

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

VIEŠOSIOS POLITIKOS ANALIZĖS MAGISTRO PROGRAMA

RAIVYDAS RAKAUSKAS

II kurso studentas

**POLITINĖS VALDŽIOS KAITOS ĮTAKA BIUDŽETO PASKIRSTYMO POKYČIAMS
LIETUVOS SAVIVALDYBĖSE**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovas: dr. Vitalis Nakrošis

Vilnius, 2022

Bakalauro/magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro/magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Bakalauro/magistro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro/magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas *Politinės valdžios kaitos įtaka biudžeto paskirstymo pokyčiams Lietuvos savivaldybėse* yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Raivydas Rakauskas
(vardas, pavardė)

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Rakauskas R. Politinės valdžios kaitos įtaka biudžeto paskirstymo pokyčiams Lietuvos savivaldybėse: Viešosios politikos analizės specialybės magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas V. Nakrošis. – V., 2022. – 92 p.

Reikšminiai žodžiai: politinės valdžios kaita, biudžeto paskirstymo kaita, viešosios politikos kaita, inkrementalizmo teorija, standartinis politikos kaitos aiškinimo modelis, pertraukiamos pusiausvyros teorija, Lietuvos savivaldybės.

Šiame darbe nagrinėjamos Lietuvos savivaldybių biudžeto paskirstymo kaitos tendencijos 2011-2020 metais ir analizuojama, kuri iš trijų viešosios politikos kaitos aiškinimo prieigų – inkrementalizmo teorija, standartinis politikos kaitos aiškinimo modelis ar pertraukiamos pusiausvyros teorija – gali geriausiai paaiškinti šias tendencijas, siekiant nustatyti, ar politinės valdžios pokytis gali reikšmingai pakeisti biudžeto paskirstymą.

Apžvelgiamos politinės valdžios kaitos ir biudžeto paskirstymo pokyčio sampratos; pristatomos teorinės prielaidos bei ankstesni tyrimai, kurių pagrindu suformuojamos tiriamos empirinės hipotezės; nustatoma, kad politinės valdžios pasikeitimas savivaldybėse negali paaiškinti vykstančios biudžeto paskirstymo kaitos; fiksuojama, jog empirinius rezultatus geriausiai paaiškinama pertraukiamos pusiausvyros teorija.

TURINYS

ĮVADAS	6
1. TEORINIS PAGRINDAS.....	9
1.1. Tiriamų kintamųjų samprata	9
1.1.1. Politinės valdžios kaitos samprata ir sąlygos Lietuvoje.....	9
1.1.2. Biudžeto paskirstymo samprata ir sąlygos Lietuvoje.....	12
1.2. Viešosios politikos kaitos teorijų ir tyrimų apžvalga	15
1.2.1. Inkrementalizmo teorija ir susijusių tyrimų apžvalga	15
1.2.2. Standartinis politikos kaitos aiškinimo modelis ir susijusių tyrimų apžvalga.....	17
1.2.3. Pertraukiamos pusiausvyros teorija ir susijusių tyrimų apžvalga	18
1.2.4. Biudžeto formavimo ir viešosios politikos kaitos tyrimų Lietuvoje apžvalga.....	19
2. METODIKA	22
2.1. Tyrime naudojami duomenys.....	22
2.2. Kintamųjų operacionalizavimas ir kodavimas	23
2.3. Tiriamos hipotezės	26
2.4. Tyrimo dizainas.....	28
3. REZULTATAI.....	33
3.1. Pagrindinių tiriamųjų kintamųjų duomenų apžvalga	33
3.1.1. Politinės valdžios kaitos Lietuvos savivaldybėse duomenų apžvalga.....	33
3.1.2. Biudžeto paskirstymo pokyčio Lietuvos savivaldybėse duomenų apžvalga.....	35
3.2. Hipotezių tikrinimas.....	38
3.2.1. Pirmoji hipotezė – inkrementalizmo teorija.....	39
3.2.2. Antroji hipotezė – standartinio politikos kaitos aiškinimo modelis	42
3.2.3. Trečioji hipotezė – standartinio politikos kaitos aiškinimo modelis.....	46
3.2.4. Ketvirtoji hipotezė – pertraukiamos pusiausvyros teorija.....	49
3.2.5. Penktoji hipotezė – pertraukiamos pusiausvyros teorija	52
IŠVADOS	57
LITERATŪROS SĄRAŠAS	60
PRIEDAI	63
SUMMARY.....	90

IVADAS

Kas ketverius metus Lietuvoje įvyksta vietiniai rinkimai, kuriuose Lietuvos gyventojai demokratišku būdu išrenka arčiausiai jų esančius savo atstovus – savivaldybės tarybos narius – kurių pareiga tampa atliepti rinkėjų poreikius ir lūkesčius. Viena svarbiausių išrinktų tarybos narių funkcijų – biudžeto formavimas, paskirstant viešąsias lėšas savivaldybės gyventojų poreikiams tenkinti. Tai yra vienas galingiausių instrumentų siekiamiems viešosios politikos pokyčiams įgyvendinti.

Nepaisant teisės aktuose įtvirtinto lėšų skirstymo modelio, jog sprendimus dėl biudžeto paskirstymo priima išrinkti politikai, literatūroje apie valstybės tarnautojų bei politikų santykių egzistuoja požiūriai, jog šią funkciją faktiškai įgyvendina biurokratai, o ne visuomenės atstovai. B. G. Peters, formuluodamas teorinius išrinktų politikų ir valstybės tarnautojų santykių idealiuosius tipus, išskyrė administracinį modelį, teigiantį, jog biurokratija – dėl informacinio, specifinių žinių ir įgūdžių bei žmogiškųjų išteklių pranašumo – gali dominuoti prieš politinę valdžią viešosios politikos formavimo procese¹. Didesnę biurokratų galią sprendžiant sudėtingus klausimus viešosios politikos procese taip pat išvelgė ir Ch. Lindblom².

Technologinis progresas, augantis masinių duomenų analizės vaidmuo bei didėjantis viešojo sektoriaus procesų sudėtingumas sudaro palankias sąlygas augti valdomos informacijos bei specifinių žinių disbalansui tarp politikų ir valstybės tarnautojų. Verta atkreipti dėmesį, kad sąlygos tokiam politikų ir biurokratų galių skirtumui Lietuvos savivaldose yra palankios dar ir dėl to, nes tarybos nariai įprastai greta šių funkcijų turi ir savo pagrindines darbo vietas. Tai suponuoja, jog tarybos nariai skiria tik dalį savo darbo laiko šioms funkcijoms vykdyti, kas gali sukurti dar didesnę informacijos prarają tarp jų ir valstybės tarnautojų, kuriems savivaldybės administracija dažniausiai yra vienintelė darbovietė.

Išvardytos aplinkybės verčia užduoti klausimą, ar visuomenės išrinkti atstovai pilnavertiškai įgyvendina jiems deleguotą misiją vykdyti reikšmingą viešosios politikos pokytį per savivaldybės biudžeto paskirstymo procesą. Šiame darbe siekiama nustatyti, ar Lietuvos

¹B. Guy Peters, „Politicians and Bureaucrats in the Politics of Policy-Making.“, kn. J. E. Lane *Bureaucracy and Public Choice* (London: Sage, 1987), 264-265.

²Charles E. Lindblom, *Politikos formavimo procesas* (Vilnius: Algarvė, 1999), 27-41.

savivaldybėse fiksuojama reikšminga viešosios politikos kaita per biudžeto paskirstymo procesą, ir jeigu taip – ar įtaką šiems pokyčiams turi politinės valdžios pasikeitimas.

Atsakymų į šiuos klausimus paieškai pasitelkiamos tris teorinės prieigos, aiškinančios viešosios politikos kaitą – inkrementalizmo teorija, standartinis politikos kaitos modelis bei pertraukiamos pusiausvyros teorija. Inkrementalizmo teorija laikosi požiūrio, jog biudžeto mastas, sudėtingumas bei sąlyginis informacijos valdymo ir ekspertinių žinių trūkumas lemia, jog politikai nedrįsta imtis ryžtingų veiksmų formuojant biudžetą ir palaiko esamą situaciją, įgyvendinami tik nedidelio masto pokyčius. Standartinio politikos kaitos aiškinimo modelio tezės, priešingai, teigia, jog naujai išrinkta valdžia nori įgyvendinti savąją viešąją politiką ir dėl to nesibodi pokyčių. Galiausiai, pertraukiamos pusiausvyros teorija numato, kad galios suteikimas naujai politinei valdžiai savaime nesuteikia jai galimybių daryti reikšmingos įtakos keičiant viešąją politiką, tačiau – veikiant tam tikroms išorinėms sąlygoms – valdanti politinė jėga panaudoja savo mandatą įgyvendinant svarbius viešosios politikos pokyčius. Skirtumai tarp šių teorinių prieigų prognozių apie biudžeto paskirstymo pokyčius bei politinės valdžios kaitos įtaką šiems pokyčiams atskleidžia poreikį tyrimui, galinčiam empiriškai pagrįsti, kurios teorijos spėjimai atitinka Lietuvos savivaldybių realybę – konkuruojančios teorijos ir prieinami empiriniai duomenys leidžia konstruoti „trijų kampų kovą“³ bei pagilinti suvokimą apie biudžeto paskirstymo kaitos tendencijas. Atsižvelgiant į tai, iškeliamas atitinkamas tyrimo tikslas bei suformuojami jo uždaviniai.

Tyrimo tikslas – nustatyti, ar Lietuvos savivaldybėse vyksta reikšmingi biudžeto paskirstymo pokyčiai ir kokia teorinė prieiga gali juos geriausiai paaiškinti.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apžvelgti teorinį pagrindą apie biudžeto paskirstymo bei politinės valdžios kaitą bei šiomis temomis atliktus ankstesnius tyrimus;
2. Surinkti ir apžvelgti Lietuvos savivaldybių politinės valdžios ir biudžeto paskirstymo kaitos duomenis;
3. Atlikti statistinę surinktų duomenų analizę, siekiant pamatuoti biudžeto paskirstymo pokyčius savivaldybėse ir politinės valdžios kaitos įtaką šiems pokyčiams;
4. Įvertinti statistinės analizės rezultatų atitikimą teoriniam pagrindui bei pasiūlyti

³Bob Hancke, *Intelligent research design: a guide for beginning researchers in the social sciences* (Oxford: Oxford University Press, 2009), 4-5.

tolesnes tyrimų kryptis šiame akademiniam lauke.

Šiame tyrime įgyvendinama 60 Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžeto paskirstymo analize 2011-2020 metų laikotarpiu siekiama įvertinti, ar šiuo laikotarpiu pastebimi reikšmingi biudžeto pokyčiai savivaldybėse ir, jeigu taip, kokie veiksniai tai gali paaiškinti geriausiai. Paminėtų teorinių aiškinimų pagrindu tyrime formuluojami tyrime testuojami spėjimai. Suformuluotų hipotezių atitikimo empiriniams duomenims tikrinimas atliekamas kiekybinio tyrimo metu.

1. TEORINIS PAGRINDAS

Šiame tyrime nagrinėjama, kokiomis sąlygomis vyksta savivaldybių biudžeto paskirstymo kaita ir kokią įtaką šiam procesui turi politinės valdžios pokytis. Hipotezėms suformuluoti pasitelkiamos trys skirtingos teorinės priegigos, naudojamos paaiškinti viešosios politikos kaitą: inkrementalizmo teorija, standartinis politikos kaitos aiškinimo modelis bei pertraukiamos pusiausvyros teorija.

Išsikeltas tikslas įvertinti santykį tarp politinės valdžios kaitos bei biudžeto paskirstymo pokyčių suponuoja poreikį suformuoti tvirtą teorinį pagrindą tiek apie pagrindinius tiriamus kintamuosius, tiek apie viešosios politikos kaitą aiškinančias priegigas. Tad šis skyrius yra skirtas pirmojo šio darbo uždavinio įgyvendinimui – jame apžvelgiamos nepriklausomo kintamojo, kuriuo laikoma politinės valdžios kaita, ir priklausomo kintamojo, kuriuo įvardijama biudžeto paskirstymo kaita, sampratos Lietuvos kontekste bei pristatomos trys teorijos, kurių pagrindu sudaromos hipotezės apie biudžeto kaitos tendencijas. Taip pat supažindinama su ankstesniais tyrimais, kuriuose buvo pasitelktos šios teorinės priegigos viešosios politikos pokyčiams aiškinti. Galiausiai, atskiras dėmesys suteikiamas tyrimų, kurie tyrinėjo šio darbo kintamuosius Lietuvoje, apžvalgai.

1.1. Tiriamų kintamųjų samprata

Sekančiuose dvejuose skirsniuose pristatoma tyrime naudojamų pagrindinių kintamųjų samprata. Apžvelgiami šių reiškinių aiškinimai akademinėje literatūroje, kurie yra papildomi Lietuvos teisės aktuose įtvirtintais savivaldos politinės valdžios ir savivaldybių biudžeto formavimo ypatumais, nušviečiančiais, kokiomis sąlygomis gali vykti politinės valdžios ir biudžeto paskirstymo pokyčiai. Šis kontekstas reikalingas siekiant suprasti galimą tiriamų kintamųjų sąveiką bei suformuoti tinkamas hipotezes.

1.1.1. Politinės valdžios kaitos samprata ir sąlygos Lietuvoje

Šio tyrimo kontekste politinės valdžios kaita yra suprantama kaip demokratiniu būdu įvykstantis politinių jėgų, priimančių sprendimus Lietuvos savivaldybėse, pasikeitimas.

Nors šis apibrėžimas atrodo savaime suprantamas, politinės valdžios kaita demokratiniu būdu (angl. *peaceful transition of power*) nėra nei itin sena, nei itin dažna praktika pasaulyje,

kuriame tebėra 68 valstybės, kuriose nuo XVIII amžiaus iki dabar politinės valdžios kaita įvykdavo tik nedemokratiškai, t. y., okupacijos, perversmo, civilinio karo ar kitais būdais⁴. A. Przeworski teigia, jog politinės valdžios kaita demokratinio būdu yra įprotis, kurį politinei sistemai išsiugdyti yra sudėtinga – pirmą kartą perleidžiant valdžią kitai politinei jėgai dėl įvykusių rinkimų, valdžią perduodantis politinis judėjimas negali būti tikras, jog valdžią įgijusi jėga elgsis taip pat atėjus sekantiems rinkimams⁵. Visgi, įvykus pirmajam taikiam valdžios perdavimui demokratinio būdu, šansai, jog ši praktika bus tęsiama ir kitų politinių jėgų ateityje, kone padvigubėja – rinkimai tampa save institucionalizuojančiu mechanizmu politinėje sistemoje⁶. Teisės viršenybė, išsivysčiusios demokratinės ir rinkiminės institucijos bei nevyriausybinės organizacijos yra būtinos sąlygos politinės valdžios kaitai demokratinio būdu⁷.

Nors paminėti politinės valdžios kaitos bruožai ir aplinkybės literatūroje dažniausiai naudojamos kalbant apie valdžios pokytį nacionaliniu mastu, tačiau šie principai taikytini ir vietinio lygmens valdžios kaitai, nes įprastai tos pačios politinės institucijos bei normos sąlygoja tiek vietinius, tiek nacionalinius rinkimus. Kitaip tariant, jeigu valstybėje egzistuoja tvirti mechanizmai taikiam valdžios perdavimui nacionaliniu mastu, jie dažniausiai veikia ir vietinės valdžios perdavimo procese. Tai neabejotinai galioja Lietuvos Respublikos atveju, kadangi ir nacionalinių, ir savivaldos rinkimų mechanizmai yra nustatyti Seimo priimtuose įstatymuose^{8 9}, o rinkimų organizavimą užtikrina ta pati institucija – Vyriausioji rinkimų komisija (toliau - VRK).

Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo nuostatos padeda geriau suprasti, koks politinės valdžios kaitos mechanizmas veikia šalies savivaldose. Lietuvoje savivaldybių tarybos nariai renkami tiesiogiai ketveriems metams pagal proporcinę rinkimų sistemą, išskyrus savivaldybių tarybos narius – merus (toliau – merai), kurie renkami pagal absoliučios daugumos rinkimų sistemą tam pačiam laikotarpiui¹⁰. Mandatai kandidatų sąrašams

⁴Adam Przeworski, „Peaceful transitions of power have been rare in modern states, but once the habit has been acquired it sticks.“ LSE Blogs, žiūrėta 2022 m. balandžio 19 d., <https://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2014/11/26/peaceful-transitions-of-power-have-been-rare-in-modern-states-but-once-the-habit-has-been-acquired-it-sticks>

⁵Adam Przeworski, „Acquiring the Habit of Changing Governments Through Elections.“ *Comparative Political Studies*, 48(1) (2015): 101–129, 102.

⁶Ibid, 121.

⁷Eric Bjornlund, „More Than Elections.“ *eJournal USA*, 15(1) (2010): 4-8, 4.

⁸Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba - Atkuriamasis Seimas, *Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas*, Vilnius, 1992, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1536/asr> (žiūrėta 2022 m. balandžio 19 d.).

⁹Lietuvos Respublikos Seimas, *Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas*, Vilnius, 1994, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.5883> (žiūrėta 2022 m. balandžio 19 d.).

¹⁰Ibid., 1 str.

paskirstomi naudojant kvotų ir liekanų metodą pagal tai, kiek balsų surinko sąrašas – mandatai skiriami tik tiems sąrašams, už kuriuos rinkimuose balsavo bent 4 procentai dalyvavusių rinkėjų¹¹. Tuo tarpu, kandidatas paskelbiamas meru, jeigu gavo daugiau nei pusę dalyvavusių rinkėjų balsų, su sąlyga, jog dalyvavo ne mažiau kaip 40 proc. balso teisę toje savivaldybėje turinčių rinkėjų. Jeigu dalyvavo mažiau nei 40 proc. rinkėjų, išrinktu laikomas tas kandidatas, kuris surinko daugiausiai balsų, jeigu jų suma sudaro ne mažiau kaip penktadalį visų balso teisę turinčių rinkėjų. Jei nei vienas kandidatas neįgyvendina šių reikalavimų, skelbiamas pakartotinis balsavimas, kuriame varžosi du kandidatai, surinkę daugiausiai balsų per pirmąjį balsavimą¹².

Įstatyme įtvirtinta aktyvioji rinkimų teisė numato galimybę visiems savivaldybės gyventojams, kuriems rinkimų dieną yra suėję 18 metų, rinkti savivaldybės tarybos narius. Taip pat numatyta plati pasyvioji rinkimų teisė, sukurianti sąlygas valdžios kaitai – kandidatuoti į savivaldybės tarybą ir mero postą gali tiek politinių partijų, tiek rinkimų komitetų (kurie steigiami turint tikslą dalyvauti konkrečiuose rinkimuose į savivaldybės tarybą) atstovai, taip pat asmuo gali pats save išsikelti į kandidatus tapti meru¹³. Savivaldybės tarybos nariu gali būti renkamas nuolatinis šios savivaldybės gyventojas, kuriam rinkimų dieną yra sukakę 18 metų, o meru renkami asmenys taip pat turi būti ir Lietuvos Respublikos piliečiai¹⁴. Kandidatams garantuojama teisė naudotis visuomenės informavimo priemonėmis¹⁵ bei pateikti atsakomąją nuomonę į paskelbtą jį kompromituojančią medžiagą¹⁶ užtikrina lygiavertę konkurencinę aplinką.

Teisės akte taip pat numatyti saugikliai, užtikrinantys, jog balsavimo rezultatai atspindi rinkėjų valią – VRK, įvertinusi konkrečios savivaldybės rinkimų eigą, turi patvirtinti balsavimo rezultatus per 7 dienas po rinkimų¹⁷, ši institucija taip pat turi teisę konkrečios savivaldybės rinkimus pripažinti negaliojančiais, jeigu nustatomi šiurkštūs įstatymų pažeidimai¹⁸. Galiausiai, siekiant užtikrinti sklandų politinės valdžios perdavimą savivaldybėse, pirmąjį naujai išrinktos savivaldybės posėdį šaukti gali tik savivaldybės rinkimų komisijos pirmininkas, pasibaigus ankstesnės kadencijos tarybos narių įgaliojimams¹⁹.

¹¹Ibid., 83 str.

¹²Ibid., 84 str.

¹³Ibid., 34 str.

¹⁴Ibid., 2 str.

¹⁵Ibid., 44 str.

¹⁶Ibid., 49 str.

¹⁷Ibid., 85 str.

¹⁸Ibid., 86 str.

¹⁹Lietuvos Respublikos Seimas, *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas*, Vilnius, 1994, 13 str., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.5884> (žiūrėta 2022 m. balandžio 21 d.).

Taigi, galima daryti išvadą, jog Lietuvos teisinėje bazėje įtvirtintas politinės valdžios kaitos mechanizmas per vykstančius rinkimus atitinka taikaus valdžios perdavimo sampratą. Įstatymuose nustatytos sąlygos užtikrina, jog rinkimai būtų demokratiški, juose tiek balsuoti, tiek kandidatuoti galėtų visi norintys pilnametystės sulaukę savivaldybės gyventojai, o jų konkurencinės sąlygos būtų lygios. Apžvelgus teisinę bazę, galima pagrįstai manyti, jog politinės valdžios kaitą savivaldybėse galima laikyti rinkėjų valios atspindžiu ir ji įvyksta tuomet, kai ankstesnės valdžios sprendimai neatliepia gyventojų lūkesčių. Tai reiškia, jog naujai išrinktai valdžiai suteikiamas mandatas vykdyti viešosios politikos pokyčius, tarp jų ir biudžeto paskirstymo srityje. Sekančiame skirsnyje aprašoma biudžeto paskirstymo samprata bei kokias sąlygas jį įgyvendinti turi išrinkta politinė valdžia savivaldybėse.

1.1.2. Biudžeto paskirstymo samprata ir sąlygos Lietuvoje

Viešojo biudžeto paskirstymo kaip proceso samprata gali būti skirtinga, priklausomai nuo perspektyvos iš kurios yra žiūrima į šį reiškinį. R. W. Smith ir T. D. Lynch išskiria tokias besiskiriančias perspektyvas – politikui biudžeto paskirstymas yra „politinis įvykis, vykstantis politinėje erdvėje siekiant politinio pranašumo“, ekonomistas į šį procesą žiūri kaip resursų paskirstymą atsižvelgiant į alternatyviuosius kaštus ir suprantant, jog resursų skyrimas vieniems vartotojams, atima šiuos resursus iš kitų vartotojų, buhalteris biudžeto paskirstymo procesą supranta lygindamas realias išlaidas su suplanuotomis ir taip įvertindamas šio proceso tikslumą, o viešojo sektoriaus vadybininkui biudžeto paskirstymas yra įrankis, kuriuo išreiškiamas viešosios politikos įgyvendinimas²⁰. Pateikta politiko perspektyva yra aktualiausia šio tyrimo kontekste – ji leidžia tikėtis, jog politikai aktyviai dalyvauja biudžeto paskirstymo procese, kadangi savo galias jame vertina kaip galimybę įgyti politinį pranašumą prieš savo konkurentus ir taip pagerinti savo galimybes būti perrinktiems. Autoriai, įvertinę šias perspektyvas, suformuoja savąjį biudžeto paskirstymo apibrėžimą: tai – planas, skirtas įgyvendinti programas, susijusias su iškeltais tikslais per apibrėžtą laiko tarpą, įskaitant ir apytikrą resursų poreikį bei prieinamus resursus, kuris įprastai lyginamas su praeities laikotarpiais bei nurodantis ateities poreikius²¹.

Kiek kitokį apibrėžimą šiam procesui dar XX amžiaus pradžioje pateikė F. A. Cleveland, jį įvardijęs kaip „planą kaip finansuoti verslą ar vyriausybę per apibrėžtą laiko tarpą, kuris yra

²⁰Robert W. Smith ir Thomas D. Lynch, *Public Budgeting in America* (New Jersey: Pearson, 5 leid., 2004), 37.

²¹Ibid, 34.

parengiamas ir pateikiamas atsakingo vykdančiojo organo atstovaujajam organui, kurio pritarimas ir įgaliojimas yra būtinas prieš pradėdant įgyvendinti planą²². Ši samprata akcentuoja sąveiką tarp vykdomojo ir atstovaujamojo organo, kuri yra svarbi ir šio darbo kontekste, siekiant nustatyti, ar atstovaujamas organas (šiuo atveju – savivaldybės tarybos), vykdydamas šiame apibrėžime jiems priskirtą funkciją pasinaudoja teise daryti įtaką šio plano turiniui. Iš apžvelgtų apibrėžimų galima konstatuoti, jog biudžeto paskirstymą reikia vertinti kaip procesą, kurio metu sudaromas apibrėžtam laikui skirtas planas kaip paskirstyti ribotus resursus viešiesiems tikslams įgyvendinti, kuriame egzistuoja biurokratų ir politinės valdžios sąveika ir kurį politikai siekia panaudoti kaip įrankį politiniam pranašumui prieš konkurentus įgyti. Toliau apžvelgiami Lietuvos Respublikos teisės aktai, siekiant įvertinti, ar įvardyti biudžeto paskirstymo sampratos elementai atsispindi aktualiuose teisės aktuose, ir suprasti pagrindinius savivaldybių biudžeto paskirstymo aspektus.

Nors tyrime koncentruojamasi į savivaldybių biudžeto išlaidas, verta paminėti ir pagrindinius pajamų šaltinius, kurie yra panaudojami paskirstymo funkcijai įgyvendinti: savivaldybių biudžeto pajamas sudaro 1) mokestinės pajamos (gyventojų pajamų mokesčio dalis), 2) nemokestinės pajamos (fizinių ar juridinių asmenų sumokamos pajamos už įvairias paslaugas, pvz., automobilių stovėjimą ar atliekų išvežimą) ir 3) valstybės biudžeto dotacijos (siekiant užtikrinti savivaldybėms priskirtų funkcijų įvykdymą ar paskatinti gerinti verslo plėtros sąlygas)²³.

Savivaldybių biudžeto paskirstymo parengimo ir tvirtinimo logika atitinka F. A. Cleveland apibrėžimą – teisės aktuose numatyta savivaldybių tarybų galia tvirtinti savivaldybių biudžetą²⁴, o už biudžeto projektų parengimą ir pateikimą taryboms atsakingos yra savivaldybės vykdomosios institucijos – savivaldybės administracijos²⁵. Savivaldybių biudžeto sudarymas atitinka ir apibrėžto laiko tarpo kriterijų – jie yra sudaromi vieneriems biudžetiniams metams²⁶. Teisės

²²Frederick A. Cleveland, „Evolution of the Budget Idea in the United States.“ *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 62 (1915): 15-35, 15.

²³Lietuvos Respublikos Seimas, *Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas*, Vilnius, 1997, 5 str., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41848/asr> (žiūrėta 2022 m. balandžio 26 d.).

²⁴Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba - Atkuriamasis Seimas, *Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas*, Vilnius, 1990, 2 str., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.428/asr>, (žiūrėta 2022 m. balandžio 26 d.).

²⁵Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo tvarkos patvirtinimo*, Vilnius, 2001, 23 p., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.132982/asr>, (žiūrėta 2022 m. balandžio 26 d.).

²⁶Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba - Atkuriamasis Seimas, *Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas*, 2 str.

aktuose taip pat numatyta, jog biudžeto išlaidos turi būti susietos su nustatytais pažangos arba tęstinės veiklos uždaviniais²⁷. Ši nuostata taip pat atitinka apžvelgtuose apibrėžimuose minima biudžeto paskirstymo susietumą su konkrečių tikslų pasiekimu.

Savivaldybių tarybos turi išimtinę kompetenciją tvirtinant savivaldybių biudžeto išlaidų planą, tad valstybės institucijos šiame procese tiesioginės sprendimo teisės neturi²⁸. Tai reiškia, jog politinės valdžios pasikeitimas savivaldybėse gali būti pakankama sąlyga biudžeto paskirstymo pokyčiams, kadangi tik tarybos gali spręsti, kaip biudžetas yra paskirstomas. Vis dėlto, tai nereiškia jog tarybos gali biudžeto paskirstymo pokyčius įgyvendinti be jokių apribojimų – savivaldybėms teisės aktuose priskirtos funkcijos turi įtakos, kiek laisvės tarybos nariai gali turėti paskirstydami lėšas. Savivaldybių funkcijos pagal sprendimų priėmimo laisvę yra išskiriamos į dvi kategorijas – savarankiškasias bei valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms). Savarankiškasias funkcijas savivaldybės atlieka pagal Konstitucijos ir įstatymų suteiktą kompetenciją bei įsipareigojimus bendruomenei, o, įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi Konstitucijos ir įstatymų nustatytą sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo ir įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už savarankiškųjų funkcijų atlikimą²⁹. Tokių funkcijų Vietos savivaldos įstatyme yra nustatytos 46, jos apima švietimo pagalbos teikimą, socialinių paslaugų teikimo užtikrinimą, sveikatinimo priemonių planavimą, aplinkos kokybės gerinimą ir kitas³⁰. Tuo tarpu valstybinės funkcijos yra valstybės funkcijos, kurios pagal įstatymus yra perduotos savivaldybėms siekiant geriau patenkinti gyventojų interesus, o įgyvendindamos šias funkcijas savivaldybės turi įstatymų numatytą sprendimų priėmimo laisvę, tačiau jų veiklą įgyvendinant šias funkcijas riboja valstybės institucijų ir (arba) pareigūnų sprendimai³¹. 40 Vietos savivaldos įstatyme išskirtų funkcijų yra laikomos valstybinėmis, tarp jų patenka tokios funkcijos kaip priešmokyklinio ugdymo, bendrojo lavinimo, profesinio mokymo ir profesinio orientavimo organizavimas, socialinių išmokų mokėjimas, jaunimo politikos įgyvendinimas, antrinės sveikatos priežiūros organizavimas ir kitos.

Tai turi kelias pasekmes savivaldybių tarybų laisvei valdant biudžeto paskirstymą. Visų pirma, savivaldybės privalo užtikrinti, jog skirstant biudžetą būtų numatytas pakankamas lėšų kiekis įgyvendinti visoms 86 įstatyme numatytoms funkcijoms tokiu standartu, koks yra numatytas

²⁷Ibid., 2 str.

²⁸Lietuvos Respublikos Seimas, *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas*, Vilnius, 1994, 16 str.

²⁹Ibid., 5 str.

³⁰Ibid., 5 str.

³¹Ibid., 5 str.

teisės aktuose. Visų antra, įgyvendinant valstybines funkcijas turi būti paisoma valstybės institucijų ir (arba) pareigūnų sprendimų, o tai gali turėti įtakos biudžeto asignavimų pokyčiams šioms funkcijoms vykdyti net tuo atveju, jei savivaldybės tarybos nebūtų linkusios skirti papildomų lėšų šioms funkcijoms.

Taigi, tampa aišku, jog savivaldybių biudžeto paskirstymas yra procesas, kuriuo metu savivaldybės vykdančioji institucija (administracija) parengia finansų paskirstymo planą, kaip įgyvendinti vietos savivaldai priskirtas funkcijas per apibrėžtą laikotarpį turint ribotus išteklius, o savivaldybės atstovaujanti institucija (taryba), sudaryta iš vietos politikų, šį planą vertina ir jį tvirtina. Politikai į šį procesą žiūri kaip į galimybę įgyti politinį pranašumą prieš savo konkurentus ir pagerinti šansus būti perrinktiems, todėl turėtų būti aktyviai įsitraukę į biudžeto paskirstymo procesą. Teisės aktai suteikia laisvę savivaldybių taryboms turėti aktyvią rolę paskirstant biudžetą, bet numato visišką sprendimų laisvę apribojančias funkcijas, kurių įgyvendinimą tarybos privalo užtikrinti skirdamos tam finansinius išteklius.

1.2. Viešosios politikos kaitos teorijų ir tyrimų apžvalga

Šiame poskyryje apžvelgiamos trys teorinės priegios, kurios pasitelkiamos formuluojant hipotezes apie biudžeto paskirstymo kaitos tendencijas Lietuvos savivaldybėse. Greta pristatomi šių teorijų pagrindų atlikti ankstesni tyrimai, o taip pat – iki šiol Lietuvoje šiomis temomis vykdyti tyrimai.

1.2.1. Inkrementalizmo teorija ir susijusių tyrimų apžvalga

Inkrementalizmo teorija teigia lėtą ir laipsnišką pokytį viešosios politikos procese dėl šio proceso komplikotumo, ilgalaikių finansinių įsipareigojimų ar privalomų programų – dėl šios priežasties inkrementinis metodas pasitelkiamas kaip sudėtingo proceso kelio trumpinimas, naudojant ankstesnių metų biudžetą kaip atspirties tašką ir skiriant dėmesį tik nedidelei daliai biudžeto eilučių, koncentruojantis į pokytį jose³². Egzistuoja ir požiūris, jog link inkrementalizmo veda ir valstybės tarnybos dominavimas išrinktų politikų atžvilgiu – efektyviam viešosios politikos formavimui yra būtinos techninės-specifinės žinios, prieiga prie informacijos bei pakankami žmogiškieji ištekliai, kuriais disponuoja biurokratija ir kurių įprastai

³²Aaron Wildavsky, *The Politics of the Budgetary Process* (Boston: Little, Brown & Company, 1984), 13- 15.

trūksta politinei valdžiai³³, tad šis informacijos bei žinių trūkumas išrinktų sprendimų priėmėjų tarpe riboja jų galimybes įvertinti galimas intervencijos pasekmes, o tai gali nulemti tendenciją išlaikyti *status quo*. Taigi, biudžeto paskirstymo kontekste, sprendimų priėmėjų pasirinkimas dėl informacijos stygiaus išlaikyti stabilumą veda link inkrementalizmo, kuomet biudžetas planuojamas nuo ankstesnių metų nukrypstant tik minimaliai³⁴. Veikiant tokioms sąlygoms, net ir politinės valdžios pasikeitimas neturėtų lemti reikšmingesnio biudžeto paskirstymo pokyčio.

Inkrementinė biudžeto formavimo prieiga tapo viena iš dominuojančių po Antrojo pasaulinio karo. O. A. Davis, M. A. H. Dempster ir A. Wildavsky, nagrinėję JAV vyriausybės agentūrų biudžetus 1947-1963 metais, nustatė, jog biudžeto paskirstymo procese fiksuojami reguliarumai, kurie gali būti paaiškinami nesudėtingų lygčių pagalba. Tai identifikuoti autoriams padėjo prielaida, jog biudžeto formavime dalyvaujantys veikėjai šiame procese įprastai pasitelkia inkrementinį metodą bei naudoja ankstesnių metų biudžetą kaip atspirties tašką, dėmesį skirdami nedidelės apimties biudžeto eilučių didinimui arba mažinimui³⁵.

Panašią išvadą pasiekė ir J. Wanat, kuris, remdamasis anksčiau minėtu tyrimu, kėlė tikslą nustatyti, ar biudžeto formavimo rezultatai atitinka inkrementalizmo teoriją bei išsiaiškinti, ar biudžeto formavimo procedūra vyksta pagal šios teorijos prielaidas. Analizuodamas JAV Darbo departamento teiktus biudžeto projektus Kongresui ir jų svarstymo procedūrą, J. Wanat nustatė, kad sprendimų priėmėjai įprastai vertindavo tik siūlomus biudžeto pokyčius lyginant su ankstesniais metais, o ne visą pateiktą biudžeto projektą, bei konstatavo, jog inkrementalizmo teorija gali ne tik apibūdinti JAV biudžeto pokyčius, bet ir juos paaiškinti³⁶.

Vykdamas inkrementalizmo teorijos pagrindu atliktų tyrimų analizę, jų aptinkama ir daugiau, tačiau atkreiptinas dėmesys, jog didžioji dalis jų įgyvendinti tarp septintojo ir devintojo XX a. dešimtmečio, o vėlesniame laikotarpyje tyrimai, naudojantys šią prieigą, tapo vis retesni dėl stipresnės kritikos šiai teorijai, kurią reiškė standartinio politikos kaitos modelio ir pertraukiamos pusiausvyros teorijos šalininkai.

Viename iš biudžeto kaitos tyrimų B. D. Jones, J. L. True ir F. R. Baumgartner, siekdami patikrinti A. Wildavsky hipotezę, jog inkrementinį biudžeto formavimo metodą lemia politinės

³³B. G. Peters, „Politicians and Bureaucrats in the Politics of Policy-Making.“, 264.

³⁴B. G. Peters, *The Politics of Bureaucracy* (London: Roulledge, 2001), 269.

³⁵Otto A. Davis, M. A. H. Dempster ir Aaron Wildavsky, „A Theory of the Budgetary Process.“ *The American Political Science Review* 60(3) (1966): 529-547.

³⁶John Wanat, „Bases of Budgetary Incrementalism.“ *The American Political Science Review* 68(3) (1974): 1221-1228.

valdžios vienybė (t. y. kai prezidentas ir Kongreso daugumos yra iš tos pačios partijos), atliko JAV biudžeto 1947-1995 metais analizę bei nustatė, jog, iš tiesų, biudžeto pokytis tapdavo žymesnis tik tada, kai prezidento postą ir dauguma Kongrese turėjo skirtingos partijos³⁷. Tokie rezultatai indikavo, jog egzistuoja atveju, kuomet biudžeto pokyčiai būna didesni negu įprastai, o šio reiškinių inkrementalizmo teorija paaiškinti negali. Empirikos neatitikimai teorijai, iššūkiškai operacionalizuojant „inkrementalizmo“ terminą bei kitos kritikos šiai prieigai³⁸ lėmė, jog akademikai vis didesnę dėmesį ėmė skirti alternatyviems paaiškinimams.

Apibendrinant, inkrementalizmo teorija prognozuoja, kad biudžeto formavimas yra stabilus viešosios politikos procesas ir, jeigu šios teorijos prielaidos yra teisingos, praktikoje turėtų būti susiduriama tik su nedidelės reikšmės pokyčiais biudžeto paskirstymo metu, nepaisant to, ar politinė valdžios pasikeičia, ar ne.

1.2.2. Standartinis politikos kaitos aiškinimo modelis ir susijusių tyrimų apžvalga

Viena iš alternatyvų inkrementalizmo teorijai tapo standartinis politikos kaitos aiškinimo modelis. Esminis šio aiškinimo teiginys – valdžios pasikeitimo įtaka biudžeto paskirstymui yra pastebima. Remiantis juo, pasikeitus politinei valdžiai, reikšmingai pasikeičia ir biudžeto paskirstymas. Šio aiškinimo logika yra nesudėtinga: viešoji politika keičiasi tuomet, kai keičiasi sprendimų priėmėjų preferencijos. Pastarosios kinta tuomet, kai keičiasi patys sprendimų priėmėjai per demokratinį rinkimų procesą³⁹. Šis modelis numato efektyvią demokratinę atskaitomybę ir realią piliečių galią darant įtaką viešosios politikos formavimui.

Kaip parodyta praeitame poskyryje minėtame B. D. Jones, J. L. True ir F. R. Baumgartner tyrime, pokyčiai valdžioje po rinkimų gali lemti didesnius pasikeitimus biudžete. Neretai šis modelis yra iliustruojamas „kritinių rinkimų“ atvejais. Ši rinkimų įtakos politikos viešosios pokyčiui kryptis buvo studijuota W. D. Burnham bei V. O. Key, kurie nustatė, kad JAV periodiškai įvyksta drastiški politinių jėgų ir viešosios politikos prioritetų persiskirstymai, nulemti visuomenėje tvyrančių įtampų, kurios signalizuojamos piliečių balsavimu per

³⁷Bryan D. Jones, James L. True ir Frank R. Baumgartner, „Does Incrementalism Stem from Political Consensus or from Institutional Gridlock?“ *American Journal of Political Science* 4 (1997): 1319-1339.

³⁸Christian Breunig ir Chris Koski, „The Tortoise or the Hare? Incrementalism, Punctuations, and Their Consequences.“ *Policy Studies Journal* 40(1) (2012): 45-68, 49-50.

³⁹Bryan D. Jones ir Frank R. Baumgartner, „From There to Here: Punctuated Equilibrium to the General Punctuation Thesis to a Theory of Government Information.“, *The Policy Studies Journal* 40(1) (2012): 1-20, 5.

rinkimus^{40 41}. Visgi, „kritiniais rinkimais“ šiuose tyrimuose buvo nustatyti tik penki atvejai. Tad tampa aišku, jog rinkimai, nors ir gali padaryti įtaką reikšmingiems pokyčiams, savaime nebūtinai yra viešosios politikos kaitą lemiantis veiksnys. Standartinis politikos kaitos aiškinimo modelis kritikuotinas ir dėl empirinių įrodymų, jog viešoji politika tam tikrais atvejais reikšmingai kinta ir nesant rinkimų nulemtų pasikeitimų valdžioje⁴².

Nepaisant paminėtos kritikos, modelio prielaidos yra vertos patikrinimo Lietuvos savivaldos kontekste. Jeigu šio aiškinimo prielaidos yra teisingos Lietuvos savivaldybių biudžeto paskirstymo atveju, tikima,si nustatyti reikšmingų pokyčių naujos politinės valdžios patvirtintame biudžete, lyginant su ankstesnės politinės valdžios patvirtintu biudžetu.

1.2.3. *Pertraukiamos pusiausvyros teorija ir susijusių tyrimų apžvalga*

Pristatytų teorinių prieigų kritika indikuoja, jog reikšmingi pokyčiai viešosios politikos formavime yra aptinkami, ir jie įvyksta ne tik pasikeitus valdžiai. Tad abi aukščiau aptartos prieigos susiduria su iššūkiais paaiškinti tokius viešosios politikos pokyčius bent jau tam tikrais atvejais. Spręsdami šį teorinį galvosūkį, F. R. Baumgartner kartu su B. D. Jones pasiūlė pertraukiamos pusiausvyros teoriją. Šios principinis teiginys yra: viešosios politikos procese iš tiesų egzistuoja periodai, charakterizuojami stabilumu bei inkrementiniu sprendimų priėmimu, tačiau jie gali būti pertraukiami didelio masto viešosios politikos pokyčių⁴³. Tokiais pusiausvyrą pertraukiančiais ir pokytį generuojančiais veiksniais gali būti laikomi tiek rinkimai, tiek rezonansiniai reiškiniai ar įvykiai⁴⁴. Ši prieiga leidžia tikėtis, jog politinė valdžia, nepaisant valstybės tarnautojų turimo informacijos ir žinių pranašumo, gali nulemti pokyčius biudžeto formavime tais atvejais, kai tam atsiranda pakankamai stiprus impulsas dėl išorės signalų ar veiksnių – pavyzdžiui, ekonominės krizės, svarbaus politinio veikėjo skandalo, suaktyvėjusio žiniasklaidos dėmesio konkrečiai temai ar privataus verslo skandalo, indikuojančio viešosios

⁴⁰Walter Dean Burnham, *Critical Elections and the Mainsprings of American Politics* (New York: W. W. Norton & Company, 1970), 10.

⁴¹V. O. Key, Jr., „A Theory of Critical Elections.“ *The Journal of Politics* 17(1) (1955): 3-18, 4.

⁴²Bryan D. Jones ir Frank R. Baumgartner, „From There to Here: Punctuated Equilibrium to the General Punctuation Thesis to a Theory of Government Information.“, 5.

⁴³Frank R. Baumgartner ir Bryan D. Jones „Punctuated-Equilibrium Theory: Explaining Stability and Change in Public Policymaking.“ Kn. Paul A. Sabatier (sud.), *Theories of the Policy Process*. (Westview Press, 2007), 155-156.

⁴⁴Frank R. Baumgartner ir Bryan D. Jones, *Agendas and Instability in American Politics* (Chicago and London: The University of Chicago Press, 2009), xviii-xix.

politikos spragas.

Besiremdami šia prieiga F. R. Baumgartner ir B. D. Jones atliko longitudinalinę 50 metų laikotarpio JAV biudžeto analizę ir nustatė, jog, nepaisant to, kad dauguma biudžeto kategorijų išliko reliatyviai stabilios, dalis patyrė drastiškus pakeitimus⁴⁵. B. D. Jones kartu su C. Breunig, analizavę JAV viešųjų išlaidų pokyčius per 200-us metų, taip pat aptiko panašius rezultatus – inkrementinio biudžeto paskirstymo periodai būna pertraukiami retų, tačiau didelio masto, pokyčių lėšų paskirstyme⁴⁶. Laipsniško biudžeto pokyčio tendencijos pertraukimas staigiais pasikeitimais empiriškai aptiktas ir Senajame žemyne – M. Citi, analizuodama Europos Sąjungos biudžetą, taip pat atrado sparčios kaitos atvejų, atitinkančių pertraukiamos pusiausvyros teorines prielaidas⁴⁷.

Taigi, tikintis nustatyti, jog pertraukiamos pusiausvyros teorinės prielaidos turi aiškinamąją galią Lietuvos savivaldybių biudžeto paskirstymo atžvilgiu, empiriniai duomenys turėtų rodyti periodus su santykinai nedidelio masto pokyčiais, kurie retkarčiais yra pertraukiami reikšminga kaita biudžeto paskirstyme, kuri negali būti paaiškinama tik politinės valdžios savivaldybėje pasikeitimu.

1.2.4. Biudžeto formavimo ir viešosios politikos kaitos tyrimų Lietuvoje apžvalga

Analizuojant biudžeto formavimo tyrimus Lietuvoje, pastebima tendencija koncentruotis į atvejo studijas, kurios turi galią identifikuoti detalų biudžeto formavimo mechanizmą ir su juo susijusius iššūkius, tačiau neleidžia daryti išvadų apie šio reiškinių tendencijas šalyje platesniu mastu. Akademinėje literatūroje biudžeto sudarymo Lietuvoje tema analizuojami biudžeto formavimo teisinio reguliavimo⁴⁸, biudžeto subalansavimo⁴⁹ ir biudžeto pajamų bei išlaidų struktūrų iššūkių⁵⁰. Pastebimas trūkumas tyrimų, nagrinėjančių savivaldybių biudžeto paskirstymo tendencijas, bei įtaką joms galinčius turėti veiksniai.

⁴⁵Frank R. Baumgartner ir Bryan D. Jones, *The Politics of Attention: How Government Prioritizes Problems*. (University of Chicago Press, 2004).

⁴⁶Christian Breunig ir Bryan D. Jones, „Noah and Joseph Effects in Government Budgets: Analyzing Long-Term Memory.“ *Policy Studies Journal* 35(3) (2007): 329-348.

⁴⁷Manuele Citi „EU budgetary dynamics: incremental or punctuated equilibrium?“ *Journal of European Public Policy* 20(8) (2013): 1157-1173.

⁴⁸Bronius Sudavičius, „Trumpalaikis ir ilgalaikis biudžeto planavimas Lietuvos Respublikoje.“ *Teisė* 87 (2013).

⁴⁹Agnė Pupkutė, „Lietuvos valstybės biudžetas ir jo subalansavimas.“ *VU EF studentų mokslinės draugijos konferencija: straipsnių rinkinys* (2015).

⁵⁰Dovilė Butkutė ir Rosita Frolova, „Valstybės biudžeto pajamų surinkimo ir išlaidų paskirstymo analizė.“ *Ekonomikos ir vadybos aktualijos* (2010).

Atsižvelgiant į šiame darbe nagrinėjamą priklausomąjį kintamąjį, itin aktualu įvertinti biudžeto formavimo tyrimus Lietuvos savivaldybėse. Šia kryptimi atlikti atvejo tyrimai apie Kauno miesto⁵¹, Mažeikių rajono⁵², Telšių rajono⁵³ bei Pagėgių savivaldybes⁵⁴ akcentuoja tokias biudžeto formavimo tendencijas – nepakankamas biudžeto formavimo savarankiškumas nuo centrinės valdžios bei sistemingai netaikomi teoriniai biudžeto sudarymo metodai. Pastebima, jog nagrinėtuose darbuose trūksta tarybos narių įtakos biudžeto paskirstymui vertinimo. Atskiro paminėjimo savivaldybių biudžeto tyrimų lauke vertas G. Martinaičio darbas, kuriame nagrinėtas Vilniaus miesto biudžeto formavimas – jame nustatyta, jog šiame procese neveikia veiklos rezultatų informacija pagrįstas biudžeto formavimas ir tai lemia inkrementinį pastarojo formavimą, o jo pokyčiai geriau gali būti paaiškinami vidine administracijos padalinių konkurencija, suinteresuotų grupių įtaka bei politiniais prioritetais. Be kita ko, darbe pateikiama viena šiam tyrimui aktuali išvalga – ribotas savivaldybės biudžeto savarankiškumas demotyvuoja politikus, kadangi šie jaučiasi turintys mažai galimybių perskirstyti pinigus miesto prioritetams įgyvendinti⁵⁵.

Nors literatūros apžvalgos metu nėra identifikuojama darbų apie biudžeto formavimą Lietuvoje, pasitelkiančių pertraukiamos pusiausvyros perspektyvą, tačiau negalima teigti, jog ši prieiga šalies kontekste nebuvo taikyta apskritai. Staigaus viešosios politikos pasikeitimo temoje verta išskirti Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto tyrėjų parengtą darbą, kuriame išanalizuota Lietuvos Respublikos Seimo teisės aktų darbotvarkės kaita atskleidė, jog staigūs sisteminiai pokyčiai tikrai vyksta ir juos geriausiai paaiškina išorės veiksniai, o ne politinės valdžios pasikeitimas⁵⁶.

Galima teigti, jog ankstesni tyrimai pagrindžia šiam tyrimui pasirinktų trijų teorinių prieigų pajėgumą paaiškinti bent dalį empirinių faktų bei indikuoja pilnavertiškai neišnagrinėtą

⁵¹Inga Dargužytė, „Kauno miesto savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų tyrimas 2007-2011 m.“ *Ekonomikos ir vadybos aktualijos* (2012): 394-400.

⁵²Jovita Baltinienė, „Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė.“ (Magistro darbas, Šiaulių universitetas, 2009).

⁵³Milda Onaitytė, „Savivaldybių biudžetų formavimo ir vykdymo tyrimas.“ *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 4 (2004): 158-164.

⁵⁴Žydrė Miliauskienė, „Savivaldybės biudžeto sudarymo ir vykdymo problemos: Pagėgių savivaldybės atvejis.“ (Magistro darbas, Kauno technologijos universitetas, 2017).

⁵⁵Gintaras Martinaitis, „Veiklos rezultatais grįstas biudžetas Lietuvos savivaldybėse: Vilniaus miesto atvejis.“ (Magistro darbas, Vilniaus universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2017).

⁵⁶Vytautas Peciukonis et al., „Lietuvos Respublikos Seimo prioritetinių teisės aktų darbotvarkės kaita 2005–2015 metais.“ *Politologija* 80(4) (2015): 97-148.

Lietuvos viešosios politikos kaitos terpę naujam tyrimui – šis darbas prisideda prie naujų žinių apie biudžeto paskirstymo procesą Lietuvos savivaldybėse generavimo, o pakankamai didelė atvejų imtis leidžia formuoti labiau apibendrinančias išvadas bei nustatyti, ar savivaldybėse vyksta reikšminga biudžeto paskirstymo kaita bei kokia teorija ją gali paaiškinti tinkamiausiai.

2. METODIKA

Šiame skyriuje pristatomi tyrimo metu pasitelkiami duomenys, jų operacionalizavimas ir kodavimas į kintamuosius, pristatytu teoriniu pagrindu suformuluojamos hipotezės bei tyrimo dizainas, detalizuojantis, koku būdu šios hipotezės yra tikrinamos.

2.1. Tyrime naudojami duomenys

Duomenų rinkinys tyrimui sudaromas naudojantis viešai prieinama informacija – politinės valdžios kaitos matavimui pasitelkiami Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos duomenys apie Lietuvos Respublikos savivaldybių merų rinkimų rezultatus⁵⁷, o biudžeto paskirstymo pokyčio savivaldybėse matavimui – Statistikos departamento Oficialiosios statistikos portale pateikiami Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžeto išlaidų pagal sritis, kaip jas apibrėžia valdžios sektoriaus išlaidų pagal funkcijas klasifikatorius (COFOG), duomenys⁵⁸.

Politinės valdžios kaitos kintamąjį matuoti naudojant savivaldybių mero rinkimų rezultatų duomenis pasirinkta dėl to, jog tai yra viešai prieinamas ir oficialus rodiklis, artimiausiai atitinkantis politinės valdžios kaitos konceptą savivaldybėse. Kita galima nepriklausomojo kintamojo matavimo alternatyva – valdančiosios daugumos kaita – nepasirinkta dėl šių duomenų ribotumo: politiniai judėjimai neturi pareigos registruoti susitarimų dėl bendradarbiavimo sudarant valdančiąją daugumą Lietuvos teisės aktų registre ir gali pasirinkti apie savo susitarimą paskelbti laisva forma – spaudos pranešimais, savivaldybės tarybos posėdžio metu arba apskritai formaliai neinformuoti apie prasidėjusį bendradarbiavimą. Dėl šios priežasties ne visų savivaldybių duomenys apie valdančiosios koalicijos sudėtį būtų prieinami ir keltų klausimų dėl savo patikimumo, kadangi būtų renkami iš skirtingų šaltinių. Todėl, siekiant užtikrinti, jog tyrime galėtų būti analizuojamos visos savivaldybės tiriamuoju laikotarpiu, politinė kaita matuojama merų rinkimų rezultatais. Nors 2015-aisiais metais, pradėjus vykti tiesioginiams mero rinkimams, atsirado tikimybė, jog išrinktas meras nebūtų valdančiosios daugumos atstovu, tačiau tokie atvejai per pastaruosius du rinkiminiuosius ciklus yra retenybė. Taigi, mero perrinkimas ar pasikeitimas gali būti laikomas pakankamai tiksliai politinę kaitą ir stabilumą atspindinčiu rodikliu.

⁵⁷Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, „Rinkimai pagal datą“, žiūrėta 2022 m. balandžio 11 d., <https://www.vrk.lt/pagal-data>.

⁵⁸Statistikos departamentas, „Valdžios sektoriaus finansai“, žiūrėta 2022 m. balandžio 11 d., <https://osp.stat.gov.lt/valdzios-sektoriaus-finansai>.

Valdžios sektoriaus išlaidų pagal funkcijas klasifikatoriaus (COFOG) duomenys kaip tyrimo pagrindas pasirinkti siekiant užtikrinti duomenų palyginamumą – savivaldybių tarybų sprendimu tvirtinamuose programiniuose biudžetuose esančios programos gali būti keičiamos (tiek pavadinimų, tiek turinio atžvilgiu), tad tai keltų metodologinių iššūkių siekiant tiksliai išmatuoti savivaldybėse vykstančią biudžeto paskirstymo kaitą tiriamuoju laikotarpiu. Standartizuotas valdžios sektoriaus išlaidų pagal funkcijas klasifikatorius leidžia išvengti šios rizikos, užtikrinti tyrimo metodologinį nuoseklumą ir išmatuoti biudžeto kaitą laike.

2.2. Kintamųjų operacionalizavimas ir kodavimas

Pagrindinis nepriklausomas kintamasis – politinės valdžios kaita savivaldybėje – yra nominalus kintamasis, kuris šiame tyrime kategorizuojamas į dvi galimas reikšmes: 1) politinės valdžios kaita ir 2) politinės valdžios stabilumas. Nepriklausomas kintamasis visose savivaldybėse matuojamas du kartus per tiriamąjį laikotarpį – 2015 metais ir 2019 metais (kuomet įvyko suplanuoti savivaldybių tarybų rinkimai).

„Politine valdžios kaita“ nepriklausomas kintamasis koduojamas tokiu atveju, kai po įvykusių rinkimų savivaldybėje buvo išrinktas *kitos* politinės partijos ar rinkimų komiteto iškeltas meras negu praėjusioje kadencijoje. Tais atvejais, kai politinė partija ar rinkimų komitetas, kurio iškeltas kandidatas laimėjo ankstesnius mero rinkimus, nustojo egzistuoti – atvejis koduojamas kaip „politinės valdžios kaita“, išskyrus, jeigu partija nustojo egzistuoti susijungusi su kita partija. Tuomet atsižvelgiama į tai, ar rinkimus laimėjo partijos, su kuria susijungė nustojusi egzistuoti partija ar rinkimų komitetas, iškeltas kandidatas.

Nepriklausomas kintamasis fiksuojamas kaip „politinės valdžios stabilumas“ dvejais atvejais: 1) jeigu po įvykusių rinkimų išrinktas *tos pačios* politinės partijos ar rinkimų komiteto iškeltas meras kaip ir ankstesnėje kadencijoje arba 2) jeigu meru buvo išrinktas tas pats asmuo kaip ir ankstesnėje kadencijoje, net jeigu šis buvo iškeltas kito politinio judėjimo negu ankstesniuose rinkimuose.

Pradėjus vykti tiesioginiams mero rinkimams, per tiriamąjį laikotarpį nustatyti keturi atvejai, kuomet vyko specialieji nauji mero rinkimai – trys iš šių atvejų įtraukiami į duomenų rinkinį. Į duomenų rinkinį nėra įtraukiami 2015 metais vykę nauji Telšių rajono savivaldybės mero rinkimai, kadangi šie rinkimai įvyko tais pačiais kalendoriniais metais kaip ir suplanuoti savivaldybių tarybų

ir per šį laikotarpį, tad tarp šių rinkimų nevyko nei vienas balsavimas dėl biudžeto patvirtinimo visiems kalendoriniams metams.

Pagrindinis priklausomas kintamasis – savivaldybės biudžeto paskirstymo pokytis, kuris yra kiekybinis tolydusis kintamasis, šiame tyrime matuojamas procentinių punktų pokyčiu kiekvienoje valdžios sektoriaus išlaidų pagal funkcijas klasifikatoriaus kategorijoje (toliau – politikos sritis), lyginant su ankstesniais metais. Tikrinant dalį tyrimo hipotezių, šis kintamasis yra transformuojamas ir į nominalųjį kintamąjį, koduojama trejomis galimomis reikšmėmis: 1) reikšmingas biudžeto pokytis, 2) itin reikšmingas biudžeto pokytis ir 3) nereikšmingas biudžeto pokytis.

„Reikšmingu biudžeto pokyčiu“ atvejis koduojamas tokiu atveju, jeigu įvykęs biudžeto paskirstymo pokytis tais metais yra lygus arba didesnis negu vienas standartinis nuokrypis konkrečioje savivaldybėje per tiriamąjį laikotarpį. Vieną standartinį nuokrypį laikyti reikšmingu pokyčiu pasirinkta siekiant išlaikyti metodologinį vientisumą tyrimų apie viešosios politikos kaitą Lietuvoje lauke – būtent toks rodiklis buvo naudojamas pirmajame skyriuje pristatytame darbe apie Seimo darbotvarkės kaitą⁵⁹. „Itin reikšminga biudžeto kaita“ atvejis koduojamas, jeigu įvykęs pokytis tais metais yra lygus arba didesnis negu du standartiniai nuokrypiai konkrečioje savivaldybėje per tiriamąjį laikotarpį. Šio rodiklio matavimas gali padėti suprasti tendencijas, kada viešosios politikos pertraukimas biudžeto paskirstymo srityje yra itin ryškus – tokio reiškinio dinamika gali skirtis nuo reikšmingų pokyčių atvejų, tad šio tyrimo kontekste vertinga išanalizuoti viešosios politikos kaitą keliais intensyvumo lygmenimis. Taigi, atvejai, kurie nuo imties vidurkio yra nutolę per 2 ar daugiau standartinius nuokrypius yra koduojami tiek kaip „reikšmingi biudžeto pokyčiai“, tiek kaip „itin reikšmingi biudžeto pokyčiai“. Galiausiai, „nereikšmingu biudžeto pokyčiu“ atvejis koduojamas tuo atveju, jeigu įvykęs biudžeto paskirstymo pokytis tais metais yra mažesnis negu vienas standartinis nuokrypis tiriamojo laikotarpio imtyje.

Imtimi apskaičiuojant biudžeto paskirstymo pokyčio standartinius nuokrypius šiame tyrime yra laikoma konkrečios savivaldybės konkrečios politikos srities biudžeto pokyčiai tiriamuoju laikotarpiu. Pavyzdžiui, Birštono savivaldybės biudžeto paskirstymo pokytis poilsio, kultūros ir religijos srityje 2011-2020 metais yra viena atskira imtis. Tokiu būdu imtyje yra sąlyginai nedidelis atvejų skaičius (9 kaitos atvejai), tačiau kiekvienas pokytis yra lyginamas su tos savivaldybės tai

⁵⁹Vytautas Peciukonis et al., „Lietuvos Respublikos Seimo prioritetinių teisės aktų darbotvarkės kaita 2005–2015 metais.“, 116.

politikos sričiai būdingomis biudžeto kaitos tendencijomis ir tai padeda tiksliau identifikuoti reikšmingus pokyčius.

Kaip minėta, biudžeto paskirstymo pokyčio tendencijos savivaldybėse šiame tyrime matuojamos konkrečiose politikos srityse, kaip jos išskiriamos valdžios sektoriaus išlaidų pagal funkcijas klasifikatoriuje (COFOG). Biudžeto pokyčiai tiriami šiose savivaldybių politikos srityse⁶⁰:

- 1) savivaldybės biudžeto paskirstymo pokytis bendrų valstybės paslaugų (institucijų administravimas, tyrimai ir pan.) srityje;
- 2) savivaldybės biudžeto paskirstymo pokytis viešosios tvarkos ir visuomenės apsaugos (policija, viešoji tvarka, priešgaisrinė sauga ir pan.) srityje;
- 3) savivaldybės biudžeto paskirstymo pokytis ekonomikos (energetika, transportas, bendra ekonominė veikla ir pan.) srityje;
- 4) savivaldybės biudžeto paskirstymo pokytis aplinkos apsaugos (atliekų, nuotekų tvarkymas ir pan.) srityje;
- 5) savivaldybės biudžeto paskirstymo pokytis būsto ir komunalinio ūkio (vandens tiekimas, apšvietimas, municipalinių būstų vystymas ir pan.) srityje;
- 6) savivaldybės biudžeto paskirstymo pokytis sveikatos apsaugos (medikamentai, prietaisai ir įranga, visuomenės sveikatos apsaugos paslaugos ir pan.) srityje;
- 7) savivaldybės biudžeto paskirstymo pokytis poilsio, kultūros ir religijos (poilsio ir sporto paslaugos, kultūros paslaugos, religinės paslaugos ir pan.) srityje;
- 8) savivaldybės biudžeto paskirstymo pokytis švietimo (ikimokyklinis ugdymas, mokyklinis ugdymas, papildomos švietimo paslaugos ir pan.) srityje;
- 9) savivaldybės biudžeto paskirstymo pokytis socialinės apsaugos (socialiniai būstai, socialinės išmokos ir pan.) srityje.

Į šį tyrimą pasirinkta neįtraukti savivaldybių biudžeto paskirstymo pokyčių dvejose srityse, kurios išskiriamos valdžios sektoriaus išlaidų pagal funkcijas klasifikatoriuje: 1) gynybos srityje bei 2) finansinio turto įsigijimo išlaidų srityje. Toks sprendimas priimtas dėl kelių skirtingų motyvų. Gynyba yra viena iš politikos sričių, kuri faktiškai nepatenka į savivaldybių kompetencijų

⁶⁰Lietuvos Respublikos finansų ministras, *Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacijos patvirtinimo*, Vilnius, 2021, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.215179/asr> (žiūrėta 2022 m. balandžio 12 d.).

lauką ir išlaidos šioje srityje yra absoliučiai minimalios – daugumoje savivaldybių išlaidos šiai sričiai sudaro mažiau nei dešimtadalį procentinio punkto. Tai reiškia, jog kad tyrime užfiksuotus šios srities biudžeto pokyčius būtų sudėtinga korektiškai interpretuoti, nes duomenys atspindėtų itin mažą dalį bendrų biudžeto pokyčių. Finansinio turto įsigijimo išlaidų tyrime nenagrinėti nuspręsta dėl to, jog to duomenys apie šią sritį yra prieinami tik nuo 2016-ųjų metų, todėl nėra galimybės įvertinti šios biudžeto srities pokyčių visu šio tyrimo laikotarpiu.

2.3. Tiriamos hipotezės

Atsižvelgiant į ankstesniame skyriuje apžvelgtų tyrimų rezultatus bei pasirinktų teorinių priegų prielaidas, šiame darbe yra tikrinamos toliau pateikiamos hipotezės:

***Pirmoji hipotezė:** visų savivaldybių biudžetas tiriamuoju laikotarpiu keičiasi tik nereikšmingai, nepaisant to, ar jose įvyko politinės valdžios pokytis* (suformuluota remiantis inkrementalizmo prieiga);

Šia hipoteze siekiama patikrinti inkrementalizmo prieigoje pateikiamą prielaidą, jog formuojamas biudžetas kasmet kinta tik nežymiai, nesvarbu, ar valdžios pasikeitimas įvyko, ar ne. Hipotezė laikoma patvirtinta, jeigu tyrimo metu nustatomi tik nereikšmingi biudžeto pokyčiai kiekvienoje savivaldybėje – nepaisant to, ar savivaldybėje įvyko politinės valdžios kaita. Atsižvelgiant į tai, jog analizuojama biudžeto paskirstymo kaita visose ankstesniame poskyryje išvardytose politikos srityse, šis spėjimas tikrinamas kiekvienoje iš jų atskirai. Tad įmanoma, jog hipotezė būtų patvirtinama tik kai kuriose viešosios politikos kategorijose.

***Antroji hipotezė:** savivaldybių, kuriose įvyko politinės valdžios pokytis, pirmasis po rinkimų tvirtinamas biudžetas pasižymi statistiškai reikšmingai didesniu pokyčiu negu savivaldybių, kuriose politinė valdžia nepakito, biudžetas* (suformuluota remiantis standartinio politikos kaitos aiškinimo prieiga);

Šis spėjimas yra vienas iš centrinių šiame tyrime, kadangi tikrinant jį siekiama nustatyti, ar pagrindinis nepriklausomas kintamasis daro įtaką pagrindiniam priklausomam kintamajam. Tikrinama standartinio politikos kaitos modelio pateikiama prielaida, jog politinės valdžios pasikeitimas įprastai lemia viešosios politikos (biudžeto paskirstymo) pokytį. Hipotezė laikoma patvirtinta, jeigu tyrimo metu identifikuojama, jog savivaldybėse, kuriose pasikeitė politinė

valdžia, biudžeto pokytis sekančiais metais po įvykusių savivaldos rinkimų yra statistiškai reikšmingai didesnis negu savivaldybėse, kuriose politinė valdžia po rinkimų išliko nepakitusi. Kaip ir pirmosios hipotezės atveju, empirinių duomenų atitikimas šiam spėjimui tikrinamas kiekvienoje analizuojamoje politikos srityje atskirai.

Trečioji hipotezė: *savivaldybėse, kuriose įvyko politinės valdžios kaita, 2015-2019 metų kadencijoje fiksuojamas statistiškai reikšmingai didesnis reikšmingų biudžeto paskirstymo pokyčių atvejų vidurkis negu savivaldybėse, kuriose valdžia išliko nepakitusi* (suformuluota remiantis standartinio politikos kaitos aiškinimo prieiga);

Ši hipotezė taip pat itin svarbi nagrinėjant santykį tarp pagrindinių tyrimo kintamųjų. Šiuo spėjimu tikrinama ta pati prielaida kaip ir 2-joje hipotezėje, tačiau tai daroma matuojant reikšmingų biudžeto kaitos atvejų vidurkius visos kadencijos metu. Taip įvertinama, jog įgyvendinti norimus biudžeto paskirstymo pokyčius naujai politinei valdžiai gali neužtekti pirmųjų metų po įvykusių rinkimų ir šis procesas vyksta visos kadencijos metu (t. y. tvirtinant 2016, 2017, 2018 ir 2019 metų biudžetus). Hipotezė yra patvirtinama, jeigu savivaldybėse, kuriose įvyko politinės valdžios kaita, nustatomas aukštesnis reikšmingų pokyčių atvejų vidurkis ir šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas. Šis spėjimas yra testuojamas visose devyniose politikos srityse atskirai.

Ketvirtoji hipotezė: *biudžeto paskirstymo kaita savivaldybėse dažniau yra nereikšminga, tačiau fiksuojami ir reikšmingi bei itin reikšmingi biudžeto pokyčiai, kurie įvyksta tiek politinės valdžios kaitos, tiek politinės valdžios stabilumo atvejais* (suformuota remiantis pertraukiamos pusiausvyros prieiga).

Šia hipoteze tikrinama pertraukiamos pusiausvyros teorijos prielaida, jog viešosios politikos procese egzistuoja laikotarpiai, pasižymintys inkrementiniu sprendimų priėmimu, tačiau jie gali būti pertraukiami didelio masto viešosios politikos pokyčių, kurie nebūtinai nulemiami politinės valdžios pasikeitimo. Taigi, ši hipotezė laikoma patvirtinta tuo atveju, jeigu tyrimo metu nustatoma dauguma inkrementinio sprendimo priėmimų atvejų (nereikšmingų biudžeto pokyčių), tačiau fiksuojami ir didelio masto viešosios politikos kaitos atvejai – reikšmingi biudžeto pokyčiai, kurie nustatomi tiek vykstant politinės valdžios kaitai, tiek esant pastarosios stabilumui. Ši hipotezė, kaip ir ankstesnės, tikrinama kiekvienos politikos srities atžvilgiu.

Penktoji hipotezė: reikšminga biudžeto paskirstymo kaita savivaldybėse dažniausiai fiksuojama pirmajame po įvykusių parlamento rinkimų tvirtiname biudžete (suformuota remiantis pertraukiamos pusiausvyros prieiga).

Šia hipoteze siekiama patvirtinti dar vieną pertraukiamos pusiausvyros teorijos prielaidą – egzistuoja konkretūs pusiausvyrą pertraukiantys veiksniai, kurie siunčia signalą sprendimų priėmėjams ir šie, reaguodami į gaunamą signalą, atitinkamai inicijuoja viešosios politikos pokytį. Seimo rinkimai yra vienas reikšmingiausių įvykių, galinčių pertraukti pusiausvyrą kiekvienoje iš Lietuvos savivaldybių, tad daroma prielaida, kad – jeigu egzistuoja veiksnys, galintis pertraukti pusiausvyrą visose tiriamose savivaldybėse – parlamento rinkimai yra toks įvykis. Formuojant šią hipotezę atsižvelgiama ir į Lietuvos savivaldybių biudžeto tyrimuose atskleistą savivaldos biudžeto savarankiškumo nuo centrinės valdžios trūkumą kai kuriais atvejais. Nors šiuo atveju biudžeto paskirstymo kaitą galimai nulemiantis veiksnys yra rinkimai, tačiau ši hipotezė nepriskirtina standartinio politikos kaitos aiškinimo prieigai – dėl kito valdymo lygmens parlamento rinkimai yra laikytini išorės veiksnio savivaldybių atžvilgiu, kadangi biudžeto paskirstymą tvirtinantys sprendimų priėmėjai po šių rinkimų nesikeičia. Ši hipotezė laikoma patvirtinta tokiu atveju, jeigu savivaldybių biudžetuose, patvirtintuose po 2012 ir 2016 metų Seimo rinkimų yra didesnė dalis reikšmingų biudžeto pokyčių atvejų negu bet kuriais kitais metais tiriamuoju laikotarpiu. Empirinių duomenų atitikimas šiai hipotezei taip pat tikrinamas kiekvienoje analizuojamoje politikos srityje atskirai.

2.4. Tyrimo dizainas

Tyrimo tikslui pasiekti šiame darbe naudojami kiekybiniai metodai – ankstesniame poskyryje pristatytos hipotezės tikrinamos pasitelkiama statistine analize. Duomenų apdorojimui ir analizei įgyvendinti šiame tyrime pasirinkta „Microsoft Excel 2019“ ir „IBM SPSS Statistics 26.0“ statistinės duomenų analizės programinė įranga.

Tyrimo imtis – visos 60 Lietuvos Respublikos savivaldybių. Darbe nagrinėjamas tiriamasis laikotarpis – 2011-2020 metai. Nepriklausomas kintamasis (politinės valdžios kaita) visose savivaldybėse matuojamas dukart per tiriamąjį laikotarpį – 2015 ir 2019 metais, kuomet vyko suplanuoti savivaldybių tarybų rinkimai, taip pat trijose savivaldybėse šis kintamasis matuojamas ir 2017 metais, kadangi jose tais metais vyko nauji mero rinkimai, kai 2015 metais išrinkti merai

nustojo eiti šias pareigas. Priklausomas kintamasis (biudžeto paskirstymo kaita) visose savivaldybėse matuojama kiekvienais tiriamojo laikotarpio metais.

Tyrimo hipotezės šiame darbe tiriamos keliais skirtingais statistinės analizės būdais, kurie parenkami kiekvienai hipotezei individualiai, siekiant kaip įmanoma tiksliau pamatuoti atliekamo spėjimo teisingumą.

Pirmoji tyrimo hipotezė (*visų savivaldybių biudžetas tiriamuoju laikotarpiu keičiasi tik nereikšmingai, nepaisant to, ar jose įvyko politinės valdžios pokytis*) tikrinama sudarant visų politikos sričių standartinių nuokrypių lenteles tiriamuoju laikotarpiu. Politikos srities standartinių nuokrypių lentelė sudaroma apskaičiuojant, kokią procentinę dalį viso savivaldybės biudžeto sudarė minima politikos sritis kiekvienais tiriamojo laikotarpio metais. Gauti duomenys panaudojami apskaičiuojant politikos srities biudžeto dalies *kaitą* kiekvienais metais – matuojama, keliais procentiniais punktais politikos srities dalis visame biudžete padidėjo ar susitraukė per metus. Galiausiai, pasitelkiant „IBM SPSS Statistics 26.0“ programinę įrangą, suskaičiuojami šios kaitos standartiniai nuokrypiai. Jeigu fiksuojamas didesnis už vieną standartinį nuokrypį pokytis – jis tyrime laikomas reikšmingu, jeigu mažesnis – nereikšmingu (taip pat skaičiuojamas ir itin reikšmingos biudžeto kaitos atvejų skaičius, kuria laikomi du standartinius nuokrypius siekiantys atvejai). Tuomet suskaičiuojama, kokia dalis pokyčių kiekvienoje politikos srityje yra reikšmingi ir itin reikšmingi bei kokia – nereikšmingi. Nustačius, jog egzistuoja reikšmingi pokyčiai, ši inkrementalizmo pagrindu suformuluota hipoteze laikoma atmesta.

Antrąją tyrimo hipotezę (*savivaldybių, kuriose įvyko politinės valdžios pokytis, pirmasis po rinkimų tvirtinamas biudžetas pasižymi statistiškai reikšmingai didesniu pokyčiu negu savivaldybių, kuriose politinė valdžia nepakito, biudžetas*) ketinama tikrinti pasitelkiant *Studento t-testą*, kuris buvo išvystytas W. S. Gosset⁶¹ – jis padeda įvertinti, ar tarp grupių egzistuojantys vidurkių skirtumai nėra atsitiktiniai. Verta atkreipti dėmesį, jog Studento t-testo tikslumą lemia keletas duomenų rinkiniui keliamų sąlygų: kintamųjų skirstinys turi būti normalusis, o tarp tiriamų populiacijų dispersijų turi būti lygybė⁶².

Tais atvejais, kai tiriamos grupės neatitinka normaliojo skirstinio sąlygos, galima naudoti neparametrinius testus, tokius kaip *Mann-Whitney U testas* (jį laikytinas neparametriniu dviejų

⁶¹Joan Fisher Box, „Guinness, Gosset, Fisher, and Small Samples“, *Statistical Science* 2(1) (1987): 45-52, 45.

⁶²Mažvydas Jastramskis, „Dalinis ryšys. Vidurkių lyginimo (skirtingumo) matai: t-testas.“ (Kiekybinių metodų kurso paskaitos medžiaga, 2015).

nepriklausomų imčių t-testo analogu⁶³). Neparametriniai testai statistinėje analizėje yra naudingi, kadangi juose nėra keliamos sąlygos imtims – šie testai pateiktus duomenis sureitinguoja, tad jų pagalba galima analizuoti grupes, nepasižyminčias normaliuoju skirstiniu⁶⁴. Be abejo, tai lemia, kad atliekant šiuos testus prarandama dalis informacijos, tad jie nėra tokie tikslūs kaip parametriniai testai.

Atliekant šiuos statistinius testus, duomenų rinkinys išskiriamas į dvi atskiras grupes – politinės valdžios kaitos ir politinės valdžios stabilumo. Kiekvienai iš šių grupių priskiriami 2015 ir 2019 metų savivaldybių atvejai pagal tai, ar po tais metais įvykusių rinkimų politinė valdžia pakito, ar išliko tokia pati. Tuomet, vidurkių skirtumų testo pagalba apskaičiuojama, ar biudžeto kaitos procentiniais punktais vidurkis yra didesnis politinės valdžios kaitos grupėje, ir – jeigu taip – ar šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas. Skirtumai tarp politinės valdžios kaitos ir stabilumo matuojami kiekvienoje politikos srityje. Nustačius statistiškai reikšmingus skirtumus būtų konstatuojama, kad ši standartinio politikos kaitos aiškinimo modelio pagrindu iškelta hipotezė yra patvirtinta.

Trečioji tyrimo hipotezė (*savivaldybėse, kuriose įvyko politinės valdžios kaita, 2015-2019 metų kadencijoje fiksuojamas statistiškai reikšmingai didesnis reikšmingų biudžeto paskirstymo pokyčių atvejų vidurkis negu savivaldybėse, kuriose valdžia išliko nepakitusi*) taip pat yra tikrinama Studento t-testu arba neparametriniu jo atitikmeniu, jeigu duomenų imtys neatitinka normaliojo skirstinio sąlygos. Kaip ir antrojoje hipotezėje, lyginami skirtumai tarp politinės valdžios kaitos ir politinės valdžios stabilumo grupių, tačiau skiriasi, kaip jos yra sudaromos tikrinant šį spėjimą – savivaldybės atitinkamai grupei yra priskiriamos tik pagal 2015 metų savivaldos rinkimų rezultatus. Požymis, kurio vidurkių skirtumai tarp grupių yra tikrinami, yra reikšmingų biudžeto pokyčių atvejų dažnis per ketverius kadencijos metus. Šie dažniai apskaičiuojami kiekvienoje savivaldybėje atskirose politikos srityse pasinaudojant pirmojoje hipotezėje pasitelkiama standartinių nuokrypių lentele. Nustačius, jog politinės valdžios kaitos grupėje atvejų vidurkis yra aukštesnis ir yra statistiškai reikšmingas, būtų galima teigti, jog ši standartinio politikos kaitos aiškinimo modelio pagrindu iškelta hipotezė yra patvirtinta. Šis spėjimas tikrinamas visose politikos srityse atskirai. Atkreiptinas dėmesys, jog pasirinkta nelyginti itin reikšmingų biudžeto kaitos atvejų dažnio tarp šių grupių – toks sprendimas priimtas dėl to, jog

⁶³Ibid.

⁶⁴Andy Field, 540.

tokio dydžio kaitos atvejų yra per mažai (politikos srityse fiksuojamų itin reikšmingų biudžeto pokyčių skaičius svyruoja tarp 4 ir 25), jog būtų įmanomas statistiškai reikšmingas grupių palyginimas.

Ketvirtoji tyrimo hipotezė (*biudžeto paskirstymo kaita savivaldybėse dažniau yra nereikšminga, tačiau fiksuojami ir reikšmingi biudžeto pokyčiai, kurie įvyksta tiek politinės valdžios kaitos, tiek politinės valdžios stabilumo atvejais*) testuojama pasitelkiant pirmosios hipotezės metu sudarytas standartinių nuokrypių lenteles. Tikrinant ją lyginami reikšmingų, itin reikšmingų ir nereikšmingų biudžeto pokyčių dažniai, taip pat matuojama, ar reikšmingi bei itin reikšmingi biudžeto pokyčiai dažniau fiksuojami pirmaisiais metais po savivaldybių tarybų rinkimų. Šie matavimai atliekami kiekvienoje politikos srityje atskirai. Nustačius, jog nereikšmingi biudžeto pokyčiai yra skaitlingesni negu reikšmingi, o reikšmingi ir itin reikšmingi biudžeto pokyčiai fiksuojami panašiu dažniu tiek pirmaisiais metais po įvykusių rinkimų, tiek likusiais tiriamojo periodo metais, ši pertraukiamos pusiausvyros pagrindu paremta hipotezė laikoma patvirtinta.

Penktoji tyrimo hipotezė (*reikšminga biudžeto paskirstymo kaita savivaldybėse dažniausiai fiksuojama pirmajame po įvykusių parlamento rinkimų tvirtiname biudžete*) taip pat tikrinama naudojantis standartinių nuokrypių lentelėmis. Kiekvienoje politikos srityje matuojama, ar visose savivaldybėse 2013 ir 2017 metų (t. y. pirmuosiuose po parlamento rinkimų tvirtinamuose) biudžetuose reikšmingi bei itin reikšmingi pokyčiai yra fiksuojami dažniau negu visais kitais metais per tiriamąjį laikotarpį ir ar tokių pokyčių dažnio vidurkiai yra didesni negu likusiais metais. Tai nustačius, ši, taip pat pertraukiamos pusiausvyros teorijos prielaidomis pagrįsta, hipotezė yra laikoma patvirtinta.

Verta paminėti, jog tikrinant pristatytas tyrimo hipotezes, jose sąmoningai nediferencijuojama tarp savarankiškųjų ir valstybinių savivaldybės funkcijų. Nors egzistuoja skirtumai tarp savivaldybių sprendimų priėmimo laisvės įgyvendinant šių dviejų tipų funkcijas ir, galima tikėtis, jog išlaidos skirtos savarankiškosioms funkcijoms įgyvendinti kinta labiau negu valstybinėms funkcijoms, tačiau šių funkcijų tipų negalima aiškiai atskirti naudojant valdžios sektoriaus išlaidų pagal funkcijas klasifikatoriaus duomenis – savarankiškosioms ir valstybinėms funkcijoms numatytos lėšos neretai priskirtinos tai pačiai politikos sričiai pagal šio klasifikatoriaus metodologiją (pavyzdžiui, švietimo pagalbos teikimas yra savarankiška funkcija, o bendrojo lavinimo organizavimas – valstybinė, tačiau abi jos priklauso švietimo sričiai duomenų rinkinyje),

todėl šiame tyrime nėra galimybės patikrinti biudžeto paskirstymo kaitos skirtumų pagal savivaldybių sprendimų priėmimo laisvę. Vis dėlto, tai galioja visoms tiriamoms savivaldybėms visu tiriamuoju laikotarpiu, tad tyrimo rezultatams ši aplinkybė įtakos neturi, nors ir neleidžia įvertinti, ar savivaldybės funkcijos tipas turi įtakos šiai funkcijai įgyvendinti skirtų išlaidų kaitai.

3. REZULTATAI

Šiame skyriuje pristatomas atliekamas tyrimas. Empirinė šio darbo dalis išskiriama į du poskyrius – pirmajame poskyryje apžvelgiami surinkti duomenys apie politinės valdžios bei biudžeto paskirstymo kaitos tendencijas Lietuvos savivaldybėse tiriamuoju laikotarpiu, įgyvendinant antrąjį šio darbo uždavinį.

Antrajame poskyryje pristatoma atlikta statistinė duomenų analizė, kuria tikrinamos ankstesniame skyriuje suformuluotos hipotezės, siekiant pamatuoti politinės valdžios kaitos įtaką biudžeto paskirstymui ir tokiu būdu įvykdyti trečiąjį šio darbo uždavinį.

3.1. Pagrindinių tiriamųjų kintamųjų duomenų apžvalga

Šis poskyris yra pristatomas dvejais atskirais skirsniais – pirmajame skirsnyje apžvelgiamas politinės valdžios kaitos duomenų rinkinys, o antrajame skirsnyje formuojamos pirminės išvalgos apie savivaldybių biudžeto paskirstymo pokyčius tiriamuoju laikotarpiu.

3.1.1. *Politinės valdžios kaitos Lietuvos savivaldybėse duomenų apžvalga*

Prieš pasitelkiant statistinės analizės metodus siekiant patikrinti tyrime iškeltų hipotezių atitikimą empiriniams faktams, verta apžvelgti politinės valdžios kaitos duomenų rinkinį bei suformuoti pirminius pastebėjimus apie šį reiškinį Lietuvoje. Tai naudinga norint geriau suprasti tyrime naudojamus duomenis bei pagrindines politinės valdžios kaitos tendencijas.

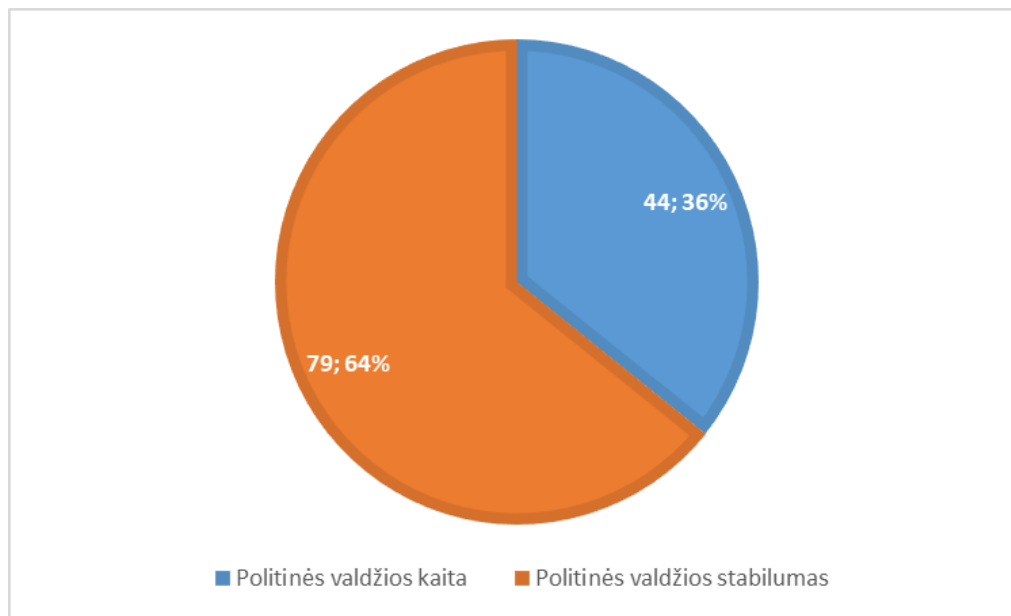
Tiriamuoju laikotarpiu pastebima, jog Lietuvos savivaldybėms labiau būdingas politinis pastovumas – kone du trečdaliai (79) iš 123 duomenų rinkinyje esančių atvejų koduojami kaip „politinės valdžios stabilumas“ (žr. 1 pav.).

Itin ryški ši tendencija buvo 2019 metais, kuomet net 43 atvejais (iš 60) merais išrinkti buvo praėjusioje kadencijoje pareigas ėję kandidatai arba tos pačios politinės jėgos iškelti kandidatai. Tuo tarpu, 2015 metų rinkimuose politinės valdžios stabilumas nebuvo toks ryškus (35) lyginant su 25 politinės valdžios kaitos atvejais. Iš trijų atvejų, kurie į duomenų rinkinį įtraukti dėl neeilinių mero rinkimų, užfiksuoti du politinės valdžios pasikeitimai.

Net 25 savivaldybėms buvo būdingas politinės valdžios stabilumas per visą tiriamąjį laikotarpį, t. y. šiose savivaldybėse per du rinkiminiuosius ciklus buvo išrinktas tas pats arba tos pačios politinės jėgos deleguotas kandidatas. 17 iš šių 25 savivaldybių mero pareigas einančių asmenų

tiriamuoju laikotarpiu buvo perrinkti du kartus. Tuo tarpu nuolatinė politinės valdžios kaita buvo būdinga tik 7 iš 60 savivaldybių. Likusiose 28 savivaldybėse vieneri mero rinkimai buvo pažymėti stabilumu, o kiti – valdžios pokyčiu.

1 pav. Politinės valdžios kaitos tendencijos Lietuvos savivaldybėse 2011-2020 metų laikotarpiu.

Kategorizuojant savivaldybes į miestus ir rajonus, galima išvelgti tendenciją, jog rajonų savivaldybės pasižymi didesniu stabilumu – politinės valdžios kaita šiose savivaldybėse fiksuota 34,8 proc. atvejų (žr. 1 lentelę). Miesto savivaldybėms būdinga šiek tiek didesnė kaita – ji nustatyta 42,8 proc. stebimų atvejų. Visgi, reikia pripažinti jog šie rodikliai neleidžia daryti reikšmingų išvadų apie galimus šių dviejų grupių skirtumus, kadangi, dėl Lietuvos savivaldybių sudarymo ypatumų, miesto savivaldybės sudaro vos 9,7 proc. visų stebimų atvejų.

1 lentelė. Politinės valdžios kaitos tendencijos Lietuvos savivaldybėse 2011-2020 metų laikotarpiu tarp miesto ir rajono savivaldybių (sudaryta autoriaus).

	Miesto savivaldybės	Rajono savivaldybės
Kaita	6	38
Stabilumas	8	71

Atkreiptinas dėmesys, jog duomenų rinkinyje tiriamosios grupės pakankamai reikšmingai skiriasi savo dydžiu – 79 politinės valdžios stabilumo ir 44 politinės valdžios kaitos atvejai.

Statistinės analizės prasme, tokie skirtumai tarp tiriamųjų grupių dydžių nėra pageidautinas reiškinys, kadangi padidėja tikimybė, jog duomenų dispersija grupėse skirsis ir tai gali lemti mažesnę analizės statistinę galią. Vis dėlto, egzistuoja statistinės analizės instrumentai, kurie padeda šią riziką valdyti. Galiausiai, skirtumai tarp tiriamųjų grupių dydžių gali būti toleruojami tais atvejais, kai skirtumai susidaro ne dėl duomenų atrankos klaidų, o dėl natūraliai tarp grupių susiklosčiusių netolygumų ir kai kiekvienai grupei priklausančių atvejų skaičius viršija 10. Būtent susiklosčiusi tendencija, jog Lietuvoje tiriamuoju laikotarpiu savivaldybėms buvo labiau būdingas politinės valdžios stabilumas ir lemia skirtumus tarp tiriamųjų grupių.

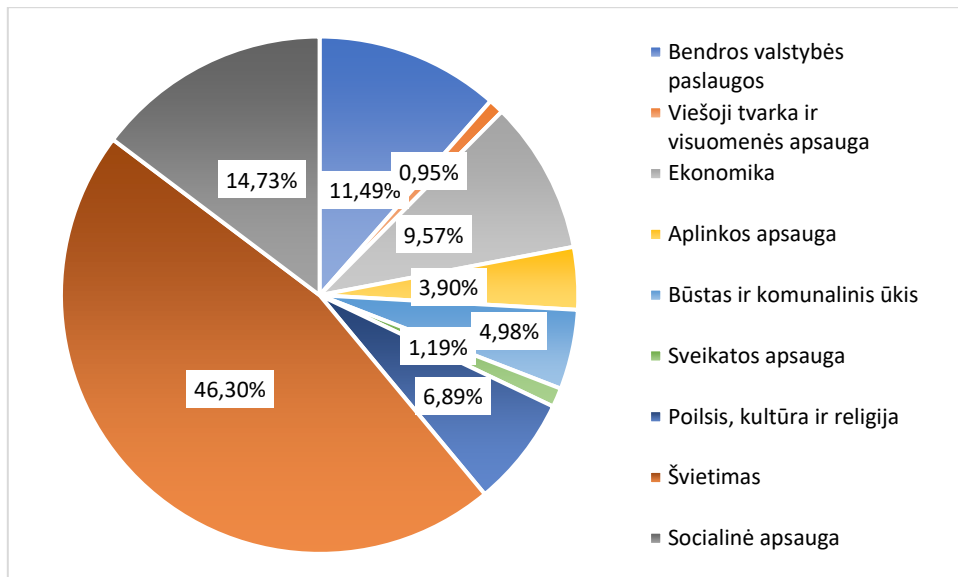
Apibendrinant, Lietuvos savivaldybės tiriamuoju laikotarpiu pasižymėjo didesniu politinės valdžios stabilumu. Ši tendencija ryškesnė buvo po 2019 metų rinkimų. Politinės valdžios kaita nežymiai būdingesnė miestų savivaldybėms, o egzistuojantys skirtumai tarp tiriamųjų grupių dydžių netrukdo atlikti statistinės analizės, kurios pagrindu formuojamos išvados apie politinės valdžios kaitos įtaką biudžeto pokyčiams.

3.1.2. Biudžeto paskirstymo pokyčio Lietuvos savivaldybėse duomenų apžvalga

Šioje dalyje apžvelgiamos apibendrintos biudžeto paskirstymo pokyčio Lietuvos savivaldybėse kryptys. Apžvelgiamos biudžeto paskirstymo ir jo kaitos tendencijos pristatytose politikos srityse visose savivaldybėse per tiriamąjį laikotarpį. Taip pat pristatoma, kuriose savivaldybėse reikšmingas bei itin reikšmingas biudžeto paskirstymo pokytis fiksuojamas dažniausiai. Šio skirsnio paskirtis – apžvelgti ir suprasti biudžeto paskirstymo tendencijas Lietuvoje, siekiant suformuoti pirmines išvagas apie šį reiškinį savivaldybėse.

Tiriamuoju laikotarpiu savivaldybių biudžetuose liūto dalį išlaidų sudarė išlaidos švietimo funkcijoms įgyvendinti – jos sudarė 46,3 proc. visų savivaldybių išlaidų (2 pav.). Antroje vietoje rikiuojasi socialinės apsaugos sritis, kuriai savivaldybės išleido vidutiniškai 14,7 proc. viso biudžeto. Bendrosioms valstybės paslaugoms teikti savivaldybės skyrė 11,5 proc., o ekonomikos sričiai – beveik dešimtadalį visų išlaidų. Poilsis, kultūra ir religija (6,9 proc.), būstas ir komunalinis ūkis (5 proc.) bei aplinkos apsauga (3,9 proc.) rikiuojasi po paminėtų sričių pagal joms skiriamą biudžeto išlaidų vidurkį. Galiausiai, sveikatos apsauga (1,2 proc.) bei viešoji tvarka ir visuomenės apsauga yra tos (1 proc.) politikos sritys, kurios sulaukė mažiausiai finansinio dėmesio iš savivaldybių tarybų per tiriamąjį laikotarpį.

2 pav. Visų Lietuvos savivaldybių biudžeto paskirstymo pagal politikos sritis vidurkiai 2011-2020 metų laikotarpiu (sudaryta autoriaus).

Visgi, išlaidų tiriamoms politikos sritims vidurkiai per nagrinėjamą laikotarpį neleidžia suformuoti pirminių išvadų apie biudžeto paskirstymo šioms sritims tendencijas. Aiškesnį įspūdį apie biudžeto kaitą tiriamuoju laikotarpiu padeda susidaryti 2 lentelė, kurioje pateikiami visų savivaldybių biudžeto išlaidų vidurkiai pagal politikos sritis kiekvienais tyrimo metais.

Bendrųjų valstybės paslaugų srityje fiksuotas santykinis išlaidų augimas tiriamojo periodo viduryje (2014-2016 metai), po kurio išlaidos šiai sričiai ėmė mažėti ir galiausiai krito 2 procentiniais punktais lyginant su 2011 metais. Viešosios tvarkos ir visuomenės apsaugos sritis pasižymėjo sąlyginiu stabilumu per visą tiriamąjį laikotarpį, tuo tarpu ekonomikos srityje fiksuotas žymus išlaidų augimas nuo 2015 metų ir tiriamojo periodo pabaigoje išlaidos buvo beveik keturis kartus didesnės negu pradžioje. Aplinkos apsauga pasižymėjo lėtu, tačiau pakankamai stabilium augimu išlaidų kategorijoje, kaip ir būsto bei komunalinio ūkio sritis, kurioje augimas buvo staigesnis. Panašios į pastarųjų dviejų sričių tendencijos bei stabilus išlaidų dalies augimas fiksuojamas sveikatos apsaugos bei poilsio, kultūros ir religijos srityse. Galiausiai, dvi didžiausios politikos sritys pagal išlaidas tiriamojo laikotarpio pradžioje – švietimas ir socialinė apsauga – pakankamai stabiliai traukėsi ir 2020 metais išlaidos šioms sritims buvo 8-9 procentiniais punktais mažesnės negu 2011 metais.

2 lentelė. Politikos sričių biudžeto paskirstymo vidurkiai visose savivaldybėse pamečiui 2011-2020 metų laikotarpiu, procentais (sudaryta autoriaus).

<i>Politikos sritis / metai</i>	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bendros valstybės paslaugos	11,20	11,24	11,31	13,02	13,17	13,62	11,42	10,69	9,93	9,12
Viešoji tvarka	0,79	0,90	0,97	0,95	0,95	0,94	1,00	0,98	0,96	1,01
Ekonomika	4,35	5,53	5,19	5,62	10,48	12,36	10,99	11,84	13,12	16,04
Aplinkos apsauga	3,35	3,45	3,63	3,91	3,69	3,62	3,95	4,63	4,54	4,18
Būstas ir komunalinis ūkis	3,82	3,57	3,86	4,41	3,88	4,99	6,03	6,58	6,26	6,32
Sveikatos apsauga	0,67	0,81	0,84	1,22	1,39	1,19	1,14	1,18	1,64	1,85
Poilsis, kultūra ir religija	5,91	5,54	5,87	6,42	6,38	6,23	7,53	8,03	8,36	8,53
Švietimas	50,84	48,90	50,09	48,33	46,14	44,89	45,65	43,37	42,86	41,15
Socialinė apsauga	19,00	19,99	18,16	16,04	13,85	11,95	12,03	12,48	12,16	11,37

Vertinant šią informaciją, matyti, jog visų savivaldybių mastu biudžeto paskirstymas per tiriamąjį laikotarpį kinta – nors dalyje politikos sričių pokyčiai iš pažiūros tėra inkrementiniai, tačiau pastebimi ir staigesni pokyčiai.

Siekiant suprasti biudžeto paskirstymo kaitos tendencijas konkrečiose savivaldybėse, pravartu apžvelgti, kaip dažnai kiekvienoje iš savivaldybių yra fiksuojami reikšmingi (daugiau negu vieno standartinio nuokrypio) bei itin reikšmingi (daugiau negu dviejų standartinių nuokrypių) pokyčiai visose tiriamose politikos srityse – lentelė, pristatanti šiuos duomenis pateikiama skyriuje „Priedai“ (žr. 1 priedas). Nors nenustatyta savivaldybių, kurios reikšmingų pokyčių biudžete dažnumu drastiškai skirtųsi nuo visų kitų, tačiau lyderiaujančias savivaldybes šioje kategorijoje identifikuoti galima – tai Panevėžio rajono ir Plungės rajono savivaldybės (35,8 proc. biudžeto kaitos atvejų laikomi reikšmingais). Iš pirmo žvilgsnio tai – stebinantys rezultatai, kadangi Panevėžio rajono savivaldybė pasižymėjo politinės valdžios stabilumu visą tiriamąjį laikotarpį, o Plungės rajono savivaldybėje politinės valdžios kaita įvyko vieną kartą. Nuo jų nežymiai atsilieka Vilniaus rajono, Alytaus rajono, Kėdainių rajono, Pasvalio rajono, Kelmės rajono bei Zarasų rajono savivaldybės (34,6 proc.). Kitoje spektro pusėje – Klaipėdos miesto (22,2

proc.) bei Biržų rajono savivaldybės (24,7 proc.). Šie duomenys taip pat ne iki galo suderinami su apžvelgtomis teorinėmis prielaidomis – Klaipėdos miesto savivaldybės politinė valdžia per tiriamąjį laikotarpį išliko stabili, tačiau Biržų rajono savivaldybei buvo būdinga politinės valdžios kaita per abu rinkiminiuosius ciklus, vykusius tiriamuoju laikotarpiu. Sekančiame poskyryje – tikrinant iškeltas hipotezes – analizuojama detaliau, ar šie atvejai yra išimtys iš taisyklės, ar pirmieji signalai apie teorijai nepaklūstančią empiriką.

Itin reikšmingos biudžeto paskirstymo kaitos kategorijos viršūnėje rikiuojasi dvi savivaldybės – Vilkaviškio rajono ir Rokiškio rajono. Nei viena iš šių savivaldybių nėra tarp pirmaujančių pagal reikšmingus biudžeto pokyčius, tad jų lyderystė pagal šį rodiklį yra kiek netikėta – didesnė nei dviejų standartinių nuokrypių biudžeto kaita jose fiksuota 6,2 proc. atvejų. Toks rezultatas netikėtas ir dėl to, jog politinė kaita šioms savivaldybėms nėra įprasta – Vilkaviškio rajone politinė valdžia išliko stabili per visą tiriamąjį laikotarpį, o Rokiškio rajono savivaldybėje mero pasikeitimas fiksuotas tik 2019 metais. Savivaldybių, kurioms itin reikšminga biudžeto paskirstymo kaita nebūdinga yra nemažai – nei vieno tokio atvejo neužfiksuota Kretingos rajono, Neringos, Šakių rajono, Panevėžio rajono, Plungės rajono, Molėtų rajono ir Zarasų rajono savivaldybėse. Šie rezultatai yra mažiau netikėti, kadangi keturios iš šių savivaldybių (Neringos, Šakių rajono, Panevėžio rajono ir Molėtų rajono) pasižymėjo politinės valdžios stabilumu per visą tiriamąjį laikotarpį, o likusios trys pasižymėjo stabilumu po vienu rinkimų tiriamajame periode bei kaita po kitų.

Apibendrinant galima konstatuoti, jog visų savivaldybių biudžeto paskirstymo tendencijose galima identifikuoti vykstančius pokyčius – ypač švietimo ir socialinės apsaugos srityse, kuriose išlaidos per tiriamąjį laikotarpį reikšmingai sumažėjo, o taip pat ekonomikos srityje, kurioje išlaidos – priešingai – išaugo. Daugiausiai reikšmingų biudžeto pasikeitimų fiksuota Panevėžio ir Plungės rajonų savivaldybėse, o tokių atvejų mažiausiai nustatyta Klaipėdos miesto ir Biržų rajono savivaldybėse. Itin reikšmingų biudžeto paskirstymo pokyčių tarpe daugiausiai atvejų nustatyta Vilkaviškio ir Rokiškio rajonuose, tuo tarpu net septyniose savivaldybėse tokio masto pokyčių per visą tiriamąjį laikotarpį užfiksuota nebuvo.

3.2. Hipotezių tikrinimas

Šioje dalyje pristatytu tyrimo dizainu tikrinamos antrajame skyriuje iškeltos hipotezės. Siekiama nustatyti biudžeto paskirstymo pokyčių tendencijas įvairiose savivaldybių politikos

srityse, įvertinti politinės valdžios kaitos įtaką šiems pokyčiams bei rasti atsakymą, kuri iš viešosios politikos kaitos teorinių prieigų artimiausiai nuspėja biudžeto kaitą Lietuvos savivaldos kontekste. Kiekvienos iš pristatytų hipotezių tikrinimo rezultatai pristatomi atskirais skirsniais.

3.2.1. Pirmoji hipotezė – inkrementalizmo teorija

Šiame skirsnyje tikrinama hipotezė, spėjanti, jog *visų savivaldybių biudžetas tiriamuoju laikotarpiu keičiasi tik nereikšmingai, nepaisant to, ar jose įvyko politinės valdžios pokytis*. Ji tikrinama devyniose anksčiau pristatytose politikos srityse atskirai – kiekvienai jų yra sudarytos biudžeto paskirstymo pokyčių savivaldybėse standartinių nuokrypių lentelės. Remiantis jomis, skaičiuojama, ar Lietuvos savivaldybėse fiksuojami reikšmingi bei itin reikšmingi biudžeto paskirstymo pokyčiai apskritai ir jeigu taip – kaip dažnai jie nustatomi. Hipotezė laikoma patvirtinta, jeigu politikos srityje nefiksuojama didelio masto biudžeto paskirstymo kaita.

Bendrųjų valstybės paslaugų srityje iš 540 (9 metai visose 60 savivaldybių) stebimų biudžeto kaitos atvejų, 153 viršijo vieną standartinį nuokrypį ir gali būti laikomi reikšmingais biudžeto pokyčiais, o tai sudaro 28,3 proc. visų atvejų (žr. 3 lentelę). Itin reikšmingų biudžeto pokyčių nustatoma gerokai mažiau – tik 25 (4,6 proc. visų atvejų) – tačiau tai atskleidžia, jog radikalių biudžeto pokyčių šioje politikos srityje tiriamuoju laikotarpiu taip pat nebuvo išvengta. Standartinių nuokrypių lentelė su šiuo paragrafe aprašomais bendrųjų valstybės paslaugų srities rezultatais yra prieinama skyriuje „Priedai“ (žr. 2 priedas) – analogiškos standartinių nuokrypių lentelės yra sudaromos ir likusioms politikos sritims, jos taip pat pateikiamos minimame skyriuje.

Viešosios tvarkos ir visuomenės apsaugos srityje 30 proc. stebimų atvejų yra koduojami kaip reikšmingi biudžeto pokyčiai (162 iš 540). Itin reikšmingų biudžeto kaitos atvejų fiksuojama dar mažiau negu bendrųjų valstybės paslaugų srityje – 14 (2,6 proc. visų atvejų).

Ekonomikos srityje reikšmingų biudžeto pokyčių nustatyta mažiausiai iš visų devynių tiriamų politikos sričių, tačiau net ir joje 148 atvejai gali būti laikomi tokiais – tai sudaro 27,4 proc. visų atvejų. 21 iš šių atvejų kategorizuojamas kaip itin reikšminga biudžeto kaita (3,9 proc. visų stebimų atvejų).

3 lentelė. Politikos sričių reikšmingų biudžeto pokyčių (vieno ar daugiau standartinių nuokrypių) dažnių lentelė 2011-2020 metų laikotarpiu (sudaryta autoriaus).

<i>Politikos sritis / metai</i>	Iš viso	Reikšmingų biudžeto pokyčių (1 SD) dalis, proc.
Bendros valstybės paslaugos	153	28,33%
Viešoji tvarka	162	30,00%
Ekonomika	148	27,41%
Aplinkos apsauga	168	31,11%
Būstas ir komunalinis ūkis	167	30,93%
Sveikatos apsauga	160	29,63%
Poilsis, kultūra ir religija	163	30,19%
Švietimas	173	32,04%
Socialinė apsauga	178	32,96%

Reikšmingi biudžeto kaitos atvejai yra aptinkami ir aplinkos apsaugos srityje – iš 540 stebimų atvejų tokiais klasifikuojami 168 (31,1 proc.). Itin reikšmingų biudžeto pokyčių šioje politikos srityje taip pat randama – jie sudaro 3,2 proc. visų atvejų (17 iš 540) (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Politikos sričių reikšmingų biudžeto pokyčių (dviejų ar daugiau standartinių nuokrypių) dažnių lentelė 2011-2020 metų laikotarpiu (sudaryta autoriaus).

<i>Politikos sritis / metai</i>	Iš viso	Itin reikšmingų pokyčių (2 SD) dalis, proc.
Bendros valstybės paslaugos	25	4,63%
Viešoji tvarka	14	2,59%
Ekonomika	21	3,89%
Aplinkos apsauga	17	3,15%
Būstas ir komunalinis ūkis	12	2,22%
Sveikatos apsauga	18	3,33%
Poilsis, kultūra ir religija	17	3,15%
Švietimas	12	2,22%
Socialinė apsauga	11	2,04%

Būsto ir komunalinio ūkio srityje reikšmingi biudžeto pokyčiai sudaro 30,9 proc. visų analizuotų atvejų (167 iš 540), o itin reikšmingi pokyčiai – 2,2 proc. (12 tokių atvejų iš visų fiksuotų).

Sveikatos apsaugos srityje savivaldybių biudžeto pokyčiai, kurie gali būti laikomi reikšmingais, buvo užfiksuoti 160 kartų (29,6 proc. iš visų atvejų). 18 atvejų šioje politikos srityje peržengė dviejų standartinių nuokrypių ribą (3,3 proc.).

Poilsis, kultūra ir religija yra dar viena politikos sritis, kurioje pasitaiko reikšmingos biudžeto kaitos atvejų savivaldybėse, nepaisant to, jog inkrementalizmo teorija jų nenumato – tokie yra 163 atvejai (30,2 proc.). Itin reikšmingų biudžeto pokyčių taip pat nustatoma – 17 (3,2 proc.) iš visų atvejų yra nuo vidurkio nutolę bent per du standartinius nuokrypius.

173 reikšmingos biudžeto kaitos atvejai užfiksuoti švietimo srityje (32 proc.). Itin reikšmingų biudžeto pokyčių atvejų šioje srityje taip pat nustatoma – 12 iš 540 (2,2 proc.).

Galiausiai, socialinės apsaugos srityje fiksuojami 178 reikšmingų biudžeto pokyčių savivaldybėse atvejai (33 proc.). Tai – aukščiausias reikšmingos kaitos atvejų rodiklis tarp visų politikos sričių. Visgi, įdomu, jog itin reikšmingų biudžeto pokyčių šioje srityje yra mažiausiai – vos 11 (2 proc.).

Apibendrinant, galima teigti, jog pirmoji šio tyrimo hipotezė, teigianti, jog viešosios politikos kaita visose savivaldybėse turėtų būti lėta bei laipsniška, nebuvo patvirtinta nei vienoje iš devynių politikos sričių – visose srityse fiksuojami tiek reikšmingi, tiek itin reikšmingi biudžeto paskirstymo kaitos atvejai. Daugiausiai reikšmingų biudžeto pokyčių randama socialinės apsaugos (33 proc. visų biudžeto paskirstymo pokyčių yra laikomi reikšmingais) ir švietimo srityse (32 proc.). Tai – dvi politikos sritys, kurios sudaro didžiąsą dalį savivaldybių biudžeto tiriamuoju laikotarpiu, tad galima spėti, jog savivaldybės, susiduriančios su poreikiu finansuoti naujas veiklas, pirmiausia reikalingų lėšų ieško mažindamos stambiausių politikos sričių biudžetą. Mažiausiai reikšmingų pokyčių nustatyta ekonomikos (27,4 proc.) ir bendrųjų valstybės paslaugų srityse (28,3 proc.).

Itin reikšmingų pokyčių kategorijoje vaizdas kiek kitoks – jų dažniausiai aptinkama būtent bendrųjų valstybės paslaugų (4,6 proc.) ir ekonomikos srityse (3,9 proc.). Tai, jog sritys, patiriančios mažiausiai reikšmingų biudžeto paskirstymo pokyčių, patiria daugiausiai itin reikšmingos biudžeto kaitos atvejų yra nelauktas rezultatas, kuriam paaiškinti reikėtų išsamesnio tyrimo. Visgi, vertinant šį rezultatą, galima suformuoti pirminius spėjimus apie itin reikšmingus

pokyčius lėmusius veiksniais: bendrųjų valstybės paslaugų srities biudžeto paskirstymo tendencijos tiriamuoju laikotarpiu buvo nestabilios – iš pradžių paaugo, bet galiausiai susitraukė. Atsižvelgiant į tai, jog didžiąją dalį šios kategorijos išlaidų sudaro valdžios institucijų finansavimas, kyla įtarimas, kad bent dalyje savivaldybių trūksta viešojo valdymo nuoseklumo ir jos yra linkusios staigiai įgyvendinti valdymo reformas, kurios kartais lemia išaugusias išlaidas, o kartais – biudžeto sutaupymus (itin reikšmingo biudžeto padidėjimo ir sumažėjimo atvejų šioje srityje yra beveik po lygiai). Ekonomikos srityje tiriamuoju laikotarpiu fiksuotas žymus ir nuolatinis biudžeto dalies augimas – vienas iš perspektyvių paaiškinimų itin reikšmingos biudžeto kaitos atvejams šioje srityje yra tiriamojo laikotarpio metu nuosekliai augusi šalies ekonomika (pagal bendrąjį vidaus produktą)⁶⁵. Tai galėjo veikti kaip indikatorius sprendimų priėmėjams, jog investicijos į ekonomikos sritį duoda dividendus ir paskatinti itin reikšmingai padidinti jas tiriamuoju laikotarpiu. Tuo tarpu socialinė apsauga (2 proc.), švietimas (2,2 proc.) bei būstas ir komunalinis ūkis (2,2 proc.) yra tarp sričių, kuriose itin reikšmingų biudžeto pokyčių nustatoma rečiausiai.

3.2.2. Antroji hipotezė – standartinio politikos kaitos aiškinimo modelis

Ši tyrimo hipotezė, paremta standartinio politikos kaitos aiškinimu, kuri teigia, jog *savivaldybių, kuriose įvyko politinės valdžios pokytis, pirmasis po rinkimų tvirtinamas biudžetas pasižymi statistiškai reikšmingai didesniu pokyčiu negu savivaldybių, kuriose politinė valdžia nepakito, biudžetas*, tikrinama pasitelkiant vidurkių skirtumų tarp grupių statistinius įrankius, pristatytus ankstesniajame skyriuje.

Pirmasis žingsnis, kuris įgyvendinamas prieš pradedant matuoti skirtumus tarp grupių, yra Shapiro-Wilk testas, kuris yra naudojamas patikrinti, ar tiriamos imtys atitinka normaliojo skirstinio sąlygą (žr. 5 lentelę). Šis testas tikrina nulinę hipotezę, jog duomenys yra pasiskirstę normaliai ir ši hipotezė atmetama tuo atveju, jeigu statistinis reikšmingumas (p) yra mažesnis negu 0,05.

⁶⁵The World Bank, *GDP growth (annual %)* – Lithuania, žiūrėta 2022 m. gegužės 9 d., <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2020&locations=LT&start=2000&view=chart>.

5 lentelė. Duomenų normaliojo pasiskirstymo tiriamosiose grupėse testas pagal politikos sritis (sudaryta autoriaus).

Politikos sritis	Politinės valdžios grupė	Shapiro-Wilk		
		Statistika	Laisvės laipsniai	St. reikšmingumas
Bendros valstybės paslaugos	<i>Stabilumas</i>	,642	79	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,709	44	<u>,000</u>
Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	<i>Stabilumas</i>	,883	79	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,811	44	<u>,000</u>
Ekonomika	<i>Stabilumas</i>	,738	79	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,822	44	<u>,000</u>
Aplinkos apsauga	<i>Stabilumas</i>	,692	79	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,785	44	<u>,000</u>
Būstas ir komunalinis ūkis	<i>Stabilumas</i>	,611	79	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,583	44	<u>,000</u>
Sveikatos apsauga	<i>Stabilumas</i>	,745	79	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,631	44	<u>,000</u>
Poilsis, kultūra ir religija	<i>Stabilumas</i>	,721	79	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,841	44	<u>,000</u>
Švietimas	<i>Stabilumas</i>	,883	79	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,911	44	<u>,002</u>
Socialinė apsauga	<i>Stabilumas</i>	,854	79	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,882	44	<u>,000</u>

Atlikus šį testą visose politikos srityse, galima matyti, jog visų tyrimo imčių statistinis reikšmingumas yra mažesnis negu 0,05. Tampa akivaizdu, jog nė vienas duomenų rinkinys neatitinka Studento t-testui būtinų normaliojo skirstinio sąlygų ir jis negali būti naudojamas siekiant patikrinti antrąją hipotezę. Visgi, kaip alternatyva šiam testui gali būti pasitelkiamas neparametrinis Mann-Whitney U testas, kuris taip pat gali įvertinti, ar skirtumai tarp grupių yra reikšmingi – tokiais juos galima laikyti tuomet, kai testo rezultatų statistinis reikšmingumas $p < 0,05$. Toliau pristatomi šio testo rezultatai kiekvienoje iš politikos sričių.

Bendrųjų valstybės paslaugų srityje, kaip ir prognozuoja tiriamas spėjimas, aukštesnis biudžeto paskirstymo kaitos vidurkis yra savivaldybių, kurios patyrė politinės valdžios pasikeitimą, grupėje – 3,15 proc. vidutinis pokytis, lyginant su 1,7 proc., nustatytais politinės

valdžios stabilumo grupėje. Vis dėlto, šis skirtumas tarp grupių nėra statistiškai reikšmingas (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Politinės valdžios stabilumo ir kaitos grupių vidurkiai (procentais) pagal politikos sritis ir jų skirtumų statistinis reikšmingumas (sudaryta autoriaus).

Politikos sritis	Politinės valdžios stabilumo grupės (N=79) biudžeto pokyčio vidurkis, proc.	Politinės valdžios kaitos grupės (N=44) biudžeto pokyčio vidurkis, proc.	Mann-Whitney U testo st. reikšmingumas (dvipusis)
Bendros valstybės paslaugos	1,70	3,15	,227
Viešoji tvarka	0,13	0,13	,732
Ekonomika	3,04	3,40	,768
Aplinkos apsauga	0,78	0,65	,740
Būstas ir komunalinis ūkis	1,20	1,16	,784
Sveikatos apsauga	0,55	0,47	,162
Poilsis, kultūra ir religija	2,11	1,28	,040
Švietimas	2,43	2,72	,736
Socialinė apsauga	0,95	1,41	,011

Viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo kategorijoje tarp biudžeto paskirstymo pokyčių tiriamosiose grupėse nėra fiksuojama jokių skirtumų (abejose grupėse biudžetas keičiasi vidutiniškai po 0,13 proc.) ir nenustatomas statistinis reikšmingumas.

Ekonomikos srityje, kaip ir bendrųjų valstybės paslaugų, fiksuojamas aukštesnis biudžeto kaitos vidurkis politinės kaitos grupėje (3,4 proc. lyginant su 3,04 proc. politinio stabilumo grupėje), tačiau šis skirtumas yra statistiškai nereikšmingas.

Aplinkos apsaugos srityje nustatyti grupių vidurkių skirtumai prieštarauja iškeltam spėjimui – politinės valdžios stabilumo grupėje biudžetas keisdavosi vidutiniškai per 0,78 proc., o tai yra didesnis rodiklis negu 0,65 proc. pokytis politinės kaitos grupėje. Visgi, statistinis reikšmingumas yra per mažas konstatuoti, jog šis skirtumas nėra atsitiktinis.

Labai panašūs biudžeto kaitos vidurkiai abejose grupėse fiksuojami būsto ir komunalinio ūkio kategorijoje: 1,2 proc. stabilumo grupėje bei 1,16 proc. politinės kaitos grupėje, o taip pat nenustatomas statistinis reikšmingumas.

Sveikatos apsaugos srityje biudžeto kaitos tendencijos kone analogiškos ką tik apžvelgtai kategorijai – nežymiai didesnis pokyčio vidurkis politinės valdžios stabilumo grupėje (0,55 proc.) negu politinės kaitos (0,47 proc.) bei nepakankamas statistinis reikšmingumas.

Poilsio, kultūros ir religijos sritis yra pirmoji, kurioje fiksuojamas statistinis reikšmingumas tarp grupių vidurkių skirtumų ($p = 0,04$). Tiesa, skirtumai tarp grupių yra priešingi negu prognozuoja standartinis politikos kaitos aiškinimo modelis – politinio stabilumo grupės vidutinio biudžeto pokyčio rodiklis (2,11 proc.) yra aukštesnis negu politinės valdžios kaitos grupės (1,28 proc.).

Švietimo kategorijoje politinės kaitos grupės biudžeto pokyčio vidurkis (2,72 proc.) yra kiek didesnis nei stabilumo grupėje (2,43 proc.), tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas.

Galiausiai, paskutinė sritis, kurioje tikrinama standartinio politikos kaitos aiškinimo hipotezė, yra vienintelė, kurioje šio aiškinimo prielaidos yra patvirtinamos empiriškai. Socialinės apsaugos srityje politinės valdžios kaitos grupėje fiksuojamas biudžeto paskirstymo pokyčio vidurkis (1,41 proc.) yra aukštesnis negu stabilumo grupėje (0,95 proc.) ir šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas. Nors hipotezės patvirtinimas vienoje politikos srityje iš devynerių tirtų nėra itin geras ženklas šiam aiškinimui, tačiau galima manyti, jog, bent tam tikrais atvejais, jos prielaidos gali nuspėti empirinę realybę.

Taigi, galima teigti, jog spėjimas, kad, po įvykusio politinės valdžios pasikeitimo savivaldybėse, sekančiais metais fiksuojami didesnio masto biudžeto pokyčiai visose politikos srityse buvo per daug optimistinis – jis atmetas net aštuoniose srityse. Vienintelėje socialinės apsaugos srityje aptinkami statistiškai reikšmingi biudžeto pokyčiai, atitinkantys standartinio politikos kaitos aiškinimo prognozę. Preliminarus aiškinimas hipotezės patvirtinimui socialinės apsaugos srityje gali būti sietinas Lietuvos politikos erdvėje pasitaikančiais atvejais didinti savąjį populiarumą išnaudojant socialinę politiką bei gerinant ekonomiškai labiau pažeidžiamų visuomenės narių materialinę padėtį⁶⁶. Taip pat įmanoma, jog socialinės apsaugos srityje labiausiai išryškėja ideologiniai skirtumai tarp kairiųjų ir dešiniųjų partijų dėl valstybės rolės prisidedant prie labiau pažeidžiamų piliečių pragyvenimo minimalių standartų, ir tai atsispindi sprendimuose dėl biudžeto paskirstymo šioje srityje.

⁶⁶Roberta Tracevičiūtė, „S.Skvernelis „perka“ pensininkus? Pažadėta išmoka paskatino kalbas apie priešrinkiminį gerumą“, 15min.lt, žiūrėta 2022 m. gegužės 9 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/s-skvernelis-perka-pensininkus-pazadeta-ismoka-paskatino-kalbas-apie-priesrinkimini-geruma-56-1311404?copied>.

Poilsio, kultūros ir religijos kategorijoje nustatyta atvirkštinė situacija negu numato teorija taip pat leidžia kelti klausimą, apie tam tikrais atvejais susiklostančias sąlygas, kuomet po rinkimų valdžią išlaikanti politinė jėga atsiduria geresnėje pozicijoje reikšmingai keisti biudžetą jau sekančiais metais. Galimi atvejai, kuomet stabiliai politinę valdžią savose rankose išlaikanti jėga turi palankesnes galimybes inicijuoti reikšmingą biudžeto paskirstymo kaitą dėl to, jog įgyja daugiau žinių apie biudžeto sudarymo procesą bei mechanizmus daryti įtaką jam politiniame lygmenyje arba dėl politinio patronažo sugeba padidinti jiems lojalių valstybės tarnautojų skaičių savivaldybės administracijoje ir biudžeto paskirstymo procesą kontroliuoti šiame lygmenyje. Toliau bandoma nustatyti, ar pasikeitusi politinė valdžia nesiima įgyvendinti biudžeto pokyčių tik pirmaisiais valdymo metais, ar tokia tendencija egzistuoja ir visos kadencijos metu.

3.2.3. Trečioji hipotezė – standartinio politikos kaitos aiškinimo modelis

Šis skirsnis yra skirtas patikrinti kitą standartinio politikos kaitos aiškinimo pagrindu suformuluotą spėjimą, jog *savivaldybėse, kuriose įvyko politinės valdžios kaita, 2015-2019 metų kadencijoje fiksuojamas statistiškai reikšmingai didesnis reikšmingų biudžeto paskirstymo pokyčių atvejų vidurkis negu savivaldybėse, kuriose valdžia išliko nepakitusi*. Ši hipotezė, kaip ir ankstesnė, yra testuojama vidurkių skirtumus tarp skirtingų grupių matuojančiais statistiniais įrankiais.

Tikrinimas pradamas nuo Shapiro-Wilk testo visose politinėse srityse, siekiant įvertinti, ar tiriamos imtys atitinka normaliojo skirstinio sąlygą ir gali būti lyginamos Studento t-testu. Ir šioje hipotezėje Shapiro-Wilk testo rezultatai indikuoja, jog nulinė hipotezė apie normalųjį duomenų pasiskirstymą turi būti atmetama visose srityse ir t-testo atlikimas nėra galimas (žr. 7 lentelę). Tad į pagalbą vėl pasitelkiamas neparametrinis t-testo atitikmuo – Mann-Whitney U testas.

Bendrųjų valstybės paslaugų kategorijoje savivaldybėse, kuriose pasikeitė valdžia po 2015 metų rinkimų, reikšmingų biudžeto kaitos atvejų kadencijos metu nustatyta daugiau (vid. 1,24) negu tose, kurios išliko stabilios (vid. 1), tačiau statistinis reikšmingumas nėra užfiksuojamas.

Viešosios tvarkos ir visuomenės apsaugos srityje abejose grupėse fiksuojami bene vienodi reikšmingų biudžeto paskirstymo atvejų vidurkiai – 1,49 atvejo stabiliomis išlikusiose savivaldybėse ir 1,44 atvejo tose, kur įvyko politinės valdžios kaita, o šis minimalus skirtumas statistiškai reikšmingas.

7 lentelė. Duomenų normaliojo pasiskirstymo tiriamosiose grupėse 2015-2019 metų kadencijoje testas pagal politikos sritis (sudaryta autoriaus).

Politikos sritis	Politinės valdžios grupė	Shapiro-Wilk		
		Statistika	Laisvės laipsniai	St. reikšmingumas
Bendros valstybės paslaugos	<i>Stabilumas</i>	,849	35	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,852	25	<u>,002</u>
Viešoji tvarka	<i>Stabilumas</i>	,867	35	<u>,001</u>
	<i>Kaita</i>	,744	25	<u>,000</u>
Ekonomika	<i>Stabilumas</i>	,854	35	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,811	25	<u>,000</u>
Aplinkos apsauga	<i>Stabilumas</i>	,866	35	<u>,001</u>
	<i>Kaita</i>	,848	25	<u>,002</u>
Būstas ir komunalinis ūkis	<i>Stabilumas</i>	,881	35	<u>,001</u>
	<i>Kaita</i>	,879	25	<u>,007</u>
Sveikatos apsauga	<i>Stabilumas</i>	,869	35	<u>,001</u>
	<i>Kaita</i>	,824	25	<u>,001</u>
Poilsis, kultūra ir religija	<i>Stabilumas</i>	,861	35	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,874	25	<u>,005</u>
Švietimas	<i>Stabilumas</i>	,837	35	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,798	25	<u>,000</u>
Socialinė apsauga	<i>Stabilumas</i>	,774	35	<u>,000</u>
	<i>Kaita</i>	,786	25	<u>,000</u>

Analogiška situacija yra ir ekonomikos srityje – neženkliai aukštesnis atvejų vidurkis politinės valdžios stabilumo grupėje (1,11 prieš 1,08). Šioje kategorijoje taip pat nėra nustatomas statistinis reikšmingumas (žr. 8 lentelę).

Aplinkos apsaugos srityje vidurkių skirtumas tarp stabilumo (1,2 atvejo) ir kaitos (1,6 atvejo) grupių atitinka spėjimą, jog šis turi būti aukštesnis pastarojoje. Šis rezultatas, nors ir nepasiekia $p < 0,05$ kartelės, tačiau yra statistiškai reikšmingas taikant $p < 0,1$ kriterijų, kuris kai kuriais atvejais yra naudojamas socialinių mokslų tyrimuose.

Būsto ir komunalinio ūkio srityje aptinkamas vidurkių skirtumas tarp grupių nėra toks, kokį prognozuoja ši prieiga – jis aukštesnis savivaldybėse, kurios išliko stabilios (1,66 prieš 1,32 atvejo), bet šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas.

8 lentelė. Politinės valdžios stabilumo ir kaitos grupių reikšmingų biudžeto pokyčių atvejų vidurkiai 2015-2019 metų kadencijoje pagal politikos sritis ir jų skirtumų statistinis reikšmingumas (sudaryta autoriaus).

Politikos sritis / politinės valdžios grupė	Politinės valdžios stabilumas (N=35)	Politinės valdžios kaita (N=25)	Mann-Whitney U testo st. reikšmingumas (dvipusis)
Bendros valstybės paslaugos	1,00	1,24	0,266
Viešoji tvarka	1,49	1,44	0,870
Ekonomika	1,11	1,08	0,930
Aplinkos apsauga	1,20	1,60	0,072
Būstas ir komunalinis ūkis	1,66	1,32	0,178
Sveikatos apsauga	1,43	1,48	0,680
Poilsis, kultūra ir religija	1,40	1,28	0,685
Švietimas	1,31	1,52	0,484
Socialinė apsauga	1,11	0,84	0,114

Sveikatos apsaugos srityje matomas tik nežymus politinės kaitos grupės (vid. 1,48 atvejo) pranašumas prieš savivaldybes, kuriose valdžia nepakito po 2015 metų rinkimų (1,43) – šis rezultatas pridamas prie fakto, jog nepasiekiamas pakankamas statistinis reikšmingumas matuojant skirtumą tarp šių grupių.

Nei spėjimą atitinkantys vidurkių skirtumai, nei jų statistinis reikšmingumas nėra nustatomas ir poilsio, kultūros ir religijos srityje – politinės valdžios stabilumo grupėje reikšmingi pokyčiai yra nežymiai dažnesni (1,4 lyginant su 1,28 atvejo).

Švietimo kategorijoje aptinkami reikšmingų biudžeto pokyčių dažnio vidurkiai atitinka teorines prielaidas, kadangi yra aukštesni savivaldybių, patyrusių politinės valdžios kaitą, grupėje (1,52 lyginant su 1,31). Vis dėlto, nėra nustatomas pakankamas statistinis reikšmingumas.

Socialinės apsaugos srityje reikšmingų biudžeto pokyčių pranašumas nustatomas politinės valdžios stabilumo grupėje (vid. 1,11 atvejo prieš 0,84), tačiau šis skirtumas nėra statistiškai reikšmingas.

Apibendrinant trečiojo tyrimo spėjimo rezultatus, galima užtikrintai konstatuoti, jog aukštesnis reikšmingos biudžeto kaitos atvejų vidurkis nėra labiau būdingas savivaldybėms, kuriose 2015 metais po rinkimų valdžią perėmė naujos jėgos – net tais atvejais, kai nustatoma tokia tendencija, ji nėra statistiškai reikšminga. Vienintelė išimtis – aplinkos apsaugos sritis, kurioje

nustatytas aukštesnis politinės valdžios kaitos grupės reikšmingų biudžeto paskirstymo atvejų vidurkis yra statistiškai reikšmingas, kai $p < 0,1$. Vienas iš galimų paaiškinimų tokiam rezultatui: Vietos savivaldos įstatyme savivaldybei visų priskirtinų funkcijų sąrašė vos kelios iš jų yra aplinkos apsaugos srityje – komunalinių atliekų ir vandens nuotekų tvarkymas bei aplinkos kokybės gerinimas ir apsauga. Visos šios funkcijos yra savarankiškosios, tad galima spėti, jog didesnė sprendimų priėmimo laisvė ir nedidelis kiekis savivaldai priskirtų funkcijų šioje srityje prisideda prie to, jog sprendimų priėmėjai gali dažniau įgyvendinti reikšmingus pokyčius aplinkos apsaugoje. Visgi, net aštuoniose politikos srityse atmesta standartinio politikos kaitos aiškinimo teorijos pagrindu kelta hipotezė kelia rimtų abejonių, ar nauja politinė valdžia savivaldybėse gali arba pasirenka įgyvendinti reikšmingą viešosios politikos kaitą per pokyčius biudžete. Šis rezultatas verčia grįžti prie Lietuvos savivaldybių biudžeto tyrimų apžvalgoje identifikuotų akcentų apie ribotą savivaldybių biudžeto sudarymo savarankiškumą nuo centrinės valdžios bei šio faktoriaus nulemtą motyvacijos trūkumą vietos politikų tarpe – tikėtina, jog reali savivaldybių tarybų galia paskirstyti biudžetą yra ne tokia didelė, jog tarybos narių valia būtų pakankama sąlyga reikšmingam biudžeto paskirstymo pokyčiui, o teisės aktuose tarybos nariams formaliai numatyta išimtinė kompetencija tvirtinant savivaldybių biudžeto išlaidas neatspindi visos realybės apie biudžeto paskirstymo procesą.

3.2.4. Ketvirtoji hipotezė – pertraukiamos pusiausvyros teorija

Šiame skirsnyje apžvelgiami gauti rezultatai tikrinant ketvirtąją tyrimo hipotezę bei pirmąją iš dviejų, kuri suformuluota atsispiriant nuo pertraukiamos pusiausvyros teorijos prielaidų – *biudžeto paskirstymo kaita savivaldybėse dažniau yra nereikšminga, tačiau fiksuojami ir reikšmingi biudžeto pokyčiai, kurie įvyksta tiek politinės valdžios kaitos, tiek politinės valdžios stabilumo atvejais*. Jog būtų galima laikyti šią hipotezę patvirtinta, rezultatai turi atitikti dvi sąlygas: 1) nereikšmingi biudžeto paskirstymo kaitos atvejai (t. y. tie, kurie atitolę nuo imties vidurkio mažiau nei per vieną standartinį nuokrypį) turi sudaryti absoliučią daugumą visų tiriamų atvejų, bet turi būti nustatomi ir reikšmingi bei itin reikšmingi biudžeto pokyčiai ir 2) reikšminga ir itin reikšminga biudžeto paskirstymo kaita panašiu dažniu fiksuojama tiek pirmaisiais metais po savivaldos rinkimų, tiek bet kuriais kitais metais per tiriamąjį periodą. Ši hipotezė, kaip ir anksčiau pristatytos, tikrinama analizuojant rezultatus visose devyniose politikos srityse.

Pirmosios šios hipotezės sąlygos atitikimą empiriniams savivaldybių duomenims galima įvertinti pagal gautus rezultatus tikrinant inkrementalizmo teorijos hipotezę (žr. 3 ir 4 lenteles). Reikšmingų biudžeto pokyčių dažnis svyruoja tarp 27-33 proc. atvejų, o tai patvirtina, jog visose politikos srityse absoliučią daugumą stebimų atvejų sudaro nereikšmingi biudžeto paskirstymo pokyčiai, kurie sudaro 66-73 proc. iš visų atvejų. Taip pat, kaip jau nustatyta pirmosios hipotezės testavimo metu, kiekvienoje politikos srityje fiksuojami retesni biudžeto pokyčiai, kurie gali būti laikomi tiek reikšmingais, tiek itin reikšmingais. Tad hipotezę pirmuoju jos aspektu galima laikyti patvirtinta. Toliau šiame skirsnyje nagrinėjama, ar pirmaisiais metais po savivaldybių tarybų rinkimų tvirtinamuose biudžetuose (t. y. 2012, 2016 ir 2020 metais) didelio masto pasikeitimai nustatomi dažniau negu bet kuriais kitais metais. Verta pabrėžti, jog vidurkių lyginimas šiuo atveju neleidžia pateikti galutinio verdikto apie galimus skirtumus, nulemtus įvykusių rinkimų, dėl itin mažo lyginamų grupių atvejų skaičiaus, kadangi statistinis reikšmingumas tokiose nedidelėse imtyse nėra fiksuojamas. Vis dėlto, tai leidžia suformuluoti pirmines išvagas apie tai, ar empiriniai duomenys dera su teorinėmis prielaidomis.

Bendrųjų valstybės paslaugų srityje pirmuosiuose porinkiminiuose biudžetuose fiksuota vidutiniškai 20 reikšmingų biudžeto pokyčių atvejų, tuo tarpu likusiais metais tokių pokyčių vidurkis siekė 15,5 atvejo, tad po įvykusių rinkimų šioje srityje tokie pokyčiai nustatyti dažniau, ko pertraukiamos pusiausvyros teorija nenumato. Žvelgiant į itin reikšmingus biudžeto paskirstymo pokyčius, porinkiminiais metais tokių vidutiniškai fiksuojami 3 atvejai, o visais kitais metais – 2,7 (žr. 9 lentelę). Ir pagal šį rodiklį porinkiminiuose biudžetuose itin reikšmingų kaitos atvejų vidurkis kiek didesnis.

Viešosios tvarkos ir visuomenės apsaugos kategorijoje 2012, 2016 ir 2020 metų savivaldybių biudžetuose nustatyta vidutiniškai 16,7 reikšmingos biudžeto kaitos atvejo – kiek daugiau fiksuojama visais kitais tiriamojo laikotarpio metais (vid. 18,7). Vertinant itin reikšmingos kaitos atvejus – vidutiniškai 2,3 atvejo porinkiminiais metais bei 1,2 atvejo likusiais metais. Taigi, reikšmingos kaitos atvejų skaičius žymiai nesiskiria, tačiau itin reikšmingų pokyčių rodiklio skirtumas yra akivaizdesnis.

Ekonomikos srityje porinkiminiuose biudžetuose fiksuojamas 15,7 reikšmingų kaitos atvejų vidurkis, kai visais kitais metais jis siekia 16,8 atvejo. Itin reikšmingos kaitos kategorijoje porinkiminio biudžeto kaitos vidurkis siekia 2, tuo tarpu likusių – 2,5 atvejo, tad pagal abu rodiklius dideli skirtumai nėra įžvelgiami.

Aplinkos apsaugos srityje reikšmingos biudžeto kaitos atvejų vidurkiai porinkiminiais metais yra netgi žemesni – 16,3 atvejo porinkiminiais metais bei 19,8 atvejo likusiais metais. Vidurkiai yra panašūs vertinant pagal itin reikšmingą kaitą, kadangi porinkiminiuose biudžetuose vidutiniškai fiksuojami 1,7 tokio atvejo, tuo tarpu visais kitais metais – 2.

9 lentelė. Reikšmingų ir itin reikšmingų biudžeto paskirstymo pokyčių atvejų vidurkiai pagal politikos sritis porinkiminiais metais ir likusiais tiriamojo laikotarpio metais (sudaryta autoriaus).

Politikos sritis	Reikšmingų biudžeto pokyčių (1 SD) vidurkis, atvejų sk.		Itin reikšmingų biudžeto (2 SD) pokyčių vidurkis, atvejų sk.	
	<i>Pirmieji metai po savivaldos rinkimų (2012, 2016 ir 2020)</i>	<i>Kiti tiriamojo laikotarpio metai</i>	<i>Pirmieji metai po savivaldos rinkimų (2012, 2016 ir 2020)</i>	<i>Kiti tiriamojo laikotarpio metai</i>
Bendros valstybės paslaugos	20	15,5	3	2,7
Viešoji tvarka	16,7	18,7	2,3	1,2
Ekonomika	15,7	16,8	2	2,5
Aplinkos apsauga	16,3	19,8	1,7	2
Būstas ir komunalinis ūkis	15,7	20	2	1
Sveikatos apsauga	21,3	16	2,7	1,7
Poilsis, kultūra ir religija	19	17,7	3,3	1,2
Švietimas	16,7	20,5	1,3	1,3
Socialinė apsauga	13	23,2	1	1,3

Kiek netikėta tendencija nustatoma būsto ir komunalinio ūkio srityje – vidutiniškai 15,7 reikšmingos biudžeto kaitos atvejo porinkiminiais metais ir 20 atvejų likusiais metais. Situacija apsiverčia aukštyrą kojomis vertinant itin reikšmingus biudžeto pokyčius – vidutiniškai 2 tokie atvejai porinkiminiais metais ir 1 atvejis visais kitais tiriamojo laikotarpio metais. Galima teigti, jog šioje srityje politinės valdžios kaita gali lemti nebent reikšmingos biudžeto kaitos intensyvumą, tačiau ne jo dažnį.

Sveikatos apsaugos srityje skirtumai iš pažiūros yra ganėtinai ryškūs, kadangi porinkiminiais metais fiksuojami vidutiniškai 21,3 reikšmingos kaitos atvejai, tuo tarpu likusiais metais – 16. Itin reikšmingos kaitos kategorijoje taip pat matomas porinkiminiais metais tvirtinamo biudžeto pranašumas: 2,7 atvejo metais po rinkimų ir tik 1,7 atvejo visais kitais metais.

Panašiu dažniu reikšmingi biudžeto pokyčiai vyksta poilsio, kultūros ir religijos srityje: 19 tokių atvejų vidurkis porinkiminiais metais ir 17,7 atvejo likusiais metais. Vidutiniškai 3,3 atvejo

metai po rinkimų yra fiksuojami ir itin reikšmingo biudžeto paskirstymo pokyčio kategorijoje, kai 1,2 atvejo vidurkis nustatomas kitais metais. Tad reikšmingų pokyčių vidurkis skiriasi tik nežymiai, o skirtumai tampa labiau matomi tik atkreipiant dėmesį į pokyčių intensyvumą.

Švietimo srityje reikšmingų biudžeto paskirstymo pokyčių vidurkis skiriasi, tačiau ne taip, kaip būtų galima tikėtis – 16,7 atvejų porinkiminiais metais ir 20,5 atvejų likusiais metais. Vertinant itin reikšmingus biudžeto pokyčius, fiksuojama lygybė – tiek vienu, tiek kitu atveju nustatomas 1,3 atvejo vidurkis.

Įdomūs rezultatai fiksuojami ir socialinės apsaugos srityje – vidutiniškai 13 reikšmingos biudžeto kaitos atvejų porinkiminiais metais ir net vidutiniškai 23,2 tokio atvejo kitais tiriamojo laikotarpio metais. Itin reikšmingų biudžeto pokyčių pirmaisiais metais po rinkimų nustatoma vidutiniškai po 1, tuo tarpu likusio laikotarpio atvejų vidurkis siekia 1,3. Tokie rezultatai leidžia manyti, jog politinės valdžios kaita nedaro lemiamos įtakos stipriai biudžeto kaitai.

Taigi, galima teigti, jog spėjimas, kad inkrementinės viešosios politikos kaitos periodai yra pertraukiami staigių pokyčių, kurie negali būti paaiškinami tik valdžios pasikeitimu yra patvirtinamas septyniose politikos srityse – tik bendrųjų valstybės paslaugų ir sveikatos apsaugos sričių rezultatai kelia abejonių, ar ši hipotezė gali būti galutinai patvirtinta ir jose. Šiose srityse nustatoma, jog tarp sąlyginai ramios biudžeto paskirstymo kaitos įsiterpia staigūs pokyčiai, tačiau šių sričių atveju, negalima užtikrintai konstatuoti, jog šie pokyčiai nėra nulemiami politinės kaitos. Taip pat įdomu pastebėti, jog net šešiais atvejais reikšmingos biudžeto kaitos dažnių vidurkis buvo netgi mažesnis porinkiminiais metais – tai leidžia kelti klausimą, ar negali egzistuoti atvirkštinė tendencija negu prognozuoja standartinio politikos kaitos aiškinimo prieiga – kaip minėta apžvelgiant antrosios hipotezės rezultatus, įmanoma, jog ilgą laiką valdžioje esanti politinė jėga gali daryti didesnę įtaką biudžeto paskirstymo procesui dėl per valdymo laikotarpį sukauptų žinių arba įgyto valstybės tarnautojų lojalumo. Apibendrinant, ši pertraukiamos pusiausvyros pagrindu suformuota hipotezė yra laikoma patvirtinta.

3.2.5. Penktoji hipotezė – pertraukiamos pusiausvyros teorija

Šiame skirsnyje tikrinama paskutinioji tyrimo hipotezė, kuri prognozuoja, jog *reikšminga biudžeto paskirstymo kaita savivaldybėse dažniausiai fiksuojama pirmajame po įvykusių parlamento rinkimų tvirtiname biudžete*. Tikimasi nustatyti, jog parlamento rinkimai yra pakankamai stiprus išorės signalas savivaldybių taryboms apie nacionalinės politikos kryptį ir dėl

to pirmasis po šių rinkimų tvirtinamas savivaldos biudžetas pirmąją pagal reikšmingų ir itin reikšmingų biudžeto pokyčių atvejų kiekį bei tokių pokyčių atvejų vidurkis 2013 ir 2017 metais yra aukštesnis negu likusiais tiriamojo periodo metais. Hipotezė laikoma patvirtinta, jeigu 2013 ir 2017 metų ryškios biudžeto kaitos atvejai pagal šį rodiklį yra trejetuke, o šių metų tokių biudžeto pokyčių atvejų vidurkis yra aukštesnis negu likusių metų. Ši hipotezė tikrinama visose politikos srityse atskirai.

Bendrųjų valstybės paslaugų srityje 2013 ir 2017 metų reikšmingi biudžeto pokyčių atvejai užima atitinkamai 6 ir 2 vietą pagal dažnumą (žr. 10 lentelę, metai po parlamento rinkimų pabraukti). Šiais metais reikšmingos biudžeto kaitos atvejų vidutiniškai fiksuojama 19, kai likusiais metais – 16,4. Pagal itin reikšmingų pokyčių rodiklį po metų parlamento rinkimų rikiuojasi 1 ir 6 vietose, o vidutiniškai tokių atvejų šiais metais taip pat yra daugiau – 4 lyginant su 2,4 atvejo vidurkiu visais kitais metais.

Viešosios tvarkos ir visuomenės apsaugos srityje 2013 ir 2017 metai pagal reikšmingų biudžeto paskirstymo atvejų dažnumą aptinkami 2 bei 5 pozicijoje, o šiais metais tokių atvejų vidurkis yra didesnis negu likusiais – 20,5 lyginant su 17,3 atvejo. Kiek kitokia situacija lyginant šiuos laikotarpius pagal itin reikšmingų pokyčių rodiklį – nei vieneri iš šių dviejų metų nepatenka į trejetuką pagal tokios kaitos atvejų dažnį, o ir šių vidurkis yra mažesnis tais metais – 0,5 lyginant su 1,9 atvejo visais kitais metais.

Ekonomikos sritis taip pat nėra iš tų, kuriose daugiausiai reikšmingų biudžeto pokyčių fiksuojama pirmaisiais metais po parlamento rinkimų – šie pagal dažnį rikiuojasi 6 ir 7 vietoje. Reikšmingų pokyčių atvejų vidurkis šiais metais taip pat mažesnis (10,5) negu likusiais metais (18,1). Situacija panaši ir pagal itin reikšmingus biudžeto pokyčius – hipotezei aktualūs metai pagal dažnį aptinkami prie pabaigos, o atvejų vidurkiu (0,5) gerokai nusileidžia visiems kitiems metams (2,9).

Aplinkos apsaugos srityje 2013 bei 2017 metai nepatenka į trejetuką nei pagal reikšmingų, nei pagal itin reikšmingų biudžeto paskirstymo pokyčių rodiklius. Po parlamento rinkimų reikšmingos kaitos atvejų yra nežymiai daugiau negu likusiais metais (vid. 19 lyginant su 18,6), o itin reikšmingų pokyčių vidutiniškai fiksuojama netgi mažiau – 1 lyginant su 2,1 atvejo.

10 lentelė. Reikšmingų biudžeto paskirstymo atvejų (vieno arba daugiau standartinių nuokrypių) dažnių lentelė pagal tiriamuosius metus (sudaryta autoriaus).

Politykos sritis / metai	Bendros valstybės paslaugos	Viešojo tvarka	Ekonomika	Aplinkos apsauga	Būstas ir komunalinis ūkis	Sveikatos apsauga	Polisis, kultūra ir religija	Švietimas	Socialinė apsauga	Iš viso	Reikšmingų pokyčių (1 SD) dalis, proc.
2012 pokytis	18	14	6	11	16	9	8	10	25	92	17,04%
2013 pokytis	15	22	7	20	10	2	7	21	13	104	19,26%
2014 pokytis	20	9	5	22	12	22	19	14	38	123	22,78%
2015 pokytis	19	15	40	13	21	13	17	24	34	162	30,00%
2016 pokytis	27	22	17	18	14	28	18	20	6	164	30,37%
2017 pokytis	23	19	14	18	25	16	18	21	19	154	28,52%
2018 pokytis	8	22	19	22	19	15	19	27	25	151	27,96%
2019 pokytis	8	25	16	24	33	28	26	16	10	176	32,59%
2020 pokytis	15	14	24	20	17	27	31	20	8	168	31,11%

Būsto ir komunalinio ūkio srityje vieneri metai po parlamento rinkimų randami trejetuke, o kiti – rikiuotės dugne. Ši tendencija yra tapati tiek reikšmingų, tiek itin reikšmingų biudžeto paskirstymo atvejų kategorijose. Matuojant vidurkius, nustatomas nedidelis šių metų atsilikimas pagal reikšmingos kaitos rodiklį (17,5 prieš 18,9) ir nedidelis pranašumas pagal itin reikšmingus pokyčius (1,5 prieš 1,3) (žr. 11 lentelę, metai po parlamento rinkimų pabraukti).

Sveikatos apsaugos srityje atsikartoja jau matyta situacija – 2013 ir 2017 metai nėra pirmajame trejetuke nei pagal reikšmingų, nei pagal itin reikšmingų biudžeto pokyčių dažnį. Šiais metais reikšmingų bei itin reikšmingų pokyčių atvejų vidurkis taip pat akivaizdžiai žemesnis negu likusių tiriamojo laikotarpio metų (atitinkamai 9 prieš 20,3 bei 1 prieš 2,3).

11 lentelė. Itin reikšmingų biudžeto paskirstymo atvejų (dviejų arba daugiau standartinių nuokrypių) dažnių lentelė pagal tiriamuosius metus (sudaryta autoriaus).

<i>Politikos sritis / metai</i>	Bendros valstybės paslaugos	Viešoji tvarka	Ekonomika	Aplinkos apsauga	Būstas ir komunalinis ūkis	Sveikatos apsauga	Poilsis, kultūra ir religija	Švietimas	Socialinė apsauga	Iš viso	<i>Itin reikšmingų pokyčių (2 SD) dalis, proc.</i>
2012 pokytis	2	4	0	1	0	1	3	0	3	14	2,59%
2013 pokytis	2	0	1	0	0	0	0	0	1	4	0,74%
2014 pokytis	4	0	1	3	0	3	2	0	1	14	2,59%
2015 pokytis	2	1	8	0	0	0	0	0	5	16	2,96%
2016 pokytis	4	1	3	1	2	4	2	2	0	19	3,52%
2017 pokytis	6	1	0	2	3	2	0	1	0	15	2,78%
2018 pokytis	1	0	4	6	0	2	2	5	1	21	3,89%
2019 pokytis	1	5	1	1	3	3	3	2	0	19	3,52%
2020 pokytis	3	2	3	3	4	3	5	2	0	25	4,63%

Poilsio, kultūros ir religijos sritis seka praėjusios kategorijos tendencijas – metai po parlamento rinkimų yra tarp autsaiderių pagal abu biudžeto kaitos atvejus matuojančius rodiklius. Atvejų vidurkiai šiais metais taip pat neprilygsta likusiems tyrimo metams (žr. 12 lentelę).

Nors pagal reikšmingų biudžeto pokyčių atvejų skaičių švietimo srityje 2013 ir 2017 metai dalijasi 3-4 vietą, o šio rodiklio vidurkis yra aukštesnis negu visų kitų tyrimo metų (21,7 ir 18,7 atvejo atitinkamai), tačiau pranašumai išnyksta itin reikšmingos biudžeto paskirstymo kaitos kategorijoje – nei vieni iš šių metų nepatenka į trejetuką pagal atvejų dažnumą bei atveju vidurkis yra žemesnis (0,5) negu likusiais metais (1,6).

12 lentelė. Reikšmingų ir itin reikšmingų biudžeto paskirstymo pokyčių atvejų vidurkiai pagal politikos sritis pirmaisiais metais po parlamento rinkimų ir likusiais tiriamojo laikotarpio metais (sudaryta autoriaus).

		Bendros valstybės paslaugos	Viešoji tvarka	Ekonomika	Aplinkos apsauga	Būstas ir komunalinis ūkis	Sveikatos apsauga	Polisis, kultūra ir religija	Švietimas	Socialinė apsauga
Reikšminga biudžeto paskirstymo kaita, atvejų vidurkis	<i>Metai po parlamento rinkimų</i>	19,0	20,5	10,5	19	17,5	9	12,5	21	16
	<i>Likę metai</i>	16,4	17,3	18,1	18,6	18,9	20,3	19,7	18,7	20,9
Itin reikšminga biudžeto paskirstymo kaita, atvejų vidurkis	<i>Metai po parlamento rinkimų</i>	4	0,5	0,5	1	1,5	1	0	0,5	0,5
	<i>Likę metai</i>	2,4	1,9	2,9	2,1	1,3	2,3	2,4	1,6	1,4

Paskutinėje nagrinėjamoje politikos srityje – socialinėje apsaugoje – staigmenų taip pat nėra nustatoma: pagal abu biudžeto paskirstymo kaitos dažnio rodiklius pirmieji metai po Seimo rinkimų nepatenka į trejetuką, o šiais metais tiek reikšmingų, tiek itin reikšmingų atvejų vidutiniškai užfiksuota mažiau negu likusiais tiriamojo laikotarpio metais.

Apibendrinant, galima pasakyti, jog nei vienoje iš devynių politikos sričių atliktas spėjimas dėl parlamento rinkimų įtakos savivaldybių biudžeto paskirstymo pokyčiams liko nepatvirtintas. Visgi, negalima skubėti teigti, jog Seimo rinkimai tikrai neturi įtakos biudžeto kaitai savivaldoje – gauti rezultatai tik leidžia konstatuoti, jog pasirinktas tyrimo dizainas bei analizuojamas duomenų rinkinys tokio galimo poveikio nenustato.

IŠVADOS

Šis tyrimas pradėtas nuo paprasto, tačiau veikiančiai demokratijai itin svarbaus, klausimo – ar visuomenės išrinkti atstovai pilnavertiškai įgyvendina jiems deleguotą misiją vykdyti reikšmingą viešosios politikos pokytį per savivaldybės biudžeto paskirstymo procesą? Ieškant atsakymo į šį klausimą atsispirta nuo trijų teorijų, turinčių skirtingus spėjimus apie tai, kas lemia reikšmingą viešosios politikos pokytį ir ar jis apskritai vyksta. Šių teorijų pagrindu suformuluotos tyrimo hipotezės buvo tikrinamos 60 Lietuvos savivaldybių 2011-2020 metų laikotarpiu nagrinėjant biudžeto paskirstymo kaitos tendencijas devyniose politikos srityse. Šioje dalyje įgyvendinamas ketvirtasis tyrimo uždavinys pateikiant gautų rezultatų vertinimą bei rekomendacijas ateities tyrimams.

Inkrementalizmo teorijos prognozė, jog viešosios politikos kaita visuomet yra lėta ir laipsniška, o naujos politinės valdžios atėjimas nėra pajėgus to pakeisti, šiame tyrime buvo atmesta visose tirtose politikos srityse: Lietuvos savivaldybių kontekste reikšmingi biudžeto pokyčiai yra nustatomi, kai kuriais atvejais – netgi labai ryškūs.

Tyrimo rezultatai taip pat privertė suabejoti ir šį tyrimą įkvėpusia standartinio politikos kaitos aiškinimo modelio prielaida, jog sulig politinės valdžios kaita galima tikėtis ir reikšmingų biudžeto paskirstymo pokyčių – tik socialinės apsaugos srityje pirmaisiais metais po savivaldos rinkimų užfiksuoti statistiškai reikšmingai didesni pokyčiai valdžią pakeitusiose savivaldybėse negu tose, kuriose valdžia išliko ta pati. Maža to, nenustatyta, jog pastarosiose savivaldybėse biudžetas reikšmingai keičiasi rečiau negu politinės valdžios kaitą išgyvenusiose savivaldybėse net vertinant biudžeto paskirstymą per visą 2015-2019 metų kadenciją – išimtimi buvo tik aplinkos apsaugos sritis, kurioje rezultatai atitinka teorines prielaidas statistiškai reikšmingu lygmeniu.

Tad pertraukiamos pusiausvyros teorija, atlikus tyrimą, atrodo perspektyviausia prieiga, siekiant paaiškinti biudžeto pokyčių tendencijas Lietuvos savivaldybėje: nustatyta, jog egzistuoja atvejai, kuomet biudžeto paskirstymas kinta reikšmingai, o kartais – ir itin reikšmingai, visose politikos srityse ir to negalima pilnavertiškai paaiškinti vien įvykusiais savivaldos rinkimais. Tikėtasi identifikuoti ir nacionaliniu lygmeniu egzistuojantį išorės signalą, kuris prisideda prie savivaldybių tarybos narių sprendimo vykdyti biudžeto paskirstymo kaitą – vykstančius Seimo rinkimus. Vis dėlto, spėjimas, jog pirmaisiais metais po parlamento rinkimų reikšmingų biudžeto

pokyčių bus daugiau negu kitais tiriamojo laikotarpio metais, lieka nepatvirtintas visose politikos srityse.

Tenka konstatuoti, kad tokio stiprumo išorės signalai, kurie priverstų savivaldos sprendimų priėmėjus reikšmingai pakeisti biudžeto paskirstymą arba neegzistuoja visos šalies mastu, arba buvo nepatikrinti šiame tyrime. Būtent užčiuopta Lietuvos savivaldybių biudžeto tendencija keistis pagal pertraukiamos pusiausvyros prielaidas, tačiau neužčiuoptos pusiausvyrą pertraukti galinčios priežastys sufleruoja galimas kryptis ateities tyrimams šioje temoje. Siekiant identifikuoti priežastinį mechanizmą, kuris nulemia reikšmingą biudžeto kaitą, rekomenduojama koncentruotis į konkrečių Lietuvos savivaldybių vieno ar kelių atvejų studijas, kadangi tikėtina, jog pusiausvyrą pertraukiantys veiksniai slypi ne nacionaliniame, o vietiniame lygmenyje – ar tai būtų skandalai konkrečioje savivaldybėje, ar pasikeitusi tarpusavio dinamika tarp politikų ir valstybės tarnautojų, ar lokalus ekonominis sukrėtimas. Ateityje, analizuojant biudžeto paskirstymo kaitos tendencijas ir joms įtaką darančius veiksnius, verta pasitelkti ir savivaldybių tarybų tvirtinamą biudžetą pagal programas – tokie priklausomam kintamajam matuoti naudojami duomenys gali padėti įvertinti vykstančią kaitą tiksliau negu sustambinti valdžios sektoriaus išlaidų pagal funkcijas klasifikatoriaus duomenys. Tolesni tyrimai taip pat galėtų koncentruotis ir į kitus viešosios politikos pokyčio savivaldybėse kampus – pasikeitusi politinė valdžia savivaldybėje turi galią ne tik skirstyti biudžetą, bet ir vykdyti kitokią savivaldybės nekilnojamo turto politiką, keisti rinkliavų politiką, performuoti teritorijų planavimo politiką ir taip toliau, o kai kuriose iš šių sričių savivaldybės tarybos turi didesnę autonomiją negu biudžeto paskirstymo srityje. Tokios viešosios politikos kaitos aspektus būtų įdomu iširti tiek iš toli – vertinant tendencijas visose savivaldybėse, tiek iš arti – imantis atvejo studijos. Vien dėl to, jog inkrementalizmo ir standartinio politikos kaitos aiškinimo prielaidos nepasitvirtino savivaldybių biudžeto paskirstymo srityje, nereiškia, jog jos negali būti paaiškinti pokyčių kitose viešosios politikos temose.

Šiame darbe, dėl pasirinktų duomenų tipo, taip pat nebuvo galima patikrinti, ar biudžeto paskirstymo kaitai įtakos turi išlaidų tipas pagal sprendimų priėmimo laisvę – tolesniuose tyrimuose būtų vertinga įvertinti, ar identifikuojami savivaldybių biudžeto kaitos skirtumai priklauso nuo to, ar išlaidos yra skiriamos savarankiškosioms, ar valstybinėms funkcijoms įgyvendinti. Tyrimo metu nustatyti rezultatai preliminariai indikuoja, jog tokie skirtumai iš tiesų gali egzistuoti – aplinkos apsaugos srityje, kurios funkcijos yra priskirtos savarankiškam savivaldybių įgyvendinimui, aptiktas statistiškai reikšmingai didesnis žymios biudžeto kaitos

atvejų vidurkis politinę valdžią pakeitusiose savivaldybėse. Visgi, kokybiškam šio ryšio patikrinimui reikalinga jau minėto savivaldybės tarybos tvirtinamo programinio biudžeto analizė, leidžianti atskirti savarankiškas ir valstybines funkcijas.

Dalis darbe gautų rezultatų taip pat leidžia kelti klausimą, apie galimai egzistuojančias tendencijas, atvirkščias standartiniam politikos kaitos aiškinimui – nustatyti preliminarūs įrodymai, jog reikšmingesnė biudžeto paskirstymo kaita tam tikrais atvejais gali vykti savivaldybėse, kurioms būdingas politinės valdžios stabilumas. Per laikotarpį esant valdžioje įgytos žinios bei sugebėjimai, o taip pat ir didesni šansai su savivaldybėje dirbančiais valstybės tarnautojais užmegzti lojalumu pagrįstus ryšius, gali padėti politinėms jėgoms daryti didesnę įtaką biudžeto paskirstymo procesui. Tai – dar vienas kampas, kurio analizei paskirtas tyrimas ateityje gali suteikti naujo žinojimo apie biudžeto kaitos tendencijas savivaldybėse bei netgi prisidėti prie naujų teorinių prielaidų generavimo.

Šiame tyrime nepavyko rasti atsakymų į visus klausimus, kurie kilo autoriui prieš imantis šio tyrimo, tačiau gauti rezultatai leidžia konstatuoti – inkrementiniai biudžeto paskirstymo periodai yra pertraukiami reikšmingais biudžeto kaitos atvejais Lietuvos savivaldybėse ir politinės valdžios pasikeitimas nėra pajėgus paaiškinti šių pokyčių. Nors ir nerasti atsakymai, galintys paaiškinti, kokios konkrečios priežastys daro įtaką reikšmingai biudžeto kaitai, tačiau šis darbas prisideda prie akademinio žinojimo šioje temoje pateikdamas rezultatus, sustiprinančius pertraukiamos pusiausvyros teorijos prielaidų teisingumą aiškinant viešosios politikos kaitą bei verčiančius suabejoti inkrementalizmo ir standartinio politikos kaitos modelio pajėgumu paaiškinti empirinę realybę. Tolesni savivaldybių biudžeto ir kitų viešosios politikos temų tyrimai yra itin reikalingi, norint suprasti, kas lemia jų kaitą – jeigu tai nėra rinkėjų valia, norisi tikėti, jog paaiškinimas tam yra geresnis negu tiesiog atsitiktinumas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Baltinienė, Jovita. „Mažeikių rajono savivaldybės 2003-2008 metų biudžeto pajamų ir išlaidų dinamikos bei struktūros pokyčių analizė.“ (Magistro darbas, Šiaulių universitetas, 2009).

Baumgartner, Frank R. ir Bryan D. Jones „Punctuated-Equilibrium Theory: Explaining Stability and Change in Public Policymaking.” Kn. Paul A. Sabatier (sud.), *Theories of the Policy Process*. (Westview Press, 2007).

Baumgartner, Frank R. ir Bryan D. Jones, *Agendas and Instability in American Politics* (Chicago and London: The University of Chicago Press, 2009).

Baumgartner, Frank R. ir Bryan D. Jones, *The Politics of Attention: How Government Prioritizes Problems*. (University of Chicago Press, 2004).

Bjornlund, Eric „More Than Elections.“ *eJournal USA*, 15(1) (2010): 4-8.

Box, Joan Fisher. „Guinness, Gosset, Fisher, and Small Samples“, *Statistical Science* 2(1) (1987): 45-52.

Breunig, Christian ir Bryan D. Jones, „Noah and Joseph Effects in Government Budgets: Analyzing Long-Term Memory.“ *Policy Studies Journal* 35(3) (2007): 329-348.

Breunig, Christian ir Chris Koski, „The Tortoise or the Hare? Incrementalism, Punctuations, and Their Consequences.“ *Policy Studies Journal* 40(1) (2012): 45-68.

Burnham, Walter Dean. *Critical Elections and the Mainsprings of American Politics* (New York: W. W. Norton & Company, 1970).

Butkutė, Dovilė ir Rosita Frolova, „Valstybės biudžeto pajamų surinkimo ir išlaidų paskirstymo analizė.“ *Ekonomikos ir vadybos aktualijos* (2010).

Citi, Manuele. „EU budgetary dynamics: incremental or punctuated equilibrium?“ *Journal of European Public Policy* 20(8) (2013): 1157-1173.

Cleveland, Frederick A. „Evolution of the Budget Idea in the United States.“ *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 62 (1915): 15-35.

Dargužytė, Inga. „Kauno miesto savivaldybės biudžeto pajamų ir išlaidų tyrimas 2007-2011 m.“ *Ekonomikos ir vadybos aktualijos* (2012): 394-400.

Davis, Otto A., M. A. H. Dempster ir Aaron Wildavsky, „A Theory of the Budgetary Process.“ *The American Political Science Review* 60(3) (1966): 529-547.

Hancke, Bob. *Intelligent research design: a guide for beginning researchers in the social sciences* (Oxford: Oxford University Press, 2009).

Jastramskis, Mažvydas. „Dalinis ryšys. Vidurkių lyginimo (skirtingumo) matai: t-testas.“ (Kiekybinių metodų kurso paskaitos medžiaga, 2015).

Jones, Bryan D. ir Frank R. Baumgartner. „From There to Here: Punctuated Equilibrium to the General Punctuation Thesis to a Theory of Government Information.“, *The Policy Studies Journal* 40(1) (2012): 1-20.

Jones, Bryan D., James L. True ir Frank R. Baumgartner, „Does Incrementalism Stem from Political Consensus or from Institutional Gridlock?“ *American Journal of Political Science* 4 (1997): 1319-1339.

Key, Jr., V. O. „A Theory of Critical Elections.“ *The Journal of Politics* 17(1) (1955): 3-18.
Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba - Atkuriamasis Seimas, *Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymas*, Vilnius, 1992, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1536/asr>

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba - Atkuriamasis Seimas, *Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas*, Vilnius, 1990, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.428/asr>

Lietuvos Respublikos finansų ministras, *Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų klasifikacijos patvirtinimo*, Vilnius, 2021, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.215179/asr>

Lietuvos Respublikos Seimas, *Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas*, Vilnius, 1997, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41848/asr>

Lietuvos Respublikos Seimas, *Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas*, Vilnius, 1994, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.5883>

Lietuvos Respublikos Seimas, *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas*, Vilnius, 1994, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.5884>

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo tvarkos patvirtinimo*, Vilnius, 2001, <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.132982/asr>

Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija, „Rinkimai pagal datą“, <https://www.vrk.lt/pagal-data>.

Lindblom, Charles E. *Politikos formavimo procesas* (Vilnius: Algarvė, 1999).

Martinaitis, Gintaras. „Veiklos rezultatais grįstas biudžetas Lietuvos savivaldybėse: Vilniaus miesto atvejis.“ (Magistro darbas, Vilniaus universitetas, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, 2017).

Miliauskienė, Žydrė. „Savivaldybės biudžeto sudarymo ir vykdymo problemos: Pagėgių

savivaldybės atvejis.“ (Magistro darbas, Kauno technologijos universitetas, 2017).

Onaitytė, Milda. „Savivaldybių biudžetų formavimo ir vykdymo tyrimas.“ *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* 4 (2004): 158-164.

Peters, B. Guy. „Politicians and Bureaucrats in the Politics of Policy-Making.“, kn. J. E. Lane *Bureaucracy and Public Choice* (London: Sage, 1987).

Peters, B. Guy. *The Politics of Bureaucracy* (London: Roulledge, 2001).

Przeworski, Adam. „Acquiring the Habit of Changing Governments Through Elections.“ *Comparative Political Studies*, 48(1) (2015): 101-129.

Przeworski, Adam. „Peaceful transitions of power have been rare in modern states, but once the habit has been acquired it sticks.“ LSE Blogs, <https://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2014/11/26/peaceful-transitions-of-power-have-been-rare-in-modern-states-but-once-the-habit-has-been-acquired-it-sticks>

Pupkutė, Agnė. „Lietuvos valstybės biudžetas ir jo subalansavimas.“ *VU EF studentų mokslinės draugijos konferencija: straipsnių rinkinys* (2015).

Smith, Robert W. ir Thomas D. Lynch, *Public Budgeting in America* (New Jersey: Pearson, 5 leid., 2004).

Statistikos departamentas, „Valdžios sektoriaus finansai“, <https://osp.stat.gov.lt/valdzios-sektoriaus-finansai>.

Sudavičius, Bronius. „Trumpalaikis ir ilgalaikis biudžeto planavimas Lietuvos Respublikoje.“ *Teisė* 87 (2013).

The World Bank, *GDP growth (annual %)* – Lithuania, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?end=2020&locations=LT&start=2000&view=chart>.

Tracevičiūtė, Roberta. „S.Skvernelis „perka“ pensininkus? Pažadėta išmoka paskatino kalbas apie priešrinkiminį gerumą“, 15min.lt, <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/s-skvernelis-perka-pensininkus-pazadeta-ismoka-paskatino-kalbas-apie-priesrinkimini-geruma-56-1311404?copied>.

Vytautas Peciukonis, Jonas Antanavičius, Miglė Drublionytė, Dovilė Grigaliūnaitė, Anastazija Markevičiūtė ir Vitalis Nakrošis. „Lietuvos Respublikos Seimo prioritetinių teisės aktų darbotvarkės kaita 2005–2015 metais.“ *Politologija* 80(4) (2015): 97-148.

Wanat, John. „Bases of Budgetary Incrementalism.“ *The American Political Science Review* 68(3) (1974): 1221-1228.

Wildavsky, Aaron. *The Politics of the Budgetary Process* (Boston: Little, Brown & Company, 1984).

PRIEDAI

1 priedas. Lietuvos savivaldybių reikšmingų biudžeto pokyčių dažnių lentelė, procentais.

	Reikšmingų pokyčių (1 SD) dalis, proc.	Itin reikšmingų pokyčių (2SD) dalis, proc.
Elektrėnų sav.	29,63%	2,47%
Šalčininkų r. sav.	29,63%	1,23%
Širvintų r. sav.	30,86%	4,94%
Švenčionių r. sav.	30,86%	3,70%
Trakų r. sav.	28,40%	4,94%
Ukmergės r. sav.	30,86%	2,47%
Vilniaus m. sav.	28,40%	3,70%
Vilniaus r. sav.	34,57%	1,23%
Alytaus m. sav.	30,86%	4,94%
Alytaus r. sav.	34,57%	2,47%
Druskininkų sav.	27,16%	3,70%
Lazdijų r. sav.	32,10%	3,70%
Varėnos r. sav.	27,16%	4,94%
Birštono sav.	32,10%	3,70%
Jonavos r. sav.	32,10%	2,47%
Kaišiadorių r. sav.	25,93%	1,23%
Kauno m. sav.	28,40%	4,94%
Kauno r. sav.	30,86%	3,70%
Kėdainių r. sav.	34,57%	2,47%
Prienų r. sav.	28,40%	3,70%
Raseinių r. sav.	32,10%	3,70%
Klaipėdos m. sav.	22,22%	4,94%
Klaipėdos r. sav.	33,33%	2,47%
Kretingos r. sav.	32,10%	0,00%
Neringos sav.	33,33%	0,00%
Palangos m. sav.	28,40%	3,70%
Skuodo r. sav.	33,33%	3,70%
Šilutės r. sav.	29,63%	2,47%
Kalvarijos sav.	25,93%	3,70%
Kazlų Rūdos sav.	30,86%	3,70%
Marijampolės sav.	32,10%	2,47%
Šakių r. sav.	32,10%	0,00%
Vilkaviškio r. sav.	25,93%	6,17%

Biržų r. sav.	24,69%	3,70%
Kupiškio r. sav.	28,40%	3,70%
Panevėžio m. sav.	27,16%	4,94%
Panevėžio r. sav.	35,80%	0,00%
Pasvalio r. sav.	34,57%	1,23%
Rokiškio r. sav.	25,93%	6,17%
Akmenės r. sav.	29,63%	3,70%
Joniškio r. sav.	29,63%	3,70%
Kelmės r. sav.	34,57%	1,23%
Pakruojo r. sav.	25,93%	4,94%
Radviliškio r. sav.	33,33%	1,23%
Šiaulių m. sav.	27,16%	2,47%
Šiaulių r. sav.	28,40%	2,47%
Jurbarko r. sav.	30,86%	2,47%
Pagėgių sav.	29,63%	1,23%
Šilalės r. sav.	27,16%	3,70%
Tauragės r. sav.	25,93%	4,94%
Mažeikių r. sav.	29,63%	1,23%
Plungės r. sav.	35,80%	0,00%
Rietavo sav.	30,86%	2,47%
Telšių r. sav.	33,33%	2,47%
Anykščių r. sav.	29,63%	1,23%
Ignalinos r. sav.	32,10%	3,70%
Molėtų r. sav.	32,10%	0,00%
Utenos r. sav.	32,10%	1,23%
Visagino sav.	29,63%	3,70%
Zarasų r. sav.	34,57%	0,00%

2 priedas. Biudžeto paskirstymo Lietuvos savivaldybėse 2011-2020 metų laikotarpiu bendrųjų valstybės paslaugų srityje standartinių nuokrypių lentelė (*Taip* žymimi atvejai, kuomet biudžeto pokytis yra lygus arba didesnis negu vienas standartinis nuokrypis, o **šitaip** – kai yra lygus arba didesnis negu du standartiniai nuokrypiai).

BENDROS VALSTYBĖS PASLAUGOS											
	2012 pokytis	2013 pokytis	2014 pokytis	2015 pokytis	2016 pokytis	2017 pokytis	2018 pokytis	2019 pokytis	2020 pokytis	Pokyčių dažnis (1 SD)	Pokyčių dažnis (2 SD)
Elektrėnų sav.	1,436	-0,914	1,799	-0,950	-0,345	-0,034	-0,887	-0,214	0,108	2	0
Šalčininkų r. sav.	-0,739	-0,050	-0,063	2,401	-0,229	-1,131	0,057	-0,522	0,276	2	1
Širvintų r. sav.	-1,013	0,124	1,225	-0,380	-0,224	-0,570	-0,288	2,016	-0,891	3	1

Švenčionių r. sav.	1,894	-1,015	0,988	-0,634	-0,535	0,047	-0,629	0,753	-0,869	2	0
Trakų r. sav.	-0,930	1,434	0,445	0,195	1,329	-1,554	-0,771	0,093	-0,241	3	0
Ukmergės r. sav.	0,828	-0,851	2,181	-0,234	-0,247	-0,453	-0,562	0,369	-1,030	2	1
Vilniaus m. sav.	-1,174	1,050	1,590	-0,191	-1,143	0,947	-0,340	-0,796	0,056	4	0
Vilniaus r. sav.	-0,406	1,227	0,922	1,250	-0,955	0,266	-0,727	-1,550	-0,027	3	0
Alytaus m. sav.	0,290	0,481	-0,290	0,802	0,306	-2,327	1,128	0,028	-0,418	2	1
Alytaus r. sav.	0,109	0,590	-0,102	2,175	-1,402	0,236	-0,487	-0,485	-0,635	2	1
Druskininkų sav.	-0,027	1,160	1,659	-0,895	0,080	-0,063	-0,669	0,343	-1,588	3	0
Lazdijų r. sav.	-0,098	-0,004	2,281	-1,561	0,237	-0,446	0,026	-0,251	-0,184	2	1
Varėnos r. sav.	0,438	-0,672	0,326	0,243	1,742	-2,037	0,009	0,023	-0,072	2	1
Birštono sav.	0,149	-0,312	0,630	1,222	-1,742	-0,804	-0,107	-0,475	1,439	3	0
Jonavos r. sav.	1,174	-0,011	0,786	0,788	0,901	-1,779	-0,730	-0,220	-0,909	2	0
Kaišiadorių r. sav.	0,392	-0,594	0,462	0,019	1,758	-1,809	0,514	-0,805	0,063	2	0
Kauno m. sav.	0,464	-0,735	0,591	-0,295	1,848	-1,841	0,013	-0,049	0,004	2	0
Kauno r. sav.	0,760	0,089	0,418	-0,742	-0,058	-0,228	0,771	1,158	-2,168	2	1
Kėdainių r. sav.	-1,471	1,543	0,343	1,120	-1,066	-0,592	0,533	-0,543	0,132	4	0
Prienų r. sav.	0,939	-0,359	1,302	0,159	0,770	0,391	-1,203	-1,734	-0,265	3	0
Raseinių r. sav.	-0,181	0,465	-0,454	0,133	2,010	-1,856	-0,128	-0,108	0,119	2	1
Klaipėdos m. sav.	0,543	-0,942	0,557	1,708	-0,016	-1,881	0,110	0,093	-0,172	2	0
Klaipėdos r. sav.	-0,228	-0,159	2,395	-0,590	-0,548	0,073	-0,106	0,347	-1,184	2	1
Kretingos r. sav.	0,508	0,957	-0,592	1,802	-0,427	-0,859	-1,459	-0,263	0,334	2	0
Neringos sav.	0,100	-0,951	1,884	0,609	-1,139	0,643	-0,323	0,299	-1,122	3	0
Palangos m. sav.	1,071	-0,852	0,824	-0,928	1,195	-0,324	-1,073	1,018	-0,931	4	0
Skuodo r. sav.	1,066	1,673	-0,648	-1,485	-0,191	0,455	0,134	0,079	-1,083	4	0
Šilutės r. sav.	-1,655	0,978	0,720	1,693	-0,563	-0,156	-0,122	-0,161	-0,734	2	0

Kalvarijos sav.	2,115	-0,850	0,354	-0,739	0,090	-0,985	-0,297	0,869	-0,558	1	1
Kazlų Rūdos sav.	0,034	0,203	0,017	0,556	1,825	-1,739	0,084	0,144	-1,125	3	0
Marijampolės sav.	0,970	-0,467	-0,344	1,017	-2,193	-0,033	0,899	-0,097	0,247	2	1
Šakių r. sav.	-1,760	-0,250	1,741	-0,279	0,967	-0,356	0,427	-0,674	0,183	2	0
Vilkaviškio r. sav.	0,423	0,081	2,174	-0,373	-0,651	0,738	-0,995	-0,771	-0,627	1	1
Biržų r. sav.	0,247	-0,129	0,530	1,634	-2,115	0,290	-0,268	0,309	-0,498	2	1
Kupiškio r. sav.	0,234	0,017	0,018	1,338	-1,442	1,289	-1,552	0,046	0,053	4	0
Panevėžio m. sav.	1,330	0,177	1,453	-1,690	0,321	-0,287	-0,759	-0,673	0,127	3	0
Panevėžio r. sav.	1,544	-0,845	1,480	0,152	-1,379	0,289	-0,083	-0,463	-0,695	3	0
Pasvalio r. sav.	-2,075	0,884	0,690	0,545	1,243	-0,362	-0,206	-0,644	-0,074	2	1
Rokiškio r. sav.	-0,923	-0,480	1,221	-0,866	0,016	-0,169	-0,650	-0,195	2,047	2	1
Akmenės r. sav.	1,562	0,518	0,766	-1,112	-0,025	-1,153	0,898	-1,100	-0,353	4	0
Joniškio r. sav.	0,203	0,422	1,179	-0,098	0,603	0,759	-2,262	-0,399	-0,407	2	1
Kelmės r. sav.	0,363	2,119	-1,150	0,059	0,827	-0,438	-0,581	-0,354	-0,845	2	1
Pakruojo r. sav.	0,927	-2,225	0,962	0,531	0,660	0,164	-0,581	-0,009	-0,429	1	1
Radviliškio r. sav.	1,063	0,107	-0,387	-0,055	1,648	-1,381	-1,150	0,688	-0,535	4	0
Šiaulių m. sav.	0,967	0,992	0,299	0,555	-0,608	-2,186	-0,481	0,543	-0,081	1	1
Šiaulių r. sav.	1,342	1,051	0,565	-0,044	-0,934	-0,047	-1,964	0,159	-0,129	3	0
Jurbarko r. sav.	0,265	-0,200	0,305	0,356	1,862	-2,006	-0,167	-0,025	-0,390	2	1
Pagėgių sav.	-0,337	1,362	-1,574	1,300	0,164	0,288	-0,656	0,492	-1,039	4	0
Šilalės r. sav.	0,295	-0,269	0,559	-0,257	1,855	-1,998	-0,016	-0,006	-0,162	2	0
Tauragės r. sav.	0,385	-0,022	0,119	0,419	1,473	-2,315	-0,278	-0,013	0,233	2	1
Mažeikių r. sav.	1,818	-1,096	-0,455	0,887	0,584	-0,591	0,490	-0,479	-1,157	3	0
Plungės r. sav.	0,004	0,107	0,391	-0,573	1,687	-1,921	0,010	0,828	-0,533	2	0
Rietavo sav.	0,022	0,436	0,601	-1,006	2,080	-1,212	-0,639	0,171	-0,452	3	1
Telšių r. sav.	-0,158	1,047	-1,026	0,121	-0,954	-0,133	-0,193	-0,767	2,063	3	1

Anykščių r. sav.	-0,284	1,324	-1,041	1,577	-1,606	-0,024	0,116	-0,056	-0,006	4	0
Ignalinos r. sav.	-0,076	0,025	0,056	0,075	1,094	-2,171	-0,186	-0,227	1,410	3	1
Molėtų r. sav.	0,687	0,920	-0,055	0,793	-0,096	-1,827	-0,606	1,169	-0,984	2	0
Utenos r. sav.	0,549	-0,920	1,375	0,251	-1,097	-1,228	0,524	-0,666	1,213	4	0
Visagino sav.	-0,140	0,113	0,523	0,369	1,694	-1,930	0,331	-0,036	-0,924	2	0
Zarasų r. sav.	0,141	1,008	-0,109	1,310	-0,500	-0,529	-0,579	1,060	-1,802	4	0
<i>Pokyčių dažnis per metus (1 SD)</i>	18	15	20	19	27	23	8	8	15		
<i>Pokyčių dažnis per metus (2 SD)</i>	2	2	4	2	4	6	1	1	3		

3 priedas. Biudžeto paskirstymo Lietuvos savivaldybėse 2011-2020 metų laikotarpiu viešosios tvarkos ir visuomenės apsaugos srityje standartinių nuokrypių lentelė (*Taip* žymimi atvejai, kuomet biudžeto pokytis yra lygus arba didesnis negu vienas standartinis nuokrypis, o *šitaip* – kai yra lygus arba didesnis negu du standartiniai nuokrypiai).

VIEŠOJI TVARKA IR VISUOMENĖS APSAUGA											
	2012 pokytis	2013 pokytis	2014 pokytis	2015 pokytis	2016 pokytis	2017 pokytis	2018 pokytis	2019 pokytis	2020 pokytis	<i>Pokyčių dažnis (1 SD)</i>	<i>Pokyčių dažnis (2 SD)</i>
Elektrėnų sav.	0,363	0,213	0,752	-0,785	1,118	-1,483	0,385	-1,483	0,920	3	0
Šalčininkų r. sav.	-0,045	1,663	-1,146	-0,445	0,521	-0,500	-1,314	1,213	0,053	4	0
Širvintų r. sav.	0,933	1,038	-0,674	0,024	0,413	-1,537	-0,965	1,342	-0,575	3	0
Švenčionių r. sav.	-0,797	1,476	-0,625	-0,337	0,976	0,240	-1,624	0,975	-0,283	2	0
Trakų r. sav.	0,018	1,752	0,059	-0,779	-0,100	0,594	-1,943	-0,027	0,425	2	0
Ukmergės r. sav.	-0,349	0,771	-0,328	-0,794	0,392	1,635	-0,780	-1,490	0,943	2	0
Vilniaus m. sav.	2,525	-0,125	-0,754	-0,095	-0,894	-0,123	-0,053	-0,020	-0,461	1	1
Vilniaus r. sav.	0,776	0,893	-0,954	-1,402	0,518	1,303	-0,029	-1,310	0,205	3	0
Alytaus m. sav.	-0,224	-1,443	0,015	1,277	-0,393	1,727	-0,081	-1,034	0,156	4	0
Alytaus r. sav.	-0,919	1,389	-0,836	0,288	0,584	0,726	-0,712	-1,471	0,951	2	0

Druskininkų sav.	-2,115	-1,130	0,511	0,692	1,107	0,342	0,053	0,170	0,369	3	1
Lazdijų r. sav.	-0,492	0,027	0,060	0,356	0,108	1,901	0,128	-1,994	-0,095	2	0
Varėnos r. sav.	-0,266	0,445	-0,671	0,041	-0,168	1,111	0,615	-2,139	1,032	3	1
Birštono sav.	-0,257	0,807	0,048	-2,521	0,027	0,382	0,427	0,595	0,492	1	1
Jonavos r. sav.	0,507	0,372	0,271	-0,420	0,271	-1,397	0,046	1,797	-1,449	3	0
Kaišiadorių r. sav.	1,684	-1,597	-0,278	-0,531	0,469	0,356	-0,998	-0,057	0,953	2	0
Kauno m. sav.	-0,040	0,037	0,004	-0,025	-0,045	0,050	-0,014	2,015	-1,982	2	1
Kauno r. sav.	0,028	0,960	-0,664	1,867	-0,039	-0,405	-0,716	-1,501	0,470	2	0
Kėdainių r. sav.	0,455	1,032	-0,129	0,364	1,833	-1,022	-0,699	-0,847	-0,986	3	0
Prienų r. sav.	1,481	0,309	0,043	0,322	0,190	0,027	-1,647	-1,502	0,777	3	0
Raseinių r. sav.	-0,149	0,483	0,413	-0,269	-0,651	1,938	-1,702	-0,491	0,427	2	0
Klaipėdos m. sav.	0,581	-0,519	-0,369	0,358	-0,817	-0,247	-0,657	-0,677	2,348	1	1
Klaipėdos r. sav.	-0,237	1,314	-0,243	-0,273	1,559	-1,145	0,837	-0,916	-0,896	3	0
Kretingos r. sav.	0,730	-1,424	0,241	-0,211	1,594	-0,518	-1,035	-0,483	1,107	4	0
Neringos sav.	-0,060	-0,870	1,386	0,481	-1,895	0,826	0,405	0,417	-0,690	2	0
Palangos m. sav.	-1,612	1,224	-0,180	-0,451	-0,978	0,798	1,323	0,336	-0,460	3	0
Skuodo r. sav.	-1,203	-1,689	0,277	1,145	1,515	-0,115	0,003	0,051	0,018	4	0
Šilutės r. sav.	1,071	1,385	-1,172	0,429	1,065	-0,699	-0,701	-1,084	-0,294	5	0
Kalvarijos sav.	-0,757	0,760	-0,479	-0,594	1,534	0,926	-1,635	0,543	-0,297	2	0
Kazlų Rūdos sav.	-0,250	-1,596	0,283	-0,146	1,061	1,423	-0,582	0,847	-1,039	4	0
Marijampolės sav.	-1,708	0,131	-0,229	-0,526	-1,121	0,976	1,351	0,380	0,747	3	0
Šakių r. sav.	-0,557	0,279	1,352	-1,659	0,562	-0,239	-1,181	0,388	1,056	4	0
Vilkaviškio r. sav.	-0,694	1,402	-0,545	0,668	0,250	0,515	-0,521	-1,885	0,811	2	0
Biržų r. sav.	0,128	0,112	0,143	-0,715	1,407	-0,436	0,990	-2,032	0,402	2	1
Kupiškio r. sav.	-0,354	0,522	0,005	-1,518	1,601	-1,479	0,584	0,278	0,360	3	0
Panevėžio m. sav.	2,386	0,055	-0,022	0,364	-0,348	-0,466	-1,136	-0,727	-0,107	2	1

Panevėžio r. sav.	0,396	1,435	-0,309	-0,906	0,711	0,075	-1,116	-1,382	1,096	4	0
Pasvalio r. sav.	0,074	1,351	-0,297	-0,231	0,670	-0,813	-0,037	-1,884	1,169	3	0
Rokiškio r. sav.	-0,119	0,659	-1,377	-0,769	0,282	-0,142	-0,092	2,147	-0,590	2	1
Akmenės r. sav.	-0,252	0,264	-0,588	-0,471	1,068	1,999	-1,393	-0,427	-0,200	3	0
Joniškio r. sav.	-1,828	0,716	-0,454	0,874	1,040	-0,427	-1,030	0,210	0,898	3	0
Kelmės r. sav.	0,367	-0,165	-0,407	0,534	1,118	0,374	-1,698	-1,308	1,185	4	0
Pakruojo r. sav.	0,454	0,691	-0,425	1,693	0,506	-0,535	-1,898	-0,181	-0,306	2	0
Radviliškio r. sav.	0,490	1,321	-0,600	-1,821	0,073	-0,248	1,408	-0,094	-0,529	3	0
Šiaulių m. sav.	-0,343	0,104	-0,160	-0,219	0,881	-1,331	-0,087	-0,934	2,090	2	1
Šiaulių r. sav.	0,105	1,281	-0,556	1,209	-0,957	-0,052	-1,053	-1,117	1,141	5	0
Jurbarko r. sav.	0,340	0,417	-0,234	-0,228	0,001	1,355	-0,328	-2,208	0,886	2	1
Pagėgių sav.	-0,177	0,466	1,634	-1,995	0,762	-0,449	0,016	0,250	-0,508	2	0
Šilalės r. sav.	-0,251	0,386	-0,137	-0,087	-0,069	2,177	-1,720	-0,059	-0,239	2	1
Tauragės r. sav.	-0,973	0,295	0,222	1,318	0,011	-0,126	-1,472	-0,806	1,532	3	0
Mažeikių r. sav.	0,808	-0,821	1,307	-0,218	-0,451	1,457	-0,269	-1,568	-0,246	3	0
Plungės r. sav.	1,093	1,912	-0,878	-0,332	-0,200	0,343	-0,059	-1,352	-0,528	3	0
Rietavo sav.	0,060	0,433	0,165	-1,579	2,107	-0,194	-0,375	0,183	-0,799	2	1
Telšių r. sav.	1,672	0,617	-0,015	-0,006	-0,854	0,195	-1,966	-0,074	0,431	2	0
Anykščių r. sav.	-0,570	0,283	0,540	-1,528	1,821	-0,633	-0,443	-0,412	0,942	2	0
Ignalinos r. sav.	0,742	-0,952	1,212	-0,114	-1,293	0,883	0,620	0,352	-1,450	3	0
Molėtų r. sav.	0,884	0,201	0,247	-0,997	1,728	-0,683	-1,258	0,674	-0,795	2	0
Utenos r. sav.	-2,270	0,376	1,159	0,928	0,354	-0,482	-0,249	-0,087	0,271	2	1
Visagino sav.	1,461	-0,394	-0,215	0,829	1,356	-1,455	-0,881	-0,365	-0,336	3	0
Zarasų r. sav.	-0,524	1,735	-0,275	-1,013	1,354	-0,766	0,393	-1,013	0,109	4	0
<i>Pokyčių dažnis per metus (1 SD)</i>	14	22	9	15	22	19	22	25	14		

<i>Pokyčių dažnis per metus (2 SD)</i>	4	0	0	1	1	1	0	5	2		
--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	--	--

4 priedas. Biudžeto paskirstymo Lietuvos savivaldybėse 2011-2020 metų laikotarpiu ekonomikos srityje standartinių nuokrypių lentelė (*Taip* žymimi atvejai, kuomet biudžeto pokytis yra lygus arba didesnis negu vienas standartinis nuokrypis, o *šitaip* – kai yra lygus arba didesnis negu du standartiniai nuokrypiai).

EKONOMIKA											
	2012 pokytis	2013 pokytis	2014 pokytis	2015 pokytis	2016 pokytis	2017 pokytis	2018 pokytis	2019 pokytis	2020 pokytis	<i>Pokyčių dažnis (1 SD)</i>	<i>Pokyčių dažnis (2 SD)</i>
Elektrėnų sav.	-0,768	-0,313	-0,516	1,297	-0,211	1,962	-0,469	-1,112	0,130	3	0
Šalčininkų r. sav.	-0,440	1,146	-0,916	0,448	-0,466	-0,374	-0,549	2,013	-0,860	2	1
Širvintų r. sav.	-0,885	-0,350	-0,097	1,498	-0,345	0,982	-1,786	0,696	0,287	2	0
Švenčionių r. sav.	0,720	-0,435	-1,587	1,278	-0,009	-0,817	1,486	-0,142	-0,493	3	0
Trakų r. sav.	0,207	-0,267	-0,797	0,867	-1,289	-0,150	-0,894	1,973	0,350	2	0
Ukmergės r. sav.	-0,368	-0,448	-1,729	0,748	-0,505	-0,415	0,002	1,320	1,394	3	0
Vilniaus m. sav.	0,611	-0,661	-0,062	0,441	1,809	-1,813	-0,624	0,166	0,134	2	0
Vilniaus r. sav.	-0,373	-0,649	-0,733	0,984	-0,295	-1,348	-0,370	1,483	1,301	3	0
Alytaus m. sav.	-0,226	-0,431	0,165	-1,108	-0,023	1,859	-1,013	-0,539	1,317	4	0
Alytaus r. sav.	0,481	-1,569	1,365	-0,892	0,121	-0,905	1,332	0,168	-0,101	3	0
Druskininkų sav.	0,717	-1,827	-0,065	1,846	0,226	-0,420	0,264	-0,657	-0,085	2	0
Lazdijų r. sav.	0,161	0,771	-2,129	0,905	-0,804	0,055	0,329	-0,357	1,069	2	1
Varėnos r. sav.	-0,816	0,490	-0,254	0,913	-1,684	-0,251	0,558	-0,582	1,627	2	0
Birštono sav.	-0,636	-0,362	0,583	1,133	0,101	-1,584	-0,486	-0,449	1,699	3	0
Jonavos r. sav.	0,256	-1,492	-0,794	1,407	0,529	-0,420	-0,758	-0,156	1,429	3	0
Kaišiadorių r. sav.	-0,686	-0,516	-0,239	2,260	-0,987	-0,704	0,245	0,745	-0,115	1	1
Kauno m. sav.	0,104	-0,039	-0,432	1,687	-2,094	0,737	0,048	-0,119	0,106	2	1

Kauno r. sav.	-0,631	-0,155	-0,546	1,692	0,331	-0,607	-0,595	-1,059	1,569	3	0
Kėdainių r. sav.	-0,879	-0,689	-0,622	1,103	-1,099	-0,334	1,896	0,171	0,451	3	0
Prienu r. sav.	0,049	-0,189	-0,524	2,275	0,375	-1,020	-1,085	0,332	-0,213	3	1
Raseinių r. sav.	0,377	0,025	0,038	1,431	-2,107	0,440	-0,130	-0,797	0,723	2	1
Klaipėdos m. sav.	-0,559	0,009	0,704	0,005	-0,356	-0,169	2,052	-1,680	-0,007	2	1
Klaipėdos r. sav.	-0,901	-0,291	-0,530	1,082	-0,328	-0,494	0,078	-0,779	2,165	2	1
Kretingos r. sav.	0,645	-1,655	-0,445	0,933	-1,504	0,397	0,977	0,634	0,019	2	0
Neringos sav.	-0,691	-0,215	-1,167	0,884	0,280	-1,415	-0,203	1,360	1,168	4	0
Palangos m. sav.	-0,533	-0,302	0,445	1,345	-2,173	-0,163	0,609	0,069	0,702	2	1
Skuodo r. sav.	-1,202	-0,121	-0,586	1,887	-0,326	0,164	-1,122	0,211	1,096	4	0
Šilutės r. sav.	-0,476	-0,952	-0,989	0,363	-0,491	-0,500	2,215	0,498	0,332	1	1
Kalvarijos sav.	-0,626	-0,636	-0,518	1,398	-0,493	-0,539	0,041	-0,636	2,010	2	1
Kazlų Rūdos sav.	-0,143	-0,386	0,299	0,358	-1,509	0,029	-0,227	-0,631	2,210	2	1
Marijampolės sav.	0,011	-0,123	-0,073	1,049	1,873	-1,059	-1,463	0,100	-0,315	4	0
Šakių r. sav.	-0,008	-0,748	-0,158	1,617	-1,006	-0,838	1,263	0,800	-0,922	3	0
Vilkaviškio r. sav.	-0,840	-0,382	-0,056	2,024	0,296	-1,317	0,853	-0,696	0,119	2	1
Biržų r. sav.	-0,609	-0,598	-0,132	2,376	-0,032	-0,694	-0,600	-0,459	0,747	1	1
Kupiškio r. sav.	0,043	-0,593	-0,008	0,156	0,384	-0,820	2,372	-0,763	-0,771	1	1
Panevėžio m. sav.	-0,988	-0,151	0,069	0,575	-0,034	-0,999	2,016	-1,104	0,618	2	1
Panevėžio r. sav.	-0,540	-0,320	-0,255	2,288	0,006	-1,341	-0,517	0,268	0,410	2	1
Pasvalio r. sav.	0,163	-0,766	0,329	1,433	-1,720	0,804	-0,966	-0,101	0,824	2	0
Rokiškio r. sav.	-0,426	-0,548	-0,245	2,234	-1,054	-0,197	-0,272	-0,492	1,001	3	1
Akmenės r. sav.	0,368	-1,193	-0,106	0,594	-0,399	-0,593	1,850	-1,263	0,742	3	0
Joniškio r. sav.	-0,503	-0,560	-0,370	1,705	-0,535	-1,342	1,023	-0,445	1,028	4	0
Kelmės r. sav.	-1,406	-0,555	0,421	1,707	-1,284	-0,295	0,097	0,568	0,746	3	0

Pakruojo r. sav.	-0,990	-0,391	-0,613	0,792	-0,684	-0,690	1,879	-0,407	1,105	2	0
Radviliškio r. sav.	-1,207	-0,403	0,279	1,811	-1,265	0,933	-0,608	0,033	0,427	3	0
Šiaulių m. sav.	-0,876	-0,621	-0,790	1,123	-0,860	-0,711	0,431	0,491	1,813	2	0
Šiaulių r. sav.	-0,702	-0,828	-0,843	0,845	0,006	-0,546	1,221	1,698	-0,852	2	0
Jurbarko r. sav.	-1,202	-0,065	-0,573	1,891	-1,082	-0,401	-0,152	0,646	0,936	3	0
Pagėgių sav.	-0,059	-2,096	-0,317	0,015	-0,154	0,916	0,756	-0,432	1,371	2	1
Šilalės r. sav.	-0,297	-0,550	-0,762	1,773	-0,673	0,114	-0,182	-0,980	1,558	2	0
Tauragės r. sav.	-0,120	-0,727	0,289	0,486	-0,420	1,235	-0,787	-1,530	1,573	3	0
Mažeikių r. sav.	-0,239	-0,623	-0,643	1,737	-0,659	-1,478	0,796	0,197	0,912	2	0
Plungės r. sav.	-0,553	-0,154	-0,873	2,006	-0,623	-0,529	-0,688	1,317	0,096	2	1
Rietavo sav.	0,155	-0,444	-0,629	1,884	-1,433	0,269	-0,972	0,385	0,785	2	0
Telšių r. sav.	-0,512	-0,332	-0,350	1,962	0,119	-0,144	-1,459	1,144	-0,428	3	0
Anykščių r. sav.	-0,696	-0,193	0,158	-1,602	-0,322	-0,354	0,167	0,878	1,964	2	0
Ignalinos r. sav.	-1,073	-0,673	0,778	1,520	-0,623	1,104	-0,618	-1,046	0,631	4	0
Molėtų r. sav.	-0,214	-0,685	-0,336	1,918	-0,436	-0,513	-0,989	-0,231	1,486	2	0
Utenos r. sav.	-0,804	0,061	-0,417	2,146	-0,449	-0,982	-0,213	-0,428	1,085	2	1
Visagino sav.	-0,510	-0,137	-0,050	1,132	-0,654	0,180	1,584	-1,839	0,293	3	0
Zarasų r. sav.	-1,328	-0,019	-0,693	1,938	-0,337	-0,853	-0,004	0,249	1,048	3	0
<i>Pokyčių dažnis per metus (1 SD)</i>	6	7	5	40	17	14	19	16	24		
<i>Pokyčių dažnis per metus (2 SD)</i>	0	1	1	8	3	0	4	1	3		

5 priedas. Biudžeto paskirstymo Lietuvos savivaldybėse 2011-2020 metų laikotarpiu aplinkos apsaugos srityje standartinių nuokrypių lentelė (*Taip* žymimi atvejai, kuomet biudžeto pokytis yra lygus arba didesnis negu vienas standartinis nuokrypis, o *šitaip* – kai yra lygus arba didesnis negu du standartiniai nuokrypiai).

APLINKOS APSAUGA											
	2012 pokytis	2013 pokytis	2014 pokytis	2015 pokytis	2016 pokytis	2017 pokytis	2018 pokytis	2019 pokytis	2020 pokytis	Pokyčių dažnis (1 SD)	Pokyčių dažnis (2 SD)
Elektrėnų sav.	-0,460	1,078	-0,623	0,072	-0,312	-1,037	0,442	1,922	-1,082	4	0
Šalčininkų r. sav.	-0,289	0,915	-0,669	0,091	0,281	-0,289	1,928	-1,619	-0,352	2	0
Širvintų r. sav.	-0,226	-0,332	0,073	-0,218	-0,348	-1,132	2,094	-0,954	1,043	3	1
Švenčionių r. sav.	-0,160	-0,160	1,374	0,068	-0,192	0,095	1,591	-1,476	-1,140	4	0
Trakų r. sav.	0,486	-1,234	0,828	-0,351	-0,968	-0,246	2,044	-0,503	-0,056	2	1
Ukmergės r. sav.	-0,206	0,644	1,451	0,198	-1,055	-0,122	1,242	-1,529	-0,624	4	0
Vilniaus m. sav.	-0,921	0,084	-0,490	-1,112	0,837	0,562	1,985	-0,108	-0,837	2	0
Vilniaus r. sav.	1,101	1,954	0,210	0,076	-0,059	-0,480	-0,739	-1,113	-0,950	3	0
Alytaus m. sav.	0,881	-0,440	1,719	-1,439	0,333	-1,343	0,301	0,011	-0,021	3	0
Alytaus r. sav.	0,428	-0,372	-1,584	1,544	1,059	-0,566	-0,687	-0,566	0,744	3	0
Druskininkų sav.	-0,357	1,575	0,962	0,129	0,048	0,453	-0,184	-1,931	-0,693	2	0
Lazdijų r. sav.	1,840	-1,607	-0,097	-0,383	0,943	-0,771	0,270	0,290	-0,485	2	0
Varėnos r. sav.	0,042	1,029	0,753	0,332	-2,078	0,942	0,347	-0,713	-0,655	2	1
Birštono sav.	-0,281	1,198	0,091	-1,541	1,109	0,249	0,244	0,509	-1,578	4	0
Jonavos r. sav.	-0,044	0,020	0,159	0,514	-0,462	0,096	2,074	-0,728	-1,629	2	1
Kaišiadorių r. sav.	0,305	-0,483	0,515	0,900	-1,310	0,489	1,303	-1,717	-0,001	3	0
Kauno m. sav.	-0,180	-0,074	0,858	-0,496	-0,285	2,142	-0,567	0,014	-1,411	2	1
Kauno r. sav.	0,115	-1,345	0,660	-0,364	-0,452	-0,048	0,039	-0,790	2,186	2	1
Kėdainių r. sav.	-0,177	0,110	0,157	-0,471	0,576	0,110	0,894	1,111	-2,310	2	1
Prienų r. sav.	-0,379	1,909	-1,974	0,054	-0,362	0,037	0,297	0,262	0,158	2	0

Raseinių r. sav.	-1,108	0,167	1,316	-1,073	-1,004	1,626	-0,292	0,351	0,018	5	0
Klaipėdos m. sav.	0,508	0,332	2,168	-1,025	-0,862	-0,535	-0,007	0,295	-0,874	2	1
Klaipėdos r. sav.	0,287	1,024	-0,637	1,183	-0,789	-0,601	-0,103	1,233	-1,597	4	0
Kretingos r. sav.	-0,858	0,219	1,427	-0,554	0,523	-0,804	1,557	-1,196	-0,314	3	0
Neringos sav.	-0,312	-0,423	-1,676	0,729	-0,353	1,053	1,482	-0,894	0,394	3	0
Palangos m. sav.	-0,352	-0,721	-0,674	-0,045	-0,378	-0,346	-0,169	0,117	2,568	1	1
Skuodo r. sav.	0,159	-0,225	2,286	-0,818	-0,085	0,229	-1,376	0,089	-0,260	2	1
Šilutės r. sav.	1,102	-0,134	1,669	-0,553	0,312	0,293	-0,357	-1,733	-0,599	3	0
Kalvarijos sav.	-0,611	1,763	0,026	-0,686	0,126	-0,311	1,401	-1,361	-0,348	3	0
Kazlų Rūdos sav.	-0,481	0,661	-0,200	0,275	1,463	-2,069	0,261	0,646	-0,556	2	1
Marijampolės sav.	-0,040	-0,040	0,365	0,484	-1,752	-1,086	1,364	1,150	-0,444	4	0
Šakių r. sav.	0,335	1,820	-0,619	0,642	-1,727	-0,772	-0,183	0,394	0,111	2	0
Vilkaviškio r. sav.	0,661	-0,660	2,030	-1,100	0,423	-0,469	-0,434	0,518	-0,969	2	1
Biržų r. sav.	-0,733	-1,332	0,258	-1,094	-0,165	0,072	1,497	0,031	1,466	4	0
Kupiškio r. sav.	-0,444	-0,079	0,559	-0,526	0,161	0,178	2,231	-1,106	-0,974	2	1
Panevėžio m. sav.	0,892	-0,743	-0,851	0,851	-0,784	0,054	0,689	1,378	-1,487	2	0
Panevėžio r. sav.	0,048	-1,005	-0,276	-0,451	-0,438	0,655	1,776	1,047	-1,356	4	0
Pasvalio r. sav.	0,072	0,880	-1,651	0,087	-1,022	0,506	1,719	-0,123	-0,468	3	0
Rokiškio r. sav.	-0,537	-0,279	0,349	-0,076	-0,759	-0,205	2,489	-0,168	-0,814	1	1
Akmenės r. sav.	0,356	1,544	1,450	-0,813	0,149	-0,870	-1,247	0,054	-0,624	3	0
Joniškio r. sav.	0,143	0,594	1,687	-1,983	0,293	-0,228	-0,329	0,453	-0,630	2	0
Kelmės r. sav.	0,923	-1,476	0,141	0,910	-1,424	1,340	-0,159	-0,472	0,219	3	0
Pakruojo r. sav.	-2,040	0,297	0,213	0,372	1,011	-1,289	0,823	0,391	0,222	3	1
Radviliškio r. sav.	0,772	-0,259	-0,030	-0,767	0,199	-1,037	1,206	-1,487	1,403	4	0
Šiaulių m. sav.	1,782	-0,284	-1,208	-0,189	0,314	0,939	0,518	-1,289	-0,583	3	0

Šiaulių r. sav.	-0,165	0,711	1,401	0,071	-0,384	1,368	-1,529	-0,906	-0,569	3	0
Jurbarko r. sav.	1,183	0,563	1,239	-1,799	-0,535	0,459	0,253	-0,789	-0,574	3	0
Pagėgių sav.	1,559	0,380	-0,515	0,913	-0,878	1,117	-0,912	-1,048	-0,617	3	0
Šilalės r. sav.	1,837	1,153	-0,431	-1,042	-0,790	0,313	0,421	-0,563	-0,898	3	0
Tauragės r. sav.	1,528	0,513	-0,925	0,391	-0,576	1,293	-0,560	-1,421	-0,243	3	0
Mažeikių r. sav.	0,663	-1,130	0,569	0,451	-0,776	0,545	-0,846	1,677	-1,153	3	0
Plungės r. sav.	-0,435	1,711	-0,006	-0,328	-1,097	1,013	0,066	0,566	-1,490	4	0
Rietavo sav.	-0,065	0,714	0,625	-0,922	1,453	-1,188	-0,183	0,921	-1,356	3	0
Telšių r. sav.	-0,025	-0,651	1,453	0,913	-1,233	1,069	0,145	-1,361	-0,309	4	0
Anykščių r. sav.	-0,797	1,266	-1,172	0,000	1,360	-1,406	0,000	0,750	0,000	4	0
Ignalinos r. sav.	-0,065	-0,051	0,121	-0,496	-0,324	0,279	-0,510	2,359	-1,313	2	1
Molėtų r. sav.	0,752	0,243	1,770	-1,195	0,863	-0,420	-0,841	-0,089	-1,084	3	0
Utenos r. sav.	-0,067	0,904	-1,176	-0,529	1,897	0,441	-0,575	0,257	-1,152	3	0
Visagino sav.	0,034	0,290	0,044	-0,002	-1,781	-0,084	2,119	-0,148	-0,472	2	1
Zarasų r. sav.	-1,769	-0,273	-0,014	0,876	-0,829	0,493	0,283	1,679	-0,446	2	0
<i>Pokyčių dažnis per metus (1 SD)</i>	11	20	22	13	18	18	22	24	20		
<i>Pokyčių dažnis per metus (2 SD)</i>	1	0	3	0	1	2	6	1	3		

6 priedas. Biudžeto paskirstymo Lietuvos savivaldybėse 2011-2020 metų laikotarpiu būsto ir komunalinio ūkio srityje standartinių nuokrypių lentelė (*Taip* žymimi atvejai, kuomet biudžeto pokytis yra lygus arba didesnis negu vienas standartinis nuokrypis, o **šitai** – kai yra lygus arba didesnis negu du standartiniai nuokrypiai).

BŪSTAS IR KOMUNALINIS ŪKIS											
	2012 pokytis	2013 pokytis	2014 pokytis	2015 pokytis	2016 pokytis	2017 pokytis	2018 pokytis	2019 pokytis	2020 pokytis	Pokyčių dažnis (1 SD)	Pokyčių dažnis (2 SD)
Elektrėnų sav.	0,410	1,794	-0,567	-0,943	0,771	0,642	-0,982	0,069	-1,195	2	0

Šalčininkų r. sav.	0,297	-1,013	-0,174	0,998	-0,487	0,258	1,517	-1,766	0,370	3	0
Širvintų r. sav.	-0,432	0,179	1,904	-1,877	0,106	0,103	-0,129	0,614	-0,467	2	0
Švenčionių r. sav.	-1,528	-0,533	0,573	1,453	0,416	0,913	0,092	-1,388	0,001	3	0
Trakų r. sav.	0,618	-0,323	1,312	-1,600	0,235	1,069	-0,050	-1,417	0,156	4	0
Ukmergės r. sav.	-0,859	0,571	-0,453	0,404	-0,456	2,174	-0,825	-0,910	0,355	1	1
Vilniaus m. sav.	-1,281	0,373	0,395	-1,415	1,582	1,126	-0,041	-0,459	-0,279	4	0
Vilniaus r. sav.	0,319	-0,804	-0,078	0,133	1,636	-0,110	1,021	-1,850	-0,268	3	0
Alytaus m. sav.	-0,998	0,412	-0,460	0,294	1,274	0,544	-1,630	1,231	-0,667	3	0
Alytaus r. sav.	-1,469	0,213	-0,212	0,247	1,647	-0,702	0,315	1,073	-1,112	4	0
Druskininkų sav.	-0,580	1,656	0,819	-0,751	-0,680	0,317	1,133	-1,000	-0,916	2	0
Lazdijų r. sav.	-0,251	-0,498	0,183	-0,481	1,234	-1,179	1,425	0,876	-1,309	4	0
Varėnos r. sav.	0,016	0,202	0,120	-0,618	0,090	1,832	0,200	0,187	-2,030	2	1
Birštono sav.	1,173	-0,133	1,060	-1,865	-0,235	0,540	0,363	-1,199	0,295	4	0
Jonavos r. sav.	-0,244	0,466	-0,574	-1,269	0,100	1,406	-1,258	1,484	-0,111	4	0
Kaišiadorių r. sav.	-0,106	-0,220	0,812	-0,809	-1,376	1,787	-0,349	-0,701	0,963	2	0
Kauno m. sav.	-0,407	0,251	1,723	-1,154	-0,170	1,071	0,419	-1,423	-0,308	4	0
Kauno r. sav.	-0,039	-0,236	0,210	0,579	2,216	-1,043	-1,166	-0,447	-0,075	3	1
Kėdainių r. sav.	1,287	0,436	-1,283	-0,315	0,061	1,005	0,120	-1,778	0,467	4	0
Prienų r. sav.	0,081	0,177	-0,684	-0,123	0,231	1,245	1,435	-1,898	-0,464	3	0
Raseinių r. sav.	0,164	0,222	0,017	-0,608	-0,491	0,389	0,733	1,595	-2,020	2	1
Klaipėdos m. sav.	-0,553	-0,064	-0,218	-0,610	-0,604	0,235	-0,560	-0,177	2,551	1	1
Klaipėdos r. sav.	1,582	-0,599	0,909	0,500	-0,753	-1,452	0,425	-1,020	0,408	3	0
Kretingos r. sav.	-0,407	0,174	0,863	1,874	-0,865	0,699	-0,574	-0,423	-1,342	2	0
Neringos sav.	0,271	1,878	-0,367	-1,337	0,122	1,188	-0,678	-0,462	-0,614	3	0

Palangos m. sav.	0,172	-0,574	0,083	-0,524	2,495	-0,030	-0,951	-0,279	-0,391	1	1
Skuodo r. sav.	-1,160	1,193	-0,862	-0,404	0,390	-0,465	0,331	1,787	-0,808	3	0
Šilutės r. sav.	-1,766	-0,244	1,027	-1,019	0,734	0,558	0,051	1,241	-0,582	4	0
Kalvarijos sav.	-1,636	1,411	0,177	-1,506	0,000	0,042	0,110	0,831	0,572	3	0
Kazlų Rūdos sav.	0,026	1,814	-1,208	0,324	-0,284	-0,914	-0,501	-0,551	1,294	3	0
Marijampolės sav.	-0,884	-0,247	-0,032	0,929	-0,668	1,586	0,346	-1,673	0,642	2	0
Šakių r. sav.	-0,258	0,189	-1,025	0,908	-0,987	1,822	-1,238	0,184	0,404	3	0
Vilkaviškio r. sav.	-0,498	0,316	-0,793	0,599	0,082	2,044	-1,551	0,064	-0,262	2	1
Biržų r. sav.	-0,412	0,912	-1,175	-0,078	0,152	0,942	0,660	-1,873	0,871	2	0
Kupiškio r. sav.	-0,036	-0,298	-0,168	-0,876	0,838	0,044	0,967	-1,873	1,403	2	0
Panevėžio m. sav.	0,019	-0,487	-0,107	-0,417	-0,147	0,291	0,038	2,295	-1,484	2	1
Panevėžio r. sav.	1,238	-1,727	0,092	-0,616	0,899	-0,146	0,401	-1,095	0,954	3	0
Pasvalio r. sav.	0,591	-0,908	0,726	1,577	0,581	-0,246	-0,487	-1,782	-0,052	2	0
Rokiškio r. sav.	1,274	0,356	-0,999	-0,739	-1,004	-0,741	1,472	-0,485	0,866	3	0
Akmenės r. sav.	-0,201	0,423	0,365	-0,739	-0,873	0,013	0,048	2,195	-1,231	2	1
Joniškio r. sav.	0,750	-0,263	0,115	-1,706	0,442	1,208	-0,276	-1,293	1,022	4	0
Kelmės r. sav.	-1,449	0,328	0,594	-0,636	-0,009	0,390	0,302	1,769	-1,289	3	0
Pakruojo r. sav.	-1,010	1,392	-0,515	-0,139	1,512	0,471	0,064	-1,466	-0,309	4	0
Radviliškio r. sav.	0,096	0,218	1,982	-1,146	0,223	-0,290	0,698	-0,393	-1,388	3	0
Šiaulių m. sav.	0,163	-0,982	-0,396	-0,180	0,530	-1,733	1,726	0,140	0,732	2	0
Šiaulių r. sav.	-1,218	-0,056	1,977	-0,786	-0,543	0,585	0,562	-0,930	0,410	2	0
Jurbarko r. sav.	-0,786	-0,386	0,213	1,270	-1,496	1,650	-0,476	0,445	-0,435	3	0
Pagėgių sav.	-1,281	0,649	-0,644	1,088	0,988	0,881	0,202	-1,563	-0,320	3	0
Šilalės r. sav.	1,478	-0,831	0,530	-1,001	-1,304	1,213	0,176	0,420	-0,681	4	0
Tauragės r. sav.	0,746	0,379	0,489	-0,378	0,123	0,927	0,579	-2,328	-0,536	1	1

Mažeikių r. sav.	0,238	-0,071	0,176	0,001	-0,118	2,219	-1,621	-0,385	-0,439	2	1
Plungės r. sav.	-0,483	0,440	-0,496	-0,367	-0,025	0,318	1,826	-1,835	0,622	2	0
Rietavo sav.	-0,606	0,243	0,703	-1,014	0,376	0,810	1,672	-1,280	-0,905	3	0
Telšių r. sav.	-0,296	0,244	0,337	0,025	0,109	-1,050	1,629	-1,817	0,819	3	0
Anykščių r. sav.	-0,054	0,032	0,143	1,651	0,258	-0,213	0,780	-0,537	-2,059	2	1
Ignalinos r. sav.	0,842	1,107	-1,183	-0,207	-0,423	1,614	-0,450	-0,021	-1,279	4	0
Molėtų r. sav.	-0,243	0,221	-0,191	0,339	-1,213	0,841	1,834	-1,478	-0,110	3	0
Utenos r. sav.	-0,471	0,210	0,867	-1,366	0,942	1,253	-1,372	0,592	-0,654	3	0
Visagino sav.	-0,867	-0,647	-0,425	-0,789	1,111	0,091	-1,090	1,015	1,601	4	0
Zarasų r. sav.	0,869	0,242	0,994	-1,586	0,629	1,175	-0,760	-1,014	-0,549	3	0
<i>Pokyčių dažnis per metus (1 SD)</i>	16	10	12	21	14	25	19	33	17		
<i>Pokyčių dažnis per metus (2 SD)</i>	0	0	0	0	2	3	0	3	4		

7 priedas. Biudžeto paskirstymo Lietuvos savivaldybėse 2011-2020 metų laikotarpiu sveikatos apsaugos srityje standartinių nuokrypių lentelė (*Taip* žymimi atvejai, kuomet biudžeto pokytis yra lygus arba didesnis negu vienas standartinis nuokrypis, o *šitai* – kai yra lygus arba didesnis negu du standartiniai nuokrypiai).

	2012 pokytis	2013 pokytis	2014 pokytis	2015 pokytis	2016 pokytis	2017 pokytis	2018 pokytis	2019 pokytis	2020 pokytis	<i>Pokyčių dažnis (1 SD)</i>	<i>Pokyčių dažnis (2 SD)</i>
Elektrėnų sav.	-0,154	0,144	0,912	0,913	-2,220	-0,580	0,246	0,958	-0,220	1	1
Šalčininkų r. sav.	-1,402	-0,436	0,912	0,050	0,142	-1,313	1,524	0,896	-0,374	3	0
Širvintų r. sav.	-0,809	-0,418	1,075	-0,712	-0,634	0,311	-1,344	1,296	1,235	4	0
Švenčionių r. sav.	-0,230	-0,202	0,666	1,025	-1,051	0,618	-1,982	0,173	0,983	3	0
Trakų r. sav.	-0,912	0,489	0,615	1,028	-1,829	0,203	-0,608	1,289	-0,275	3	0
Ukmergės r. sav.	0,699	-0,264	0,499	1,470	-1,319	-1,429	0,399	0,710	-0,765	3	0

Vilniaus m. sav.	-0,002	-0,434	0,724	-0,445	-2,172	0,370	0,770	1,279	-0,089	2	1
Vilniaus r. sav.	-0,985	-0,048	1,236	0,015	-0,984	-0,103	1,515	0,682	-1,327	3	0
Alytaus m. sav.	2,194	0,242	0,299	0,637	-0,364	-0,946	-0,522	-0,498	-1,041	2	1
Alytaus r. sav.	-0,195	0,233	0,387	0,505	-1,131	-0,049	0,036	1,867	-1,653	3	0
Druskininkų sav.	-0,178	-0,082	1,322	-0,960	-0,095	0,052	0,475	1,300	-1,834	3	0
Lazdijų r. sav.	-0,228	-0,169	0,884	0,374	1,000	-2,045	-0,323	1,143	-0,635	3	1
Varėnos r. sav.	0,043	-0,075	-0,060	0,730	0,556	-1,785	-0,190	1,736	-0,954	2	0
Birštono sav.	-0,208	0,134	0,389	0,726	-1,305	0,458	1,518	-1,745	0,033	3	0
Jonavos r. sav.	0,342	-0,915	-0,018	0,893	-2,016	-0,139	1,330	0,620	-0,097	2	1
Kaišiadorių r. sav.	-0,113	0,146	0,151	0,983	0,387	-2,239	-0,294	1,279	-0,300	2	1
Kauno m. sav.	-0,004	-0,161	-0,559	-0,384	-1,053	-0,247	-0,387	0,327	2,468	2	1
Kauno r. sav.	-0,444	-0,333	1,543	-0,496	0,136	-1,178	-0,655	1,765	-0,338	3	0
Kėdainių r. sav.	-0,174	-0,858	0,852	1,035	-1,122	0,643	-1,695	0,556	0,764	3	0
Prienų r. sav.	-0,051	-1,176	0,639	-1,010	0,724	-0,956	0,037	-0,137	1,931	3	0
Raseinių r. sav.	0,504	-0,683	1,255	1,123	-0,924	-1,217	-0,982	1,062	-0,138	4	0
Klaipėdos m. sav.	-0,660	0,147	-0,783	-0,337	0,525	-0,400	-0,859	-0,009	2,375	1	1
Klaipėdos r. sav.	-0,718	-0,109	0,662	-0,025	1,745	-1,748	-0,535	0,801	-0,074	2	0
Kretingos r. sav.	-0,019	0,003	0,720	0,238	-0,386	-1,978	-0,452	1,774	0,101	2	0
Neringos sav.	1,436	-0,990	0,349	0,965	-0,319	-1,685	0,868	-0,226	-0,397	2	0
Palangos m. sav.	-1,093	-0,399	2,035	0,284	-0,315	-0,310	0,392	0,677	-1,271	3	1
Skuodo r. sav.	-0,510	0,331	0,528	-1,876	0,239	0,083	-1,062	1,326	0,940	3	0
Šilutės r. sav.	-0,146	-0,070	0,470	-0,125	1,077	-0,749	-0,627	1,760	-1,590	3	0
Kalvarijos sav.	-0,686	-0,093	0,440	-0,133	-0,122	-0,035	-0,128	2,248	-1,491	2	1
Kazlų Rūdos sav.	-0,491	-0,297	1,442	-0,771	0,166	-0,415	-0,259	1,819	-1,193	3	0

Marijampolės sav.	0,296	-0,308	0,778	-0,473	-1,203	-0,588	-0,959	0,437	2,021	2	1
Šakių r. sav.	-1,054	-0,204	0,352	-0,575	0,557	0,396	-1,557	1,858	0,227	3	0
Vilkaviškio r. sav.	-0,662	-0,509	1,390	-1,212	-0,737	-0,417	-0,093	0,541	1,698	3	0
Biržų r. sav.	-0,102	-0,628	0,711	0,195	-0,129	0,733	-2,083	1,461	-0,159	2	1
Kupiškio r. sav.	-0,407	0,134	0,045	-0,201	0,649	-0,479	-0,368	2,157	-1,528	2	1
Panevėžio m. sav.	0,183	-0,722	-1,166	-0,199	-0,120	-0,591	-0,507	2,087	1,035	3	1
Panevėžio r. sav.	-0,316	0,700	1,669	-0,406	-1,939	0,266	-0,049	0,596	-0,521	2	0
Pasvalio r. sav.	1,419	-1,736	1,080	-0,285	0,258	-1,229	-0,005	0,142	0,356	4	0
Rokiškio r. sav.	-0,489	-0,364	0,333	0,630	0,388	-0,086	-1,392	1,997	-1,017	3	0
Akmenės r. sav.	0,430	-0,469	0,438	0,435	-1,394	-1,566	-0,049	0,614	1,562	3	0
Joniškio r. sav.	1,285	-0,022	0,629	-0,600	-1,442	-0,075	-0,015	1,439	-1,198	4	0
Kelmės r. sav.	0,752	-0,557	-0,163	1,502	-1,669	-1,155	0,104	0,648	0,538	3	0
Pakruojo r. sav.	-0,277	-0,036	0,913	-0,148	-0,674	0,056	2,152	-1,037	-0,949	2	1
Radviliškio r. sav.	0,166	0,204	-0,185	1,801	-2,029	-0,347	-0,337	0,504	0,223	2	1
Šiaulių m. sav.	-0,549	0,693	0,264	1,610	-1,327	0,821	-0,627	0,375	-1,261	3	0
Šiaulių r. sav.	-0,498	-0,274	0,990	-0,520	0,401	0,259	1,846	-1,530	-0,673	2	0
Jurbarko r. sav.	-0,392	0,309	1,945	-0,499	-1,403	0,543	-0,791	0,773	-0,485	2	0
Pagėgių sav.	-0,491	-0,288	1,007	0,542	-0,991	-0,747	0,371	1,801	-1,203	3	0
Šilalės r. sav.	-0,962	0,103	2,005	-0,284	-1,266	0,461	-0,633	0,827	-0,252	2	1
Tauragės r. sav.	-1,187	-0,739	1,455	-0,230	0,103	-0,389	-0,783	0,010	1,761	3	0
Mažeikių r. sav.	-0,437	0,167	1,669	-0,423	-1,471	-0,351	-0,952	0,842	0,956	2	0
Plungės r. sav.	0,863	-0,389	-0,404	0,175	-1,046	1,280	-1,735	0,193	1,063	4	0
Rietavo sav.	-0,325	-0,294	1,443	-0,916	-0,196	-0,208	0,019	1,770	-1,293	3	0
Telšių r. sav.	0,217	0,058	-0,118	0,309	1,554	-1,832	-0,001	0,920	-1,106	3	0
Anykščių r. sav.	0,508	-0,512	1,540	-1,848	0,478	-0,982	0,006	0,697	0,115	2	0

Ignalinos r. sav.	-0,226	0,148	1,742	-0,907	-1,667	-0,241	-0,239	0,370	1,020	3	0
Molėtų r. sav.	-0,431	-0,204	0,638	1,161	-1,082	0,334	-1,262	1,603	-0,757	4	0
Utenos r. sav.	1,062	-0,905	1,746	-0,541	0,245	-1,364	-0,755	0,039	0,471	3	0
Visagino sav.	-0,050	-0,068	2,024	0,203	-1,575	0,012	-0,844	0,704	-0,406	2	1
Zarasų r. sav.	-0,480	0,109	1,503	-0,147	0,593	-0,977	-0,334	1,284	-1,552	3	0
<i>Pokyčių dažnis per metus (1 SD)</i>	9	2	22	13	28	16	15	28	27		
<i>Pokyčių dažnis per metus (2 SD)</i>	1	0	3	0	4	2	2	3	3		

8 priedas. Biudžeto paskirstymo Lietuvos savivaldybėse 2011-2020 metų laikotarpiu poilsio, kultūros ir religijos srityje standartinių nuokrypių lentelė (*Taip* žymimi atvejai, kuomet biudžeto pokytis yra lygus arba didesnis negu vienas standartinis nuokrypis, o **šitaip** – kai yra lygus arba didesnis negu du standartiniai nuokrypiai).

POILSIS, KULTŪRA IR RELIGIJA											
	2012 pokytis	2013 pokytis	2014 pokytis	2015 pokytis	2016 pokytis	2017 pokytis	2018 pokytis	2019 pokytis	2020 pokytis	<i>Pokyčių dažnis (1 SD)</i>	<i>Pokyčių dažnis (2 SD)</i>
Elektrėnų sav.	0,688	-1,674	-0,536	0,270	-1,062	-0,261	1,029	1,449	0,096	4	0
Šalčininkų r. sav.	-0,131	0,979	0,809	-0,895	-0,899	1,772	-1,237	-0,284	-0,114	2	0
Širvintų r. sav.	0,337	0,136	-0,252	-0,409	0,191	-0,242	1,749	-2,048	0,538	2	1
Švenčionių r. sav.	-0,371	0,011	2,307	-0,953	0,303	-0,271	-1,179	0,260	-0,106	2	1
Trakų r. sav.	0,570	-0,130	0,172	-0,574	0,039	0,076	2,111	-1,504	-0,759	2	1
Ukmergės r. sav.	0,527	-0,053	1,654	-0,132	0,881	-0,867	0,506	-1,163	-1,353	3	0
Vilniaus m. sav.	0,319	-0,202	0,057	-0,712	-0,867	1,660	1,441	-0,449	-1,249	3	0
Vilniaus r. sav.	0,433	-1,160	-0,413	1,202	-0,481	-0,815	0,054	1,866	-0,687	3	0
Alytaus m. sav.	-0,903	0,375	0,974	1,460	-1,784	-0,095	0,322	0,377	-0,725	2	0
Alytaus r. sav.	-0,507	0,321	1,056	0,234	-0,078	0,297	-1,995	-0,706	1,377	3	0

Druskininkų sav.	0,140	-0,416	-1,314	-0,484	-0,584	-0,406	-0,133	1,271	1,926	3	0
Lazdijų r. sav.	0,100	0,212	0,606	1,418	0,633	0,738	-1,403	-1,099	-1,203	4	0
Varėnos r. sav.	0,683	-0,613	1,736	-1,025	-0,628	1,105	0,340	-0,589	-1,009	4	0
Birštono sav.	-0,790	0,284	0,524	-0,695	1,981	-0,721	-0,888	0,946	-0,641	1	0
Jonavos r. sav.	0,328	0,182	1,002	-0,772	0,544	-1,396	0,330	-1,502	1,284	4	0
Kaišiadorių r. sav.	-0,737	0,844	0,026	-0,999	1,593	-1,573	0,132	-0,124	0,837	2	0
Kauno m. sav.	-2,166	-0,415	-0,236	-0,163	0,076	0,232	1,165	1,254	0,252	3	1
Kauno r. sav.	0,936	-1,104	-1,054	-0,497	0,055	-0,614	1,364	-0,515	1,429	4	0
Kėdainių r. sav.	0,555	-0,291	-0,043	-0,484	-0,163	1,304	-1,076	-1,396	1,593	4	0
Prienų r. sav.	-0,102	-0,704	-0,046	-1,167	-0,962	-0,004	0,685	0,127	2,173	2	1
Raseinių r. sav.	1,823	-0,559	0,717	-1,114	-0,202	0,531	0,690	-1,074	-0,811	3	0
Klaipėdos m. sav.	-0,803	0,226	-0,118	0,149	0,407	1,893	-1,647	0,579	-0,686	2	0
Klaipėdos r. sav.	-0,485	0,112	1,610	-0,925	1,505	-0,919	0,281	-0,133	-1,047	3	0
Kretingos r. sav.	0,392	0,057	-0,151	0,538	1,566	1,020	-1,330	-0,848	-1,244	4	0
Neringos sav.	-0,691	-0,912	1,299	0,237	-1,206	1,077	-0,129	-0,902	1,226	4	0
Palangos m. sav.	0,355	1,199	-0,004	0,447	-1,865	0,660	0,818	-1,228	-0,381	3	0
Skuodo r. sav.	0,003	0,131	2,115	-0,150	0,399	-1,139	-0,026	-1,423	0,090	3	1
Šilutės r. sav.	-0,538	-0,142	-0,580	-0,184	-0,704	-0,722	0,428	-0,031	2,474	1	1
Kalvarijos sav.	-0,299	-0,102	1,304	0,549	0,082	0,906	0,159	-0,385	-2,213	2	1
Kazlų Rūdos sav.	-2,600	0,225	0,375	0,590	0,251	0,600	0,295	0,411	-0,147	1	1
Marijampolės sav.	0,167	0,589	-0,350	-0,779	-1,327	1,140	1,762	-0,657	-0,545	3	0
Šakių r. sav.	0,388	-0,182	-0,626	1,268	0,198	1,191	-1,208	-1,604	0,574	4	0
Vilkaviškio r. sav.	-0,515	-0,238	-0,314	-0,575	-0,365	-0,430	-0,428	2,582	0,283	1	1
Biržų r. sav.	0,291	0,505	1,734	-1,796	-0,302	0,146	-0,009	0,475	-1,044	3	0
Kupiškio r. sav.	-0,249	0,430	-1,141	-0,930	0,739	-0,135	0,154	-0,910	2,042	2	1

Panevėžio m. sav.	-0,556	0,243	0,480	0,798	-2,142	0,515	1,100	0,331	-0,770	2	1
Panevėžio r. sav.	-1,338	1,836	-0,232	-0,621	-0,218	0,901	-0,044	-1,008	0,724	3	0
Pasvalio r. sav.	1,121	-0,059	0,216	-1,260	-0,233	0,151	-0,729	-1,049	1,843	4	0
Rokiškio r. sav.	0,191	0,083	-0,629	0,170	2,201	0,520	-0,712	-1,265	-0,559	2	1
Akmenės r. sav.	-0,359	0,941	-0,979	-0,008	0,161	0,725	-0,704	-1,462	1,686	2	0
Joniškio r. sav.	-0,152	-0,015	0,576	-0,332	0,898	0,352	0,889	0,186	-2,404	1	1
Kelmės r. sav.	0,445	-0,422	1,378	1,457	-0,116	0,085	-0,499	-1,722	-0,605	3	0
Pakruojo r. sav.	2,360	-0,047	-0,423	-0,228	-1,195	-0,406	-0,450	-0,210	0,599	2	1
Radviliškio r. sav.	-0,034	-0,029	0,727	-1,018	1,824	-1,450	0,806	-0,334	-0,491	3	0
Šiaulių m. sav.	-0,840	-0,037	0,064	-0,123	-0,370	0,266	0,819	1,895	-1,675	2	0
Šiaulių r. sav.	-0,002	0,177	0,519	-0,441	-0,053	0,393	0,609	-2,369	1,168	2	1
Jurbarko r. sav.	1,021	-0,752	-1,472	0,108	-0,595	0,703	0,133	-0,795	1,648	3	0
Pagėgių sav.	0,356	0,227	0,387	1,800	-1,848	-0,329	0,294	0,021	-0,908	2	0
Šilalės r. sav.	0,648	0,847	-0,103	-1,243	-1,617	-0,093	0,521	-0,448	1,488	3	0
Tauragės r. sav.	-0,158	-0,235	0,384	-0,053	0,184	0,029	2,171	-0,758	-1,565	2	1
Mažeikių r. sav.	-0,857	0,615	1,443	-0,572	1,348	0,548	-0,703	-1,233	-0,589	3	0
Plungės r. sav.	0,139	-0,850	0,055	-0,847	-1,165	1,036	1,518	-0,890	1,005	4	0
Rietavo sav.	0,023	-0,085	0,978	-1,244	0,735	0,156	0,083	1,211	-1,857	3	0
Telšių r. sav.	0,537	-0,149	0,579	-1,397	0,269	1,205	-0,716	-1,450	1,122	4	0
Anykščių r. sav.	0,789	-0,733	0,626	-0,546	0,784	1,511	-1,732	-0,282	-0,417	2	0
Ignalinos r. sav.	-0,240	0,071	0,325	-0,172	1,823	-1,843	0,146	0,671	-0,779	2	0
Molėtų r. sav.	0,385	-0,397	1,354	-1,207	0,342	-1,480	-0,487	0,133	1,358	4	0
Utenos r. sav.	1,000	1,780	-1,422	0,251	-0,516	-0,066	0,190	-1,199	-0,018	4	0
Visagino sav.	-0,400	1,945	0,554	-1,039	-0,086	-0,342	-0,691	-0,987	1,047	3	0

Zarasų r. sav.	-0,365	-0,699	1,974	-0,726	-0,375	-0,446	-0,989	0,419	1,208	2	0
<i>Pokyčių dažnis per metus (1 SD)</i>	8	7	19	17	18	18	19	26	31		
<i>Pokyčių dažnis per metus (2 SD)</i>	3	0	2	0	2	0	2	3	5		

9 priedas. Biudžeto paskirstymo Lietuvos savivaldybėse 2011-2020 metų laikotarpiu švietimo srityje standartinių nuokrypių lentelė (*Taip* žymimi atvejai, kuomet biudžeto pokytis yra lygus arba didesnis negu vienas standartinis nuokrypis, o **šitaip** – kai yra lygus arba didesnis negu du standartiniai nuokrypiai).

ŠVIETIMAS											
	2012 pokytis	2013 pokytis	2014 pokytis	2015 pokytis	2016 pokytis	2017 pokytis	2018 pokytis	2019 pokytis	2020 pokytis	<i>Pokyčių dažnis (1 SD)</i>	<i>Pokyčių dažnis (2 SD)</i>
Elektrėnų sav.	-0,912	0,884	-0,448	0,264	1,696	-1,679	0,379	-0,453	0,269	2	0
Šalčininkų r. sav.	0,008	0,267	0,795	-1,394	0,841	0,174	-1,422	1,444	-0,714	3	0
Širvintų r. sav.	0,870	0,708	-0,089	-0,811	0,719	-1,541	-0,078	1,367	-1,145	3	0
Švenčionių r. sav.	-1,245	1,213	-0,884	-0,294	0,439	0,442	-1,415	0,559	1,186	4	0
Trakų r. sav.	-0,392	-0,368	-0,384	1,207	0,816	0,961	-2,108	-0,003	0,272	2	1
Ukmergės r. sav.	-1,146	0,709	1,368	-0,077	1,588	-0,714	-0,480	-0,260	-0,989	3	0
Vilniaus m. sav.	-0,725	1,239	-1,457	0,570	-1,499	0,784	0,526	0,593	-0,032	3	0
Vilniaus r. sav.	-0,358	0,902	0,869	-1,869	0,080	1,342	-0,732	0,352	-0,585	2	0
Alytaus m. sav.	-0,352	-0,483	-0,991	-0,278	2,476	-0,374	-0,066	0,426	-0,357	1	1
Alytaus r. sav.	-0,979	1,038	-1,250	-0,358	1,149	0,790	-1,341	0,281	0,671	4	0
Druskininkų sav.	-0,690	1,688	0,489	-0,711	0,844	0,953	-0,900	-0,615	-1,059	2	0
Lazdijų r. sav.	-0,655	-1,054	0,430	1,180	0,276	0,530	-1,159	1,467	-1,014	5	0
Varėnos r. sav.	-0,048	0,753	-1,260	-0,005	-0,536	0,991	-1,708	0,830	0,984	2	0
Birštono sav.	1,356	-1,269	-1,371	-0,021	-0,165	1,130	-0,336	1,054	-0,378	5	0

Jonavos r. sav.	-1,373	0,800	-0,168	0,153	-0,695	1,972	-0,307	0,473	-0,856	2	0
Kaišiadorių r. sav.	-0,106	1,191	0,148	-1,126	-0,015	1,362	-1,573	0,747	-0,628	4	0
Kauno m. sav.	0,124	1,412	-0,398	-1,249	0,925	1,072	-1,394	-0,563	0,072	4	0
Kauno r. sav.	-1,221	0,988	0,226	-0,241	-0,478	1,291	-1,150	-0,716	1,300	4	0
Kėdainių r. sav.	0,806	-0,090	0,760	-0,301	1,475	-0,547	-1,868	0,466	-0,701	2	0
Prienų r. sav.	0,060	0,218	0,790	-0,832	0,141	0,811	-0,250	1,183	-2,120	2	1
Raseinių r. sav.	0,449	-0,604	0,116	-0,502	-1,032	2,080	-1,202	0,132	0,563	3	1
Klaipėdos m. sav.	1,184	0,676	-1,088	-0,448	0,111	-1,606	1,453	-0,060	-0,222	4	0
Klaipėdos r. sav.	1,001	0,429	0,077	-1,215	-0,366	1,008	-0,420	1,135	-1,649	5	0
Kretingos r. sav.	-0,912	1,736	0,498	-1,445	-0,058	-0,580	-0,433	0,058	1,136	3	0
Neringos sav.	-0,462	-1,606	0,965	-1,434	1,326	0,328	0,458	0,375	0,050	3	0
Palangos m. sav.	-0,533	-0,098	-0,465	-1,009	1,449	-0,179	-0,722	1,920	-0,362	3	0
Skuodo r. sav.	-0,675	-0,549	1,875	-0,980	0,294	-0,092	1,373	-0,698	-0,547	2	0
Šilutės r. sav.	0,523	1,103	0,566	-0,293	0,538	0,714	-2,143	-0,187	-0,821	2	1
Kalvarijos sav.	0,128	0,623	1,167	-1,099	0,844	0,072	-0,732	0,776	-1,780	3	0
Kazlų Rūdos sav.	0,155	0,201	0,044	-0,532	0,996	1,244	-0,411	0,475	-2,172	2	1
Marijampolės sav.	-0,100	0,265	0,012	-1,250	-1,822	1,242	1,174	0,277	0,200	4	0
Šakių r. sav.	-0,977	0,343	0,864	-1,467	1,690	-0,527	-0,515	0,774	-0,186	2	0
Vilkaviškio r. sav.	0,514	1,349	-0,346	-1,079	-0,132	1,517	-1,503	-0,171	-0,151	4	0
Biržų r. sav.	0,355	1,030	-0,893	-0,821	1,918	-0,734	-0,885	0,429	-0,398	2	0
Kupiškio r. sav.	-0,264	0,122	0,565	-1,462	1,588	-1,463	0,368	0,780	-0,234	3	0
Panevėžio m. sav.	-0,065	0,116	-0,339	0,458	1,869	-0,264	-1,185	-1,416	0,827	3	0
Panevėžio r. sav.	0,405	1,800	-0,040	-1,163	1,175	-0,418	-0,400	-0,129	-1,229	4	0
Pasvalio r. sav.	-0,151	1,599	0,036	-0,756	0,416	-0,639	0,179	1,073	-1,756	3	0
Rokiškio r. sav.	-0,115	1,212	1,047	-0,844	0,199	-0,261	-0,085	0,825	-1,978	3	0

Akmenės r. sav.	0,003	0,298	-0,259	0,569	0,912	0,657	-2,284	0,772	-0,667	1	1
Joniškio r. sav.	-0,843	-0,095	0,838	1,529	-0,972	-0,698	-1,257	0,981	0,517	2	0
Kelmės r. sav.	-0,712	1,063	0,127	-1,883	1,056	-0,665	-0,329	0,328	1,015	4	0
Pakruojo r. sav.	0,045	1,853	0,073	-0,712	0,066	0,594	-1,795	0,419	-0,543	2	0
Radviliškio r. sav.	0,186	0,875	-0,409	-0,171	-0,942	1,902	-1,558	-0,117	0,234	2	0
Šiaulių m. sav.	-0,494	0,629	1,109	-0,356	0,592	1,469	-1,518	-1,002	-0,429	4	0
Šiaulių r. sav.	0,151	0,670	0,280	0,239	0,394	0,677	-2,529	-0,376	0,494	1	1
Jurbarko r. sav.	-1,336	1,176	0,560	-1,086	0,237	1,582	0,092	-0,723	-0,502	4	0
Pagėgių sav.	-0,486	1,798	-0,575	1,239	0,441	-0,766	-1,107	0,232	-0,776	3	0
Šilalės r. sav.	0,163	0,447	-0,563	0,522	-0,529	1,869	-0,526	0,351	-1,735	2	0
Tauragės r. sav.	-0,811	0,640	0,158	-0,244	-0,770	0,142	-0,586	2,287	-0,815	1	1
Mažeikių r. sav.	-1,197	1,726	1,361	-1,149	0,037	-0,070	-0,640	-0,008	-0,060	4	0
Plungės r. sav.	-0,035	0,987	1,052	0,406	0,213	1,068	-1,353	-1,200	-1,138	5	0
Rietavo sav.	-0,180	0,452	0,581	-1,583	0,598	0,223	1,663	-1,200	-0,554	3	0
Telšių r. sav.	0,124	0,313	1,252	-0,335	-2,255	0,312	0,941	-0,368	0,016	2	1
Anykščių r. sav.	-0,953	-0,677	1,213	-1,217	1,697	-0,571	-0,285	0,196	0,598	3	0
Ignalinos r. sav.	-0,049	-0,711	0,439	-0,796	-0,113	-0,086	0,512	2,143	-1,339	2	1
Molėtų r. sav.	-0,704	0,626	-0,245	-0,947	1,696	0,167	-0,662	1,221	-1,151	3	0
Utenos r. sav.	-0,700	-0,014	-0,278	-0,373	0,002	1,454	0,843	0,953	-1,887	2	0
Visagino sav.	0,280	-0,626	0,757	0,502	0,589	0,843	-2,038	0,697	-1,004	2	1
Zarasų r. sav.	1,321	-0,130	0,155	-1,213	1,277	-0,218	0,915	-1,117	-0,990	4	0
<i>Pokyčių dažnis per metus (1 SD)</i>	10	21	14	24	20	21	27	16	20		
<i>Pokyčių dažnis per metus (2 SD)</i>	0	0	0	0	2	1	5	2	2		

10 priedas. Biudžeto paskirstymo Lietuvos savivaldybėse 2011-2020 metų laikotarpiu socialinės apsaugos srityje standartinių nuokrypių lentelė (*Taip* žymimi atvejai, kuomet biudžeto pokytis yra lygus arba didesnis negu vienas standartinis nuokrypis, o *šitaip* – kai yra lygus arba didesnis negu du standartiniai nuokrypiai).

SOCIALINĖ APSAUGA											
	2012 pokytis	2013 pokytis	2014 pokytis	2015 pokytis	2016 pokytis	2017 pokytis	2018 pokytis	2019 pokytis	2020 pokytis	Pokyčių dažnis (1 SD)	Pokyčių dažnis (2 SD)
Elektrėnų sav.	-0,692	1,000	-1,307	-1,301	-0,066	-0,296	1,513	0,772	0,378	3	0
Šalčininkų r. sav.	0,753	0,735	-1,648	-1,540	0,134	-0,285	0,125	1,180	0,546	3	0
Širvintų r. sav.	1,648	-0,264	-1,129	-0,790	-0,150	0,440	1,494	-0,833	-0,416	3	0
Švenčionių r. sav.	-0,400	0,246	-1,385	-0,514	0,114	0,041	2,214	-0,719	0,403	2	1
Trakų r. sav.	-0,213	-0,206	-1,651	-1,312	-0,087	0,791	0,834	0,456	1,389	3	0
Ukmergės r. sav.	1,072	0,182	-1,129	-1,588	0,189	-0,252	1,670	-0,323	0,180	4	0
Vilniaus m. sav.	2,020	-1,694	0,213	0,059	-0,975	0,193	0,092	0,036	0,054	2	1
Vilniaus r. sav.	0,408	-1,040	-1,036	-0,841	-1,001	0,942	1,402	1,051	0,116	5	0
Alytaus m. sav.	1,122	-0,251	-1,123	-1,746	-0,124	1,457	0,433	0,036	0,195	4	0
Alytaus r. sav.	0,664	1,256	-1,595	-1,414	-0,115	1,051	-0,156	-0,196	0,505	4	0
Druskininkų sav.	-0,725	1,340	-0,415	-2,041	0,161	0,755	0,650	0,515	-0,240	2	1
Lazdijų r. sav.	0,456	-0,998	-1,660	-0,643	0,072	1,669	0,751	0,501	-0,147	2	0
Varėnos r. sav.	-0,867	0,030	-1,422	-0,882	-0,420	1,685	1,038	0,384	0,454	3	0
Birštono sav.	-0,662	2,039	-0,751	-0,936	0,011	1,055	0,063	0,097	-0,916	2	1
Jonavos r. sav.	0,017	-0,047	-1,285	-1,188	-0,685	1,142	0,734	1,594	-0,283	4	0
Kaišiadorių r. sav.	0,311	-0,273	-1,575	-1,659	0,234	1,112	0,364	0,926	0,560	3	0

Kauno m. sav.	1,531	0,471	-0,900	-0,049	-1,913	0,480	0,610	0,293	-0,523	2	0
Kauno r. sav.	0,848	-0,700	-1,778	-0,575	-0,655	0,943	1,320	0,119	0,476	2	0
Kėdainių r. sav.	0,561	-0,164	-0,666	-2,204	0,089	-0,088	1,038	1,061	0,373	3	1
Prienų r. sav.	-0,613	0,642	0,467	-2,120	-0,389	0,412	1,452	0,249	-0,101	2	1
Raseinių r. sav.	-1,622	-0,792	0,160	-0,301	-0,837	1,421	0,911	0,023	1,036	3	0
Klaipėdos m. sav.	1,351	-0,180	-0,668	-1,708	0,089	-0,502	1,474	0,481	-0,337	3	0
Klaipėdos r. sav.	0,982	-1,190	-1,195	-0,816	-0,268	1,732	0,652	0,165	-0,062	3	0
Kretingos r. sav.	0,380	-1,199	-1,219	-1,188	0,280	0,267	1,646	0,769	0,264	4	0
Neringos sav.	-1,501	-0,738	0,256	-0,106	0,448	1,858	0,191	0,618	-1,027	3	0
Palangos m. sav.	0,105	-0,965	-1,232	-0,986	1,252	0,748	1,489	0,056	-0,468	3	0
Skuodo r. sav.	1,930	-1,656	-0,895	0,275	-0,091	0,089	0,601	-0,478	0,226	2	0
Šilutės r. sav.	1,673	-1,474	-0,969	-1,074	0,357	0,323	0,797	0,149	0,218	3	0
Kalvarijos sav.	1,214	0,198	-0,910	-0,906	-0,103	1,740	0,289	-0,231	-1,290	3	0
Kazlų Rūdos sav.	1,496	0,100	-1,040	-1,090	0,011	0,323	1,176	0,382	-1,359	5	0
Marijampolės sav.	-0,030	0,034	0,332	-1,920	-0,649	0,905	1,545	-0,634	0,416	2	0
Šakių r. sav.	1,650	-0,344	-0,595	-1,620	-0,215	-0,150	1,447	-0,126	-0,047	3	0
Vilkaviškio r. sav.	1,154	-0,431	-1,248	-1,649	0,002	0,815	1,231	-0,037	0,162	4	0
Biržų r. sav.	0,538	-0,547	-0,488	-1,938	0,545	0,288	1,643	0,390	-0,431	2	0
Kupiškio r. sav.	0,115	0,185	-0,506	-1,799	1,191	-1,011	1,376	0,341	0,108	4	0
Panevėžio m. sav.	-0,770	0,570	-1,031	0,234	-1,882	0,958	0,477	0,378	1,065	3	0
Panevėžio r. sav.	-0,724	-1,262	-1,078	-0,723	0,067	1,536	0,469	0,590	1,125	4	0
Pasvalio r. sav.	0,460	-1,027	-1,496	-1,003	0,274	0,751	1,065	1,276	-0,300	5	0
Rokiškio r. sav.	1,020	-0,417	-0,563	-2,148	-0,451	0,650	0,728	0,606	0,576	2	1
Akmenės r. sav.	-2,195	-0,354	-0,265	0,096	0,386	1,275	0,277	1,032	-0,251	3	1
Joniškio r. sav.	0,068	0,336	-2,455	-0,072	0,016	0,351	1,209	0,513	0,034	2	1

Kelmės r. sav.	1,235	-0,442	-1,619	-1,473	0,428	0,537	0,822	0,583	-0,071	3	0
Pakruojo r. sav.	0,838	0,978	-1,053	-1,629	-0,277	1,214	-0,478	0,802	-0,396	3	0
Radviliškio r. sav.	-0,250	-0,974	-1,287	-0,587	-0,055	0,501	1,888	1,045	-0,282	3	0
Šiaulių m. sav.	1,921	-0,497	-1,248	-1,189	0,080	0,166	0,998	0,019	-0,250	3	0
Šiaulių r. sav.	1,580	-0,099	-1,326	-1,531	-0,583	0,296	0,437	0,507	0,720	3	0
Jurbarko r. sav.	1,609	-0,427	-1,267	-1,538	-0,015	0,787	0,783	-0,069	0,137	3	0
Pagėgių sav.	0,178	0,252	1,375	-2,283	0,301	-0,631	0,309	0,464	0,035	2	1
Šilalės r. sav.	-2,299	-0,330	-0,149	0,075	-0,096	1,074	0,706	0,957	0,062	2	1
Tauragės r. sav.	0,351	0,222	-1,450	-1,289	-0,582	0,845	0,990	1,356	-0,441	3	0
Mažeikių r. sav.	0,240	-0,630	-1,991	-0,865	0,113	0,654	1,231	0,404	0,845	2	0
Plungės r. sav.	0,931	-1,416	-0,688	-1,167	-0,644	0,919	0,424	0,316	1,325	3	0
Rietavo sav.	-0,055	-0,438	-1,034	-1,954	0,748	0,489	0,553	1,283	0,407	3	0
Telšių r. sav.	-0,242	0,108	-1,445	-1,439	0,320	0,641	1,550	0,856	-0,349	3	0
Anykščių r. sav.	1,654	-1,305	-0,295	-1,543	0,625	-0,155	0,791	-0,007	0,235	3	0
Ignalinos r. sav.	0,656	-0,169	-0,279	-0,860	-1,360	1,016	1,655	0,335	-0,994	3	0
Molėtų r. sav.	1,121	-0,728	-1,080	-0,925	0,747	1,341	-0,851	0,908	-0,533	3	0
Utenos r. sav.	0,547	-0,450	-1,700	-1,208	0,407	0,902	1,174	0,772	-0,443	3	0
Visagino sav.	1,693	0,228	-1,566	-0,849	-0,280	0,281	0,183	1,069	-0,758	3	0
Zarasų r. sav.	1,005	0,243	-1,789	-0,732	-0,201	1,566	0,594	-0,579	-0,107	3	0
<i>Pokyčių dažnis per metus (1 SD)</i>	25	13	38	34	6	19	25	10	8		
<i>Pokyčių dažnis per metus (2 SD)</i>	3	1	1	5	0	0	1	0	0		

SUMMARY

Rakauskas, R. (2018) *The Impact of Changes of Political Power on Changes in Budget Allocation in Municipalities of Lithuania* (Master's thesis of Public policy analysis program).

This paper seeks to establish whether Lithuanian municipalities are experiencing significant public policy change through the budget allocation process and, if so, whether this change is influenced by a change in political power. Three theoretical approaches that differ in their assumptions about the policy change - incrementalism, the standard model of the policy change and punctuated equilibrium – are called upon to try to solve this problem.

The object of this research is Lithuanian municipalities in the period between 2011 and 2020.

This research aims to determine whether Lithuanian municipalities are experiencing significant changes in budget allocation and which theoretical approach can best explain them.

The objectives of this research are the following:

1. To review the theoretical framework on changes in budget allocation and political power and previous research on these topics;
2. To collect and review data on changes in political power and budget allocation in Lithuanian municipalities;
3. To carry out a statistical analysis of the collected data to measure changes in budget allocation in municipalities and the impact of changes in political power on these changes;
4. To assess the consistency of the results of the statistical analysis with the theoretical framework and to suggest further research directions in this academic field.

Five hypotheses are generated to reach the aim of this research:

H1: All municipalities experience only insignificant changes in their budgets over the research period, regardless of whether there has been a change in political power;

H2: Municipalities with a change in political power experience a statistically significantly larger change in their first budget adopted after the elections than municipalities with no change in political power;

H3: Municipalities that have changed political power have a statistically significantly higher average number of significant changes in budget allocation in the 2015-2019 term than municipalities that have remained unchanged;

H4: Changes in budget allocation in municipalities are more likely to be insignificant, but significant and highly significant budget changes are also detected, both in cases of changes in political power and stability of political power;

H5: Significant changes in budget allocation in municipalities are most often recorded in the first budget adopted after parliamentary elections.

Following conclusions are generated: the incrementalism theory prediction was rejected. The results also called into question the assumption of the standard model that significant changes in budget allocation can be expected with a change in political power. Thus, punctuated equilibrium theory seems to be the most promising approach to explain trends in budget changes in a Lithuanian municipality: it has been found that there are cases of significant changes in budget allocations across all policy areas, which cannot be fully explained by the municipal elections alone, although, the prediction that the parliamentary elections would be an equilibrium punctuating force remains unconfirmed in all policy areas.

Future research should focus on case studies of specific municipalities to identify the causal mechanisms of punctuated equilibrium; analyse the programme budgets adopted by municipal councils to test the consistency of the empirical evidence with the theories; focus on other areas of public policy change, and assess the impact of discretionary spending on the changes in budget allocation.

Although this study is unable to explain what are the specific causes of significant budgetary change, it contributes to academic knowledge on the subject by providing results that reinforce the validity of the assumptions of punctuated equilibrium theory in explaining public policy change, and that question the ability of incrementalism and the standard explanation of policy change in particular to explain the empirical reality.